TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano stylo conscriptæ:

Ad vsum Scholarium seorsim excusæ.

TOBIAS.

IVDITHA.

His accessit Pseudostrationes, Fabula Iocosa ac lectu digna.

Authore CORNELIO SCHONÆO.

LONDINI:
Ex Typographia Societatis Stationariorum. 1625.

PVerum (vt inquit Lilius, apud Anglos Grãmaticus non ignobilis) nil nisi pura decent. In Terentio est pura oratio; Plautia verò vt plurimũ impura: nec mirũ. Quid enim aliud à misello ethnico, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante, expectare possis? Operæ pretium itaq; fecit Schonæus, vir doctissimus, qui in gratiam Christianæ puritatis materias castiores pura Terentii phrasi vestiuerit, vt pueritia vnà cum orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberet. Pauca autem delibauimus, quia in hoc genere pauca sufficere videantur. Apocrypha verò seleximus, nõ quia sanctiora aut veriora, sed quia lusibus aptiora iudicauimus: imprimis Tobijam & Iudicham, quorum vtrumque doctus quidam Theologus sacrum potius poema, quam historiã appellandum arbitratur. Notum est præterea & vulgari sermone tritum prouerbiũ. Non est bonum cum sanctis ludere. Quid autem scripturis canonicis diuinitùs inspiratis augustius & sanctius inter homines inueniri potest? His itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & huiusmodi, quæ poetica licentia postulat, nonnullis quos temerè offensos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa, vel dura, vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale, Lector amice, & ista vel omitte vel fruere bono tuo.

ACTORVM NOMINA.

TOBÆVS, senex.
TOBIAS, Tobæi filius.
MYDA, Tobæi puer.
ACHIOR, } tenuioris
AEGIO, } fortunæ
NABATHVS, } homines.
RAPHAEL, genius adolescẽtis forma indutus.
ANNA, Tobæi vxor.
SARA, Puella.
RAGVEL, Saræ pater.
EDNA, Raguelis vxor.
PHAEDRA } Ednæ pe-
MYRRHINA } dissequæ
SOSIA, Raguelis seruus.
LYCHAS, Raguelis puer.
GABEL, senex.

PRO

Trimetri.

Saluete spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, Actium vlam,
Nouam hanc vestra decoraturi praesentia:
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos vnumquemque vos velim
Maximopere, vt mihi quae ad hanc rem attinent
Pauca loquituro, paulisper dignemini
Accomodare aures patientem ac benevolam.
Dum nuper hac in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignauia torpescentes, nullum suae
Quam vbique venditant, scientiae specimen
Vnquam edidere, sed in canum mordacium
Morem, bonorum diligentiam suis
Conuitijs, dicteriisq; identidem
Lacerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum vt minus nos commoneat prouocatus,
Vester candor, & humanitas facit: quibus
Si noster hic labor non improbabitur,
Abunde magnam consecutus gloriam
Mihi videar. Nam veluti a laudatis viris
Laudari pulchrum gloriosumque est; ita
Malis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror.
Facessat ergo iniquorum calumnia,
Illustrium facinorum indiuidua comes:
Quae nunquam gliscit, ac furit impotentius

Quàm cùm se frustra niti intelligit: putes
Cicadam alis correptam. Sed quò nos rapit
Animi calor, dum malevolos vlciscimur?
Nunc quam senuus acturi cognoscite fabulam,
Ex mysticis vobis depromptam literis.
Non hic amore demens adolescentulus,
Pudenda coràm iactitabit crimina:
Nec fabulosus quispiam Deus, virì
Mentitus formam, amantem fallet coniugem.
Nec servus argento emunget senem: Nihil
Horum nostra exhibebit Antiuncula:
Nil hic profanum, aut ludicrum: verùm sacram;
Piamque rem representabit historiam.
Cui si quis attentas aures accommodet,
Multa in animo ipsi considabunt commoda.
Quapropter vt frequentes, & alacres modò
Huc conseuistis, ita fauete silentio:
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc nostrum scenicum interturbet. Hic puer
Quem conspicamini exire in proscenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIÆ PERIOCHA.

TOBAEVS operam humandis navans mortuis,
Deiq; sacro mancipatus cultui,
Visu spoliatur infelix: Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Abiegat, repetitum pecuniam penes
Hunc quondam depositam. Qui itinere comitis

Raphaë-

Raphaelis opera ducit Saram suã
Auunculi quatam vnicam vxorem, Dein
Domum reuersus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visum: eius gaudio
Preter spem obiecto indigneque perstrepunt.

Actus I. Scena I.

TOBIAS, MYDA.

Trimetri.

QVIS te Deus cœli, terræq; conditor
Mortalium q; plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad inuictam tuam potentiam
Cacutienti non stupescat pectore?
Qui omni prior tempore, ac euo vetustior,
Cum nihil in rerum natura iam existeret,
Cœlum, terraq; machinam meditullio
Aeris inhærentem, suoq; pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine.
Creatáque inscrutabili prudentia
Porrò tueris, conseruas, atque vegetas.
Ne ego statim primis ab incunabulis
Te iure feci maximi: tibiq; me
Per omnia pater obsequentem præbui: &
Spretis calumniantium conuitijs,
Tuo me totum mancipaui cultui.
Ad te sacram veluti ad anchoram Deus,
Humanæ destitutus ope me confero.
Meorum vel laborum oriphies, tu vnicum
In rebus asperatis præsidium mihi,

Profectò inhumanus sim, ac cautè durior
Adamantina, hominisque indignus cognomine,
Salutiferis tuis præceptis si velim
Præfractus aduersarier. Nihil mihi
Dulce sine te: sed austera, insuavia,
Aspera, tetrica, amaráque videntur omnia,
Ni tu nostri misertus, ægritudines,
Crebrasque anxietates melle tuo condias.
Quare vt longo cervus anhelans cursu, ac siti
Enectus, siccis inhiat vndam faucibus;
Ita ad tuam Deus tutelam confugit
Graui perculsa mens solicitudine: nec hinc
Vnquam nisi refocillata reuertitur.

Scaz. *Quid obsecro vita hæc habet voluptatis?*
Quid non potiùs laboris, ac molestiæ?
Quæ non pericula generi mortalium
Impendent, vrgent, obruunt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis securi infortunij
Extra periculum nos positos maximè
Putamus, sæpe ab inopinato turbine
Prosternimur: risusque in fletum, gaudium
In luctum, & in gemitum iocus conuertitur.
Nec est quod externa hîc exempla recenseam?
Abundè nobis talium superest domi.
Atque adeò varios ipsi perpessi sumus

Scaz. *Casus frequenter: tum inquam, quando carceri*
Inclusus, arctisq́ colligatus vinculis,
Infanda patiebar miser. Animum tamen
Quamvis indignis tractatus modis, nunquam
Despondi: sed tuam Deus implorans opem,

Ne vnquam quidem fruſtratus ſum: adeò vt qui
Præſens exitium molirentur, hi ſuis (*mihi*
Ipſorum pedicis irretiti, pratinus
Tibi pœnas dederint. Atque huius rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum eſt in Senacheribo, qui mihi Sept.
Infenſus, quòd inhumata aliquot cadauera,
Immanibus turpiter obiecta beſtijs,
Miſertus ſub terra defoderam, ſtatim
Et me, meamq; coniugem, & charum mihi
Filiolum inſſit comprehendier. Quare
Comperta, ſine mora ſolum vertens, manus Scaz.
Furentis effugio. Ille mea amens diripit,
Aedeſq; noſtras occupat. At vide obſecro,
Quàm infeliciter hac illi res ſucceſſerit, Septen.
Et quem exitum eius ſortita ſit immanitas.
Nefando demereri ſibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furijs, nati jam deſtinata victima,
Patrem trucidant impium: Atque ita ſcelerum
Vindex Deus commiſſum vlciſcitur nefas,
Qui licet ad puniendum ſepe tardiùs
Aſſurgat, effugiet tamen nemo nocens
Eius flagellum: & longiorem ſæpiùs
Acerbitate pœna compenſat moram:
Ergo ſalutis qui ſuæ Dimet.
Velit conſultum, omni Deum reuerentia
Supplex colat, præceptiſque illius obſequi
Indefinenter ſtudeat: ſic illi nihil Septen.
Vnquam nocebit fraus calumniantium:
Acſi, imperium mendacia facilè

Eludet, diuina adiutus ope. Sed iam ad id
Tempus est reuerti, cuius vnius gratia
In publicum hodie prodij. quin filio
Potius dedam id negotij. Puer hem, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. Curabitur.
Sed vbinam eum nunc esse existimas here?
Tob. Apud matrem in triclinio. ehodum propera.
Myd. eo.
Tob. Iamiam aderit opinor, vbi se huc intellexerit
Ad me vocarier: adeo per omnia
Patri obsequentem sese prebuit hactenus. Oh. (vel
Quemquamne hominem posse in animo instituere,
Parare quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Septen. *Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.*
Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.

Actus I. Scena II.

TOBIAS. TOBAEVS.

Eiusdem generis.

QVID, hiccine patrem astare dicebas Myda?
Sed eccum: adibo. Mi pater, adsum, nũ quid est
Per me curatum quod velis? Tobe. Probè facis
Fili, quòd accersitus protinus aduolas.
Accede propius, habe quod mandem. Tob. Impera
Quod vis, quicquid praeceperis, effectum dabo.
Tob. Achiorem, Nabathum, atque Aegionem illum
senem
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conueni: quibus*
Cum pauperie sat scio, res est domi: dicesque me
Cupere; vt conviva hodie esse dignentur mihi:

Nihilq; cunctentur, sed protinus simul
Omnes vt adsint curent. Tobie. Heim, fiet pater.
Toba. Gaudeo me iam inde ab adolescentia semper Scaz.
Eo fuisse animo, vt nihil minus putem
Perire, quàm quòd in egenos confertur. At
Hæc vxori mecum non conueniunt: venit
Sæpè ad me clamitans quid agis Tobæe? cur
Rem omnem profundis? cur quod nos comparavimus
Nostrum defraudantes genium tu crebrioribus Sept.
Conuiuijs insumis? haud existimans,
Quanto labore partum. Et longè errat, mea
Quidem sententia, quæ quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Meà sic est ratio,
Et sic animum induco meum: qui egestate, Scaz.
Fame, aut siti, periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, deum sibi,
Non hominem demeretur. Sed cesso domum
Reuerti, vt quod opus sit futurum apparem?

Actus I. Scena III.

ACHIOR, AEGIO, NABATHVS, TOBAEVS.

Trochaici catalectici partim septenarij partim octonarij.

BENE profectò habet, quòd hodie me famelicũ
Ad suum Tobæus prandium inuitauerit.
Nam domi mihi culina frigido languet foco:
Vacuus crepitat media venter, dentesque pruriunt:
Stomachus latrat, vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nosterne hic est Aegio procul.

Hac

Huc quem aduentare video? est ipsus: alloquar
Hominem, vt quò properat intelligam. Salue Ægia.
Aegi. Et tu tantundem Achior. Achi. Quid ita
Senar. 2. *curris? aut*
Quonam tam præcipiti festinas gradu?
Aeg. Rectà ad Tobeum, qui me per filium modò
Apud forum iussit accedere protinus ad prandium.
Achi. Quid audio? huc
Senar. *Et nos venimus properantes faucibus. Aegi. (mihi*
Optimè hercule factũ. Oh, nũc demũ solida videtur
Hæc voluptas, cum & te participẽ eius dẽ fore audio.
Sed quis iste, nonne Nabathus? aut ille est, aut parũ
Prospiciũt oculi. Achi. Vide vt properet: heus, respice
Iamb. *Ad me Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc*
Digredere. Nab. Non audio. Aegi. Res seria est.
Na. Ah, desine
Meũ iter impedire, quãdo ad rem vehemẽter seriã
Acat. 2. *Accurro, nempe ad conuiuium: & inanitate*
Intestina mihi iamdudum murmurant, valete.
Achi. Obtundis, resiste, nos eodem, tendimus. Nab.
Alias res agitis. Aegi. Certè, resiste inquam. Nab.
Quò ergo mihi
Esse iter creditis? Aegi. Ad Tobeũ. Na. Profectò rẽ
Tetigisti acu, huccine sed & vos inuitatos dicitis? A.
Sumus bone. Nab. Quid hic cunctamini igitur? a
Aut cur nõ recta proceditis? maturemus: mihi (dum
Etenim venter inedia ferè exhaustus est. Aegi. Pro-
bè moncs:
Nam meus quoq; iampridem animus in patinis est.
Na. Commodè

Ecce domo egreditur Tobaeus. Salue plurimum
Vir colende. Toba. Amici saluete, hoc est gratior
Vester aduentus mihi, quòd maturius simul
Omnes aduenistis. Sed nescio quid suspicer,
Quod non solito conuenitis infrequentiùs.
Nam quid est quod vos à nostris adibus auocet?
Ne celato, vt offensæ medeamur. Achi. Ah, nec
Sedes, nemo est qui nos excipiat prolixiùs,
Lautiúsq; Tobe. Quid causa est igitur, quòd ratiùs
Hic vos video? an quia non inuitauerim prius?
Agi. Isthuc ipsum mi Tobae: pudet enim accedere
Non vocatos. Tobe. Ah, quasi qui sim nondum etiam satis
Perspectum habeatis. An ignoratis bonos
Ad conuiuum prandia vel vltro solere accedere? Senar.
Quapropter mittite posthac pudorem inutilem:
Non solum vocatis, at etiam inuocatis hic locum
Vobis scite paratum esse. Sed accumbamus. Puer,
Hem cape guttam, ac manibus crebo aquam. Agite, prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accubo. Aegio, tu sinister. Achior,
Tu Nabathe ex aduerso sedebis commodè.

Actus I. Scena IIII.

TOBAEVS, AEGIA, NABATHVS.

Trochaici cataletici, senarij & septimanij, & pauci octonarij.

ANnequam amici hisce dapibus corpusculum
Reficiamus, primùm diuinæ in nos munificentiæ

Gratias

Gratias agamus: ne dum temperarie
Pascitur corpus cibo, mens dignior
Et potior nostri pars contabescat a Deo
Destituta. Aegi. Sapienter, pieq; mones Tobae: nam
A precatione conuenit conuiuium,
Auspicari. Toba. Exordiar igitur. Pater
Cœlestis, qui pane quondam ex æthere
Demisso maiores nostros inedia periclitantes
Acat. *Affatim, largeq; omnes saturastinoramus, vt cibum*
Quem tuo beneficio sumpturi sumus,
Nobis esse salutarem velis: quo, corpore
Simul & animo, ita refocillemur, vt post hanc breu
Et fragilem vitam, tuo cœlesti nectare
Iamb. *Tecum perpetuò contingat epulari er.*
Conui. Amen Tobe. Agite cognati charissimi sasu
lum moratũ est: quisq; arripiat quod palato maxime
Sapiat, hunc quid ar mũ ovillum dissecare veremini.
Quisq; sibi persuadeat domi se esse sua. Nab, Sedul
Operam nauamus Tobae: apud mensam etenim ne-
minem
Conuenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non vt oculos pascat, sed va
Esurientem placet stomachum: quin inutilis mihi
(Ne quid simulem) semper visus est pudor,
Dum praste. est. quo ventrem exatures famelicum,
Iamb. *A cibo ei nnis temperare faucibus.*
Toba. Aequum dicis: at interim, tuus quid cessat
cantharus? (ti sit precor
Nab. Egio, hũc tibi prabibo cyathũ. Egi Vt salu-
Mi Nabathe. Toba. Ecquid tibi hoc vilis sapia?
Nabat.

Nab. Nunquã ita me Deus amet, gustaui me acius.
Tob. Hem, quidnam sibi vult hic præcepi filij
Interitum tus? quam vereor ne quid mali
Nunciet: & nesio quid infortunij Iamb.
Animus præsagit mihi.

Actus I. Scena V.

TOBIAS, TOBAEVS, ACHIOR.
Eiusdem generis.

——HEV pater, non ita procul (deliter
Hinc reperi quendam ex consanguineis vestris cru-
Interfectum. Tob. Hem fili, quid ais? occidi.
Facilè diuinabam fore, vt huius prandioli breue Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias prosperum,
Ac beatum omni ex parte. Experior verissimam
Eandem esse Amosi vatis sententiam
Illam, quæ monet, ne rebus elati prosperis
Genio indulgeamus: namque hoc insolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum breui
Conditionem rerum, próque lætis tristia
Suppeditaturum. Sed ne nos debiti
Obsequij obliuiscamur, præstiterit surgere,
Vt amici cadauer à ferarum morsibus
Vindicem, ac sepeliam. Achi. Pol ne feceris
Nisi sapis Tobiæ, nisi te præsens in periculum
Conijcere malis, quam edicto Principis
Obsequi. Tob. Facessant regis crudelissimi
Rebelles minæ, magis stimulant cœlestia
Me Dei præcepta: quibus præstiterit obsequi,

Quam

Quàm impijs tyranni constitutiunculis.
Sed nihilo minus vos, dum adsum, pergite
Interim apposito non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica
E via clã ad nos protraxero, hac recurram protinus

Actus I. Scena VI.

NABATHVS, ACHIOR, AEGIO.
Eiusdem generis.

QVAM vereor miser ne sibi perniciem exitiumque adferat
Hic homo, dum nimium præfractus, suæ
Neminem patitur refragari sententiæ.
Quoties ipsum clam admonui, quoties sibi
Vt caueret obtestatus sum? at nihil
Exorabam vnquam. Achi. Ego quoq; eadẽ sedulo
Quanquam sæpè inculcabam, semper tamen
Surdo occinebam fabulam. Aegi. Mirum est hominem adeò
Iamb. 2.
Suæ sententiæ esse tenacem, vt ne optimè quidem
Consulentibus dignetur acquiescere.
Quid quæso cum huiusmodi agas hominibus, sua
Excæcatis pertinacia? Deum
Oremus: vt temerariam eius confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

Actus I. Scena VII.

TOBAEVS, ANNA,
Skazontes.

CVM mecum sceleratos mortalium mores
Perpendo, non possum quin defleam nostræ

Ade

Adeo deploratum ætatis statum. Quid non
Audent homines peruersi? quod scelus quamvis
Abominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Israelitides semper
Hos inter Niniuitas passi sumus, nunquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quam nunc.
Profectò non parcunt nobis magis, quam si
Illis res esset cum pecudibus, aut brutis.
Id esse verum haud diffitebitur, quisquis
Huius trucidati vndiquaque differtum
Vulneribus corpus intueatur: heu, quisnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ non erubuerint facinus? Videte oro
Quam fœdè ac turpiter cadauer hoc omni
Ex parte sit laniatum, quàm nihil toto
Illæsum corpore relictum; à truci credas,
Vrso discerptum. Tam infandum Deus cernis
Et impunitum relinquis scelus? An. Quisnam hic
Stomachatur? hem marite mi, quid est sodes
Quid tantopere iratus incusas? satin' salua
Res? quid taces? Tob. Quid incusem rogas? ecce
Quam immaniter hic noster amicus trucidatus
Sit. An. Me miserã, interij. Quis ausus est hoc tam
Horrendũ facinus? Tob. Quis nisi quispiam ex hisce
Niniuitis: quorum acerbitas inardescit
Iampridem in nos amarulentius. An. Na iste
Quauis tigri fuit crudelior, verùm
Quis ipsum huc deuoluit? nam modò foras fortè
Dum prodeo, conspiciebam nihil. Tob. Credo.

An.

An. Eho quin respondes? Tob. Iam audies rem omnem:
Modò prandio vix dum incepto, venit ad me filius,
Octo. clamans,
Quendam ex consanguineis non ita procul nostris
Ab aedibus miserè iacere confectum.
Hic ego relicta mensa, protinus rectè
Eò me confero. Ac primùm quidem caedem
Contemplatus omnium immanissimam, multum
Diuq; fleui: mox sublatum in humeros, huc
Ad vos deportaui cadauer. An. In quem vsum?
Cedò. Tob. Quò sub nocten clam sepeliam. An. Ah,
demens? (tes.
Sepelias? Tob. Quid ni timida? An. Vide quid incep-
Non te latet quantopere interminatus sit
Assyriae rex, ne quis nostratium tentet
Israelitarum cadauera vsquam clam
Defodere: idcirco, si sapis, caue, ne & nos
Simul omnes tecum perdas. To. Nihil agis: nunquã
Vita defunctos hoc obsequij genere desistam
Sept. Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet
Cruces. Quamuis mortem minitetur, in morte
Nihil est, quod magnopere metuã, mali. An. Mi vir
Si tibi consultum vis, sententiam muta. Ah,
Quàm vereor ne hoc quantũ nunc tibi sedet cordi,
Tantum nobis propediem incommodet. Tob. Pergin'
Mulier esse? vllamne vnquam ego volui rem in qua
Tu mihi non fueris aduersata? Quòd si nunc
Quaeram, quid si quod peccem, nescias, in qua
Re tam confidenter resistas mihi. An. Eheu, quid,
Egon' isthuc nesciam? iam sapius frustra

Quid

Quid me ſolicitet, expoſui tibi. Tob. Mitte
Malè ominarier: ſatis mihi quæ in rem
Sunt ipſe perſpicio. Quaſi antea nunquam
Idem impune à nobis ſit factitatum. An. Non
Nego, verùm hodiè minus expedit. Tobi, Abi ſtulta,
Nihil dicis: præſtat Deo obſecundare (confido
Quàm homini: huic enim noſtrum hoc gratum eſſe
Beneficiolum. At ſatis ſuperq; ceſſaſſe
Hic videor, ne quis rem forte ſubodoratus,
Maieſtatis læſæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum: vt noctu
Semotis arbitris clam ſepeliam: nam quod
Cavere potes, ſtultum eſt admittere; hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor ne mea mora of-
fendat.
An. Inſanè. Peri, jam mihi videre videor cladem
Ex huius temeritate brevi profecturam.
Deum immortalem! adeon' pertinacem eſſe
Hominem, adeoque inexorabilem ac durum,
Vt neque lachrymis, neque precibus licet blandis
Magis moveatur quàm ſaxum? ô grauis luctus?

Actus II. Scena I.

SARA.

Senarij & octonarij Iambici.

NÆ ego omnium puellarum meritò ſum infeliciſſi-
Superis inviſa pariter, ac mortalibus. (ma,
Vtinam dehiſcat terra, meq; abſorbeat (tatibus
Suo hiatu: vſq; adeo huius vitæ vndiquaq; calami-
Refertæ pertæſum eſt. Eheu me infelicem, nihil magis
Optè, quàm his miſeriis in deterius ſemper gliſcentibus,

Quàm ocyſſime defungier. Mors ſi concedatur, mihi
Quouis beneficio futura eſt gratior.
Nam quid tandem eſt, quod in hac vita diutius
Eſſe velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquo verſum foras proſpicio, paſſim irridear
Miſera, ac conſpuor ab omnibus: Imo, quod eſt longe
crudelius,
Cunctis me vt portentum execrantur, horrent vt ve-
Quin & dixis vt parricidam devovent: (neficam:
Vtpote qua ſeptem mihi vontugij fœdere
Coniunctos adoleſcentes, iam vſu matrimonij frui
Parantes, prima nocte omnes immaniter
Trucidaſſe exiſtimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent receſſus, ſcis me ab hoc ſce-
Eſſe alieniſſimam, meóſq; mores omni crimine (lere
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxiam
Facinoribus hactenus exegiſſe. Nunquam enim
Septen. *Quicquam in me admiſi turpius: nec me iuvenculis*
Laſcivioribus ſodalem præbui.
Sed impudicorum, Deus, commercium
Cane peius & angue ſemper vitavi, totos dies domi
Me apud parētes cōtinens: dūq; illa choreas ductitāt
Viris commiſtæ, dum voluptatibus, ac fœdis luſibus,
Septen. *Genioq; indulgent, ego parentum admonitionibus*
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam,
Conclave ingreſſa interius, ſupplex laudibus
Conſuevi prædicare. Quod autem ſepties
Coniugium auctoritate paterna repetij,
Non tam explendæ libidinis voluptatiſve gratia,
Quàm ſobolis procreandæ ſtudio tentatū eſt. Nam in
me

me, Deus,
Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum supperit.
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locauerat pater, Dimet.
Non à me, vti probè nosti Deus, sed à cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quòd hi fortassemet, Troch.
Aut illis ego fuerim indigna: aut quod alteri
Me illibatam forsan reseruas coniugi.
Hac vtcunque, Deus, coniecturis assequor:
Nam arcana tui sensus consilia ingenioli
Nostri captum longè excedunt: adeo vt si quis tuam Sept.
Curiosè scrutari velit sapientiam, Troch.
Vel talpa protinus reddatur cæcior. (dulo
Quapropter mi Deus, si vnquã tibi placuit, quod so-
Egi hactenus: si nondũ nos in totũ auersaris: precor
Vt vxe vel illico è medio tollas, & ab his conuitijs,
Quibus infelix iam vbique lacessor, vindices:
Aut si tuam Pater promeruisse videor clementiam
Facilem quæso, meis tandẽ querelis aurem præbeas,
Meisque os obtures obtrectatoribus, quo desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendacijs.

Actus II. Scena II.

RAGVEL, SARA.

Eiusdem generis.

QVam hic audio eiulantem, & calamitatem de-
flentem suam?
Mirum ni filia est certe ipsa est: facile diuino verũ,
Sed abitum parat, accedam propius, ac compellabo.
Quid est

Septen. *Filiola mea quid te ita solicitat, vt omnia questu bus*
Suspiriisq; eopleas? Sa. Pater, ah rogitas? quasi mihi
Querēdi iusta desit causa. R. Nata mea nō me latet
Quàm indigna sis passa: at quid vanis proderit
Scaz. *Excarnificasse animū querimonijs? parū ex sentētia*
Cùm res succedunt, mentem consolari conuenit
Spe fortuna secundioris. Nam velut
Summam rerum prosperitatē frequenter infelicitas
Excipit, & extremi infortunij casum
Non rarò insperatum consequitur gaudium.
Sar. Quod mihi quæso cōmemoras gaudium pater?
Iampridem de nobis actum est. Quare mihi
Malim, quàm ex hisce quàm primùm subduci calamitatibus.
Rag. Ah, mitte desperare: nam quod nobis difficillimum
Videtur, à Deo vel solo nutu præstari potest:
In hunc omnem tuam fiduciam tātum fac conferas.
Cui quid nobis, tuæq; saluti maximè
Expediat, exploratum est: nec quenquam solet
Affligere temerè: non enim nostra studet
Perniciei, aut exitio, sed saluti potius: &
Septen. *Licet ea quæ nobis in hac vita obtingunt, dura asperaque*
Frequenter videantur, minimè tamen incusandus est Deus:
Vtpote qui norit optimè, quid hominibus potissimùm
Conducat. Atque ideò quemadmodum probus
Medicus, non dulcia semper ægroto, at amara sæpiùs

Miscet

Miſcet pharmaca. Sa. Equidē mil refragor pater:
Scio Deo ſic viſum eſſe: at qua tot ſimul
Suffecerit æruumis, & contumelijs?
Vtcunque crebra tolerandum eſſet orbitatis tædiū
Triſtiſque peremptorem iactura coniugum,
Si non meos ſponſos, malis ipſa occidiſſe dicerer
Artibus. Eheu, quæ non paſſim conuitia
Et ſcommata in me conijcient homines vaniſſimi? quibus
Non traducent dicteriis? Quin nomen commutant mihi.
Pro Sara appellantes Zaram: videlicet parricidij
Facinus exprobrantes. Hoc eſt quod mentis ægritudinem
Exaſperat, nec ſortis me ſinet obliviſcier meæ.
Rag. Durum quidem animæ miſereor, ſed leuius ſit patientia,
Quicquid nefas eſt corrigere. Nec nobis in manu eſt Sept.
Quid dicant homines, ſed ne id ſure obiecerint
Summa adhibenda eſt cautio. Quapropter ore patienter feras:
Non fruſtra culpes, quod nequit mutarier:
Latura patientia aliquando abunde magnum præmium.
Sar. Age pater, dabimus operam: at numquid aliud eſt quod me velis?
Rag. Sequere me intro: iamdudum enim te mater expectat domi.

Actus II. Scena III.

TOBAEVS, ANNA.

Eiusdem generis versus.

DEũ immortalẽ, quãdiam hoc obsecro mali est?
Quæ hæc est calamitas? oculi prospiciũt nihil
Visus plane periit, quo me vertam miser?
O dolor, ecquis me viuit infelicior?
Scaz. *Perij, pessime hodie hic dies mihi illuxit.*
An. Quis hic vociferatur pro foribus? mi vir hic
Quid insolens sibi vult questus? quid deest
Tibi? satin, sanus? Hei mihi, quisnam tuum
Fimo fœdauit vultum? quid conniuent oculi? Tob.
Ah occidi.
Miser, lumen, quo nihil est homini charius,
Mihi infelici penitus ereptum est. An. Quid ais? hẽ,
Numnam perijmus? quid terram prospectas? erigito caput (dei?
Obsecro, quid obuertis mihi occipitiũ? an te tui pu-
Tob. Quid faciam infelix? vix sum apud me, ita hæc mihi (Deum
Mentẽ penitus eripuit inexpectata calamitas. An.
Immortalem, quid hoc monstri est? homo plane excæcatus est.
Sed vnde quæso mi vir hoc tibi profectũ est infortunium?
To. Aliquantulum permitte ad me vt redeã, audies
Rem omnem. An. O miseriam! Tob. Totam hanc noctem propemodum
Duxi insomnem, dum consanginei nostri corpus sepelio.

Post

Post multam tandem noctem ad somnum me compono, cúmque iam
Paucas quievissẽ horas, expergiscor denuo: ac statim
Apertis illabitur oculis avicularum, quæ fortè clam
Me, parieti cervicali meo contiguo adhærebant,
Stercus calidum. Hic ego simul & inopinato casu, & Seaz.
Dolore exanimatus, è lecto prouolo, meos (gravi
Identidem oculos suffricans: at quo magis
Illapsum eluere fimum enitor, hoc video minus.
Quid hoc, an non prodigij simile? An. Me miseram! occidi.
An quicquam mentiebar tunc, cum quiddam nobis tristius
Impendere angurarer? ô miserum vespillonem! vide
Quæso quã magnificũ tibi pro tot tantisq; officijs tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis arbitror Sept.
Deo displicuisse quod abs te actum est hactenus.
Tob. Mitte obsecro
Convitiarier, satis me cruciat infortunium
Meum, etiamsi tu exprobrando non refrices. An. I nunc, & Deo
Tuum hoc beneficium iacta gratissimum
Fuisse. Viden. quàm ridiculi tibi persuaseris miser!
Piscator posthac ictus sapies. Tob. Vah, nihil
Vnquam cuiquam tam accidit infeliciter, Seaz.
Vt desint qui malum suis exasperent convicijs. Troch.
Verùm id demum dolet impotentius, si quem
Æquum est consolari, is ægritudinem conduplicet.
An. O ingentem confidentiam! num cogitat
Quod dicat? num facti piget? Quod si meis

Aliquando consilijs mos esset gestus, ah,
Facilè hoc declinassemus infortunium.
Nunc pro tuo peccato ego supplicium quoque
Troch. *Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.*
Tob. Parum est, vt audio, esse infœlicem, nisi
Culpa insuper infortuniũ istud cõmeruisse existimer.
Quasi quotidiana non abundè doceat experientia,
Sept. *Non illos à Deo præ reliquis diligi, quibus*
Sept. *Hic omnia cedunt ex animi sententia:*
Sed eos potiùs, quos ipse temporarijs malis
Doloribusq́; emendatos, se dignos efficit.
Ad immortalitatẽ nõ nisi per ærumnas patet aditus.
Scaz. Sept. *An. Enim verò probè facis, qui te paras ipse*
Consolari. nam omnes noti, atque amici deserunt
Te: nec cuiquam iam Tobæi in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cùm alijs prosis, ipse tibi paupertatem accersere:
nunc vide
Quo pacto huc advolẽt, tuis vicissim calamitatibus
Auxiliaturi audin? pulsãdo nostras effringũt fores.
Quod si nunc suppetat, istis quod quondam insumptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Iam nihil opis reliquũ est: cum oculis & rem simul
Amisti. Cuius nũc auxilium imploraturus es miser?
Planè ad restim tibi iã res redijt: aut ieiunandũ erit
Posthac fortiter, aut mendicandum: vtrum mavis elige. Tobæ. Tace.
Temeraria, nil tua me movet procacitas. (fuit.
Idem animus in paupertate erit, olim qui in divitijs

Deus

Deus etiamnum vivit, cuius in me munificentiam
Nondum senſi claudier: huic fido, tu modò
Deſine tua hac vti lingua petulantia.
An. Hem, deſino, tu vide quo pacto effugias inediã, tibi
Quam iam imminere denuncio: ego mihi facile proſpexero.

Actus II. Scena IIII.

ANNA. TOBIAS.

Senarij & ſeptenarij Iambici.

EHEV, omnibus modis miſera ſum, nec quid agam ſcio:
Nam eò nobis iam res redijt, vt ſi ſua
Conſilia conferant omnes, atque huic malo Senar.
Salutem quarant, auxilij nihil adferant.
Tot res nos circumuallant, vndè emergi non poteſt:
Fames, egeſtas, contemptus, ſolitudo, infamia.
Ah, quàm ego nunc tota diſpliceo mihi, quàm pudet!
Sed filium exit, triſtis eſt. Idem hoc reſtivit malum.
Tob. Ita me deus amet, vt nunc patris me miſeret
Tantum ſubitò ad ipſum deveniſſe infortunium. (mei,
An. Eho dem fili, huc ad me concede. Tob. Hem mater, hiccine
Aſtabas? non previderam te. An. Quod patri
Euenturum frequenter prædixi, vt ſibi
Magnum aliquod adferret malum, id nunc accidit.
Ve miſeræ mihi. Tob. Ne cruciare obſecro mea
Mater, neve iſthuc quicquid eſt incommodi,
Tam iniquo patiare animo: neque præter quam quas
ipſa miſeria

Habet

Habet molestias, addas: & illas quas habet,
Moderatè, & vt reliquis tuis factis dignũ est, feras.
An. Quid consolare me fili? an quaequam vsquam gentium
Mulier aquè misera est? Tob. Bono animo esto, mi-
Non est, nisi quam sua culpa miseram facit. (ter
An. Eheu, nulli ego plura acerba esse arbitror
Troch. *Ex contugio fœmina vnquam oblata, quâm mihi.*
Tob. Mater, lachrymas mitte, & quonam id fieri
quod vis non potest,
Velis id quod possit. An. Non possum adepol. Tob.
Ah, potes:
In Deo omnis spes sit nobis. An. Rectè tu quidem,
Si modò qui nos respiciat, quisquã Deus est vspiam.
Tob. Ah, non te cohibes mater? téne istud loqui
Nomine grave crimen. atque summa impietas est?
An. Nisi
Deo inuisi essemus, nõ nos ad hunc afflictaret modũ.
Octo. *Tob. Atqui hinc ego nos illi curæ esse auguror.*
An. Eandem quaque tuus pater mihi sæpe cantilenam
Occinit: at pol quidem non adeò stulta sum,
Vt facilè patiar id mihi persuaderier.
Tob. Tamen hoc mater verum est, & ipsa re experiére propediem.
Octo. *An. Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expectem, aut sperem hoc malum*
Aliquando in melius posse commutarier?
Tob. Non id quidem certum nobis polliceri audeam.
Verùm spes est. An. Credo, nos esurituros satis.

Nequ

Neque ego nunc tam mea cauſa diſcrucior, quàm Octo.
tua: tibi
Timeo fili, tui me miſeret, tu me ſolicitam facis.
Nam tu ni eſſes, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conjicerem in pedes. Tob. Hem, quid ais?
deſeras?
An. Quid ni? Tob. neq; facies mater, neq; te ſatis piè Octo.
Poſſe arbitror. An An hoc illo indignum fuerit, qui
ſi quid bene
Præcipias, non obtemperat? qui me atque familiam
Totam dedecorat, nobiſque omnibus luctum parat?
Tob. Iſtuc pol illius culpa non accidit. Parum
Succeſſit quod egit hactenus, atqui fecit ſedulo, Troch.
An. Ad hoc malum accedit etiam, quòd re crebris
Convivijs, largitionibuſque perdita,
Vix quicquam quo vivamus, nobis ſit reliqui. Tob.
Deus
Nõ deſeret ſuos, cõfide mater. An. Iſthæc verba ſũt. Octo.
To. Bene ominare, atq; bono animo ſac vt ſis obſecro.
Sed quid quod te rogem mater! An. Quid? Tob.
Numquid eſt (*Nihil.*
Quod hîc tibi mea opera opus ſit amplius? An.
Tob. Intrò igitur eamus. An. vt lubet; hâc me con-
ſequere. Tob. Sequor.

Actus II. Scena V.

TOBAEVS.

Septenarij.

SVMME Deus, vt tua ope declinaui pericula
Frequenter maxima, euaſiq; perſequentium
Dolos,

Dolet, ita nunc tua pater permissu, denuo
In triste hoc cacitatis illapsus sum incõmodum.
Ausit tamen vt te ineusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius,
Aut iustius te existat: eumq; tua mortalibus
Planè inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Peiora me commeruisse: ast & hic tuam Deus
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu, quoties
tum ego,
Tum maiores mei præcepta tua negleximus!
Quotidie tuis aduersantes admonitionibus,
Diuinas post tergum leges reiecimus! adeo vt
Nos cæterarum nationum contumelijs,
Dicteriis, probris, ac fabulis subiecteris.
Quòd si tuum tu persecutus ius, pœnam vitijs
Nostris dignam inflixisses, iampridem cuncti simul
Troch. *Cum impio scelerata Sodomæ populo in Tartarum*
Essemus præcipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si, meritus longè peiora, tam leuem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo Deus optime, tuaque me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire meæ
Saluti cognoueris, imponito: vt potero feram.
Hoc tantùm vnum, vt verum fateor, animũ haud
mediocriter
Angit, quod hanc cœlorum iacturam mihi mea
Dicatur conciliasse superstitio: quod ab omnibus,
Non iam dico malevolis, sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa vxore, salibus ac ludibrijs miser
Incessor insuper. Vbi nunc est, inquiunt, Deus

Tum

Tum, cuius fauorem ac benevolentiã tam ridiculo Oct.
Gratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quàm præclarum atque magnificũ tuis
Periculosis ac clandestinis laboribus
Sis consecutus præmium; quod si obsequi
Nobis aliquando voluisset, facillimè
Calamitosum istud evitasses infortunium. Senar. 2.
Nunc pervicaciæ tuæ pœnas das, & sapis
Accepto vulnere serius infelix. Huiusmodi
Quis obsecro non moueatur comitijs Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiã?
Hæccine mihi audienda erunt posthac sæpiùs? vtinã
Ita divinæ tuæ voluntati visum sit, vt
Ex his quam primùm me subducas contumelijs:
Iampridem enim vitæ satietas me cepit meæ.

Actus II. Scen. VI.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.
Senarij & septenarij, Iambici.

AVdire mihi visus sum vocem patris: atque
eccum, me pater
Salve. Toba. Salve fili; aduenis Dimet.
Opportunè: iam enim te iussissem accersi. Tobi. Bene
Igitur habet, quòd non vocatus vltrò accesserim.
Sed quidnam est quod me velis pater? lubens
Quicquid præceperis exequar. Toba. Nihil nisi
Vt mihi paulisper aurem accõmodes, modo
Tibi quod ex vsu sit futurum instillavero.
Tobi. Pater hic sum, vbi voles. Toba. Attentiùs
igitur

Auscul-

Ausculta, & quicquid dicturus sum, fac tuo
Penitus infigas pectori, ne vnquam excidat.
Mi fili, quæ mea sit ætas vides: mors aut iam adest,
Octo. *Aut certè longiùs abesse haud poterit. Quapropter*
cum Deus
Me ex hoc molesto sustulerit corporis ergastulo;
Vide vt paternæ erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè sepelias: & matri tuæ
Reuerenter te per omnia obsequentem præbeas,
Eamque caue à te segreges, aut deseras
Dum vivit vnquam: sed senectutem illius
Tua fouebis, sustentabisque adolescentia.
Præterea, nate mi, annittere pro viribus,
Ne quando dicto vel facto offendas Deum:
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam:
Sic omnia tibi cedent ex animi sententia.
Quod autem suppeditatur à Deo, caue
Inutiliter profundas, aut attentius
Domi accumulis: verùm quod superest, liberaliter
Tenuioris fortunæ amiculis imperties.
Nam quicquid horum datur egestati, in Deum
Ipsum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & superstitem
A morte, immortalemque penitus efficit.
Porro quod ad connubium attinet, eliges
Tibi vxorem de genere tuo, prosapia
Israelitica; non exteram, vel à domo
Nostra alienam: nam nos, vti nosti probè,
Vatum sumus progenies. Memoria repete
Fili, quomodo maiores nostri repudiauerint

Extra

Extraneorum affinitatem, vxoribus Scæ.
De gente sua domum ductis, & hinc est, quod Octo.
In propagandis liberis fuêre felicissimi.
Quos si morum probitate, & vitæ sanctimonia,
Tibi imitandos proposueris, eâdem, mihi crede, Scæ.
Prosperitate vteris, sobolemq; te, & maioribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas.
Ex alijs facito periculum, tibi quod ex vsu sit. Octo.
Quod tibi fieri non vis, ne feceris alteri
Nam nihil impunitum relinquetur: licet
Error videatur lenis & venialis, sua
Tamen fili aliquando pœna expiabitur.
Et eo genere prognatus es, vt oporteat
Te ab omni vitiorum labe alienissimum
Esse. Omnibus amicum, facilem, comemq; fac te præ- Octo.
Nullius aduersans ingenio, cedens cuilibet. (beas:
Sic tibi sint inuidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos. Ebrietatem haud secus
Ac pestem denita teterrimam: nec luxui
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non abs re magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti, protinus
Pareto reuerenter, ac age gratias. Deum
Inprimis obsecra, vt omnia tua cõsilia, atq; conatus,
Sua secundare tibi dignetur clementia.
Horum fili quoad vixeris fac memineris:
Tobi. Dabitur opera pater mi. Toba. Sed audi quid
præterea te velim.
Tobi. Perge pater, auscultо. Toba. Iam annus agitur
vicesimus

Quod

Quod in Rageſi prouincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta depoſuerim. Nunc quandoquidem eò
Nobis res rediit, vt pecunia ſit opus,
Vti iſtinc proficiſcaris, atque argentum illud ab eo
Velim repoſcas, ſuo ipſi reddito chirographo.
Tobi. Lubens itinere accingar pater: at neſcio
Qua iſtud ratione efficiam: nam neque illum, quem
vocas
Gabelem, noui, neque viam qua in Mediam
Itur. Toba. Quære viæ fidum alicunde tibi comitem,
Totiúſq; itineris peritum: atque ad me deducito.
Numerabimus pretium quantum poposcerit.
Porrò ad Gabelem vbi perueneris, dic modo
Tobæ filium eſſe te, marſupio
Hoc, ſyngraphóque illis obliata, pecunia,
Sat ſcio, numerabitur continuò: nam vir eſt
Probus admodum, ac fide plenus: cum videris,
Dices hominem quantiuis preti. Tobi. Age pater, ad
Forum hinc, ſed quem video huc aduentare adoleſ-
centulum?
Aditer accinctum? Toba. Quò tendat rogа. Tobi.
Vbi propius acceſſerit.
Raph. Dei ſupremi nuntius ego ſum Raphael,
(Ne quis per ignorantiam me eſſe homine exiſtimet)
Ex alto miſſus æthere, ad hunc virum pium
Tobæum, quem cum filio ſtantem hic ante oſtium
Videtis. Quæ verò illi per me præſtabit Deus,
Multis verbis hic commemorare, neque locus, neq;
Tempus patitur: palam póſt fient omnia. Fallam eos
Ad

Ad tempus, & pro Raphaele, Azaria
Mihi hi nomen esse dixero. Dimet.

Actus II. Scen. VII.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.
Zkazantes.

SAlve hospes honorande Tobe. Quid, adesne mi
fili?
Tobi. Adest. Tobe. Salve adolescens amande. Raph.
Divine
Vir, salve plurimum. Tobe. Frustra mihi salutem
Precaris ô bone, cum omnia mihi succedant
Parum feliciter: quem si salus salvum
Vellet, nunquam oculis orbasset senem. Raph. Fac sit
Animo bono, brevi tempus aderit, lumen
Tuis oculis quo restituet Deus. Tobe. Faxit
Ita pater cœlestis: Sed quò tibi iter est nunc?
Ra. In Mediam recte. Tobe. Eho, in Mediam? Raph.
Isthuc me
Vocant negotiola quædam. Tobe. Iocóne istud
An serio inquis mi hospes? Ra. Quid mihi lucri
Sit, si mentiar? id quod res est loquor. Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quid vestis alacres? To. Nunquã
Ego vidi commodiorem hominis adventum.
Tobe. Filius hic meus eódem iter parat. Quid si
Hunc imperitiorem viæ tibi asciscas
Comitem? ubi redieris quicquid pretij à me
Optaris, id optatum feres. Ra. Nihil vile
Moror lucellum: de mercede agemus tunc

Cùm filium redijsse videris salvum.
Tobæ. Istud quidem fiet nunquam. Ra. Cave quic-
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, hasq; (quam
Regiones peragravi frequentius: nulli
Eum Commiseris tutiùs. Tobæ. Amabò hospes
Cuias es? aut quibus parentibus quæso
Prognatus? Ra. Quorsum id percontare? nil refert
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. Cupio tuum scire
Nomen terramq; natalem, parentesq;
Tuos priusquam committam tibi gnatum,
Cuius salus mihi mea ipsius vita
Potior est. Rap. Age, dicam, cùm te id velle video,
noslin'
Hananaelem, senem illum dico, de stirpe
Solomithi maioris? Tobæ. Quid ni? meum tanquam
Hunc filium: quandoquidem mih cum eo magna
Iam inde vsque à pueritia fuit semper
Familiaritas. Ra. Illius sum filius Azarias.
Tobæ. Hem quid ais? igitur sanguine mihi con-
iunctus.
Es. Ra. Est vt dicis. Tobæ. Sed ne id mihi, precer,
Frater
Succenseas, quòd curiosius stirpem
Tuam expiscari nòn erubierim. Scis quàm
Non sit tutum cuiquam hoc rerum statu quicquam
Committere ignoto: & cura est mihi gnatis.
Ra. Patris probi fungeris officio. Tobæ. Ego drachmã
In singulos tibi pendam dies. Ra. Mitte
Inquam pretiũ. Tobæ. Quin beneficium hoc tibi faxo
Vt dicas pulchrè fœneratum, vbi natum

Redux-

Reduxeris incolumem. Scio te mea nunquam
Antehac vsum necessitudine, memorem Rest.
Me dices ac gratum. Ra. Facilè de eo inter nos
Conuenerit, tibi fuerimus reuersi. Nunc
Vt se gnatus paret tantùm iube. Toba. Hem fili,
Intro, ac protinus ad iter para te: ne
Quid huius commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. Fiet.

Actus II. Scena VIII.

TOBAEVS, RAPHAEL, TOBIAS.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVam sæpe accidunt, mi adolescens, quæ non audeas
Sperare: oh, vix verbis possum consequi,
Quantum hic inopinatus aduentus tuus mihi
Gaudij attulerit! Ra. Credo, sed istud quicquid
commodi est,
Mi senex, omni Deo acceptum referri conuenit.
Toba. Nunc demũ mihi lubet viuere, postquã mea
Ex progenie, talem te cognouero
Prognatum. Ra. Fac eo semper sis animo, & omnia
Quæcunque optaris, tibi optata adferet Deus.
Tobi. Hem, adsum pater, haud male, vt opinor, ad
viam.
Instructus. Toba. Bene factum fili. Tobi. Iamdudum mea
Matri, dum viaticum numerat, vale (vi
Dixi. Toba. Faxit Deus optimus, vt incolumes bre-
Redeatis vterq;. Tobi. Vale mi pater. To. Fili bene

Vale adolescens, tibi committo filium meum.
Tu fac eius curam agas. Ra. Quietus esto, ego
Huc illum tibi propediem salvum reduxero.
Tobæ. Vtinam. Ra. Fiet, tu modò fac vtramque in
aurem dormias.
Tobæ. Quam id mihi difficile erit absente filio!
Hem puer, concede huc, intrò reducito.

Actus III. Scena I.

TOBIAS, RAPHAEL.

Eiusdem mansionis versus.

APpetit vesperà frater, lassumq; longa me
Reddidit profectio. Ra. Ad Tigrì devenimus,
Commorandi hìc commodus dabitur locus.
Tob. Tu me deduc ignotum. Rap. Hospitem probum
dabo, ad
Proximas has ædes, si videbitur
Diuortemur, quarum hospitio semper feliciter
Vsus sum. Tobi. Vbi vobis, nihil in me erit mora.
Sed primùm ad flumen concedamus rogo, vt pedes
Sudore, ac pulvere turpatos, abluam. Rap.
Octo. *Vt lubet, sequar quocunq; vocaveris. Tob. Amnis*
Non fastidiendum præbebit refrigerium mihi. (hic

Actus III. Scena II.

ANNA.

Octonarij Iambici.

NVnquam mihi senectus visa est onus æquè
miserum ac modo:
Postquàm ad ætatis invalescentis non pauca incom-
moda.

moda,
Multo prætereà asperiores super salute filij
Accedũt solicitudines. Nunc demum senties misera
Quantus sit erga liberos parentum amor: vix vn-
quam animus
Quiescere sustinet: adeò mihi videtur durum ac
grave,
Dulci ipsius præsentia frui non posse: Imò haud pa-
rum
Anxia sum, ne alicubi algeat circumventus. Mul-
tæ simul
Concurrunt suspiciones, quæ meum animum diuer-
sum trahunt:
Viæ crepidines periculosæ, adolescentis parum
Circumspecti imperitia: tùm hospes, cuius fidei cre-
ditus est
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui
Isthuc eum pene inuitum protrusit? Ah, tantámne
rem
Tam negligenter agere? Saltem spectata fidei viro
Comisisset, cum ipsi salute filij pecunia
Prior esset, O insaturabilem habendi sitim! Senar.
Quasi non multo satius fuisset, paululum
Perdere pecuniæ, quam filium, vincam.
Nostræ senectutis requiem, vitæ subire periculum.
Cui si quid, quod Deus prohibeat, aduersi in via ac-
cidat,
Actum est, mori malim, quàm tantam miseriam Sep. 2.
pati:
Adeò nihil sine eo mihi in hac vita aut amabile,

Aut dulce, aut iucundum videtur. Hei mihi, nullam arbitror
Senar. *Mulierem me infeliciorem vivere.*

Actus III. Scena III.

TOBIAS.

Trimetri recti, partim *Skazontes.*

QVid quisque vitet, nunquam homini satis cautum est.
Me miserum, totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem, planè perieram, ni Avarias
Meus mihi succurrisset. Modò in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me omnis infortunij,
Malique securum, inopinatò hiantibus
Invadit faucibus. Hîc ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cuius
Auxilio superiore vadens prostratum humi
Conficio, confectumq; exenterо quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ usum suum in medicina, vt is asserebat, sunt
Habitura, atq; hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsus
Foras egreditur.——

Actus III. Scena IIII.

RAPHAEL, TOBIAS.

Trimetri.

——*Hem Tobia, rursus ad iter*

Paremus

Paremus nos, rectaq; pergamus Ragem,
Nusquam cunctantes. Tob. Adsum domine, con-
sequor
Quocunque vocaueris: Sed hoc mihi expedi
Amabo, quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc exacto piscis corde, ac felle? vix
Credas, quantopere id narrari mihi cupiam.
Ra. Nil te celabo mi frater: namque hinc tibi
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
Tob. Vtinã Auger sis verus. Ra. Cor præsentaneum
Habet remedium ad exigendos impios
E corporibus mortalium Cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. Hem, quid ais? in patre periculum
Faciam domum reuersus. Ra. Admiraberis,
Vbi videris rem. Verùm iam peruenimus
Ecbatana, neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguelis absumus: igitur
Huc rectà concedamus. Tob. Placet. Ra. Accõmoda
Aurem, téque attentum præbe, quod audies
Iam, ex vsu tibi futurum est maximè. Tob. Arrexi Scaz.
Vtramque, tu, vbi voles, exordire. Ra. His tuus
Consanguineus Raguel vnicam habet filiam,
Nomine Saram, egregia forma iuuenculam,
Bonam, bonis progenitam, & datatam probè.
Tob. Parentum virtus, castitasq; maxima
Puellæ dos est. Ra. Moribus insuper adeo
Modestis ac venustis vt nihil supra.
Tob. Audio. Ra. Sedulò agam cum eo, vt in ma-
trimonium

Hanc tibi det: tu te idem velle fac intelligat.
Non denegabit, sat scio: nec si velit
Troch. *Maxime, iure poterit: nam præter ius tuum*
Nil postulas: tibi enim debetur: vtpote
Qui es cognatione, ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Mosaicum
Alienigenæ nuptam locabit coniugi,
Nisi crimen capitale velit incurrere.
Tob. Nil malim frater, quam hanc vxorem ducere,
Sed est scrupulus, qui animum malè habet meum.
Troch. *Ra. Facessant scrupuli, quid timeas scio. Tob. Ferunt*
Illam iam olim septem viris nupsisse, qui
Ab Asmodæo principe Cacodæmonum
Prius quam in complexum venissent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes sunt interfecti, periculum*
Ex alijs faciam, mihi quod ex vsu siet.
Sept. *Ra. Nihil est Tobia quod vereare, omnẽ tibi metũ*
Ademero, meis tantùm fac pareas
Præceptis: Audi in quos ius habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium,
Brutorum animantium ritu, libidinis
Non prolis procreandæ gratia, ambiunt,
Diuini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille spiritus. Tu modò Deum
Octo. *Veritus, non tibi, sed soboli complexum quære, & patris tui.*
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus est, ne coniugem è tua
Stirpe alienam vnquam duceres. Hæc si tua
Infixeris animo, nihil est quod dæmonis

Exhor-

Exhorrescas insultum: continuè fugam
Dabit, vbi te his armis instructum senserit.
Quare cubiculum ingressus (nam certò scio
Hodie te illam vxorem ducturum) tres dies
Ab vsu concubiali fac vt temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secunda nocte in sanctorum patrum statim
Admitteris consortium. Nox tertia
Propagandæ demum soboli dicabitur.
Huc vbi vos liberorum procreatio, aut
Humanæ carnis illexerit infirmitas,
Stratum primùm relinquitote, deumq; humi
Prolapsi supplices adorate, vt sua
Vos dignetur clementia, impiumq; procul
Pellat cacodæmonem. Simulq; sumito
Cor piscis, & hinc sub eius vestes suffitum facito: Octoi
quem vbi
Nidorem olfecerit Satan, perterritus
Cubiculo cedet, fugietque puellam illico;
Nec relictam repetet vnquam. Tobi. Deus bone,
Animus tremore simul ac gaudio mihi
Inhorrescit, dum tam prodigiosa audio
Te narrantem. Faxit Deus vt experiar propediem, Septen.
Hæc nunc verè à te dicier. At quis ille senex quem Octo.
conspicor.
Ex ædibus istis prodeuntem, promissa barba, ac senio
Venerabilem. Ra. Eho hic ipsus est Raguel, patris
Tui cognatus. Tobi. Quid audio? feliciter
Sane succedunt omnia, cum ille qui alioqui
Esset quærendus, vltro nobis venit obviam.

Actus

Actus III. Scena V.

RAGVEL. EDNA.

Septenarij & octonarij Iambici.

Quotidiane querele, & lamentationes filiæ,
Perpetuaq́ orbitatis deploratio, me eò
Redigit infelicem, vt quid agam, aut vbi sim nesciã.
Nunquam tam manè cubiculum eius ingredior, neq́
Tam vesperi revertor vnquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lachrymantem consolari, & animi agri-
tudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si aduersus stimulũ calces, aut laterẽ laves.
Nec vnquã tam blandè dicere possum, se vt respiciat
Pectusq́ inutili mœrore excarnificare desinat.
Altius animo inhæret dolor, quàm vt evelli queat.
Me miserum! adeon' rem redijsse, vt vnde alij non
mediocrem
Voluptatem percipiant, hinc mihi gravis exundet
dolor?
Iam olim cùm mihi coniux peperisset filiolam, Deũ
Immortalem, quanto opere mihi plaudebã, atq́ adeò
gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile!
Quæ simul ac grandiuscula esset facta ita vt illius
Ingenium iam nosci posset, tum omnes omnia bona
dicere &
Acatal. *Laudare fortunas meas, qui gnatam haberem*
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea miser
Quem nunc capio dolorem? facilè hîc plus mali est,
quam

quàm illic boni.
O cœlibatum quovis potiorem connubio!
Sed video vxorem: quid dictura sit nescio. Edn.
Marite mi,
Opportunè pol te hîc stantem reperio. Mitis
Noster vicinus summo te rogat opere,
Vt continuò ad se venias: nam sibi tua ait
Paulisper esse opus præsentia. Rag. Iamiam
Adero. Sed quosnam huc adolescentes aduentare Scaz.
conspicor? (mane.
Ad nos, nisi quid me fallant oculi, iter instituunt.

Actus III. Scena VI.

RAPHAEL, TOBIAS, RAGVEL, EDNA.
Eiusdem generis versus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi vti sub-
seruias
Vide. Tob. Landabis Ra. Age. Tob. Si impetrai, Senar.
quid aliud
Malim, quam hodie has fieri nuptias? Ra. Non
est dubium id quidem:
Nam pulchrè hominis sensum calleo: quin commo-
dè quoque
Eius adest vxor. Salue vir honoratissime. To. Precor
Tibi salutem matrona optima. Rag. Idẽ cũ fœnore
Vobis reprecamur adolescentes humanissimi.
Quàm belle hic invenis. Tobæũ fratrẽ nostrũ refert
Toto corporis habitu? eũdẽ esse putes ætas si cõgruat? Sen.
Ed. Per omnia ita me Deus amet, ei simillimus est.
R. Cuiates estis fratres, aut quibus nati parentibus? Sen.
Tob. Ex captivis Niniuæ agentibus, & familia

Nep-

Nepthalienſi. Rag. Nulloze vobis eſt familiaritas
Cum Tobæo fratre meo? aut noſtiſne ſenem quempiã
Eo appellatum nomine? Ra. Novimus probe. Rag.
Quid audio? (ſer.
Valetne? Ta. Valet quidem, ſed oculis orbatus eſt mi-
Ed. O Miſerum! Rag. Eheu, dignus pol eſt fortuna
meliore: ne
Iſtiuſmodi hominum iam nobis ingens penuria eſt?
Vir eſt antiqua virtute, ac fide. Ed. Oh, nũquã mihi
Quoad vixero, eius ex animo elabetur memoria.
R. Tobæus is quẽ vos fratrẽ appellatis, huius eſt pater.
Ed. Quid ais? Rag. Nil me fefellerunt oculi, dum
illum per omnia
Tobæo ſimilem prædicarem: bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Tenĕne te cognate mi? ah, la-
chrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. O fauſtum ac felicem hunc diem! Rag. Quis
non miretur hoc
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi mi
fili precor
Secundum, ac propitium: quando quidem ex integra
vitæ viro
Prognatus eſt. Heu vxor, quãprimũ intrò tẽfer, &
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus
hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hẽ, Mitioni facito vt nun-
Mihi eſſe negotium, ne me expectet: ſed huc (cio
Ad me veniat, ſi quid habet feriæ rei.

Actus

Actus III. Scena VII.

TOBIAS, RAPHAEL, RAGVEL.

Trochaici catalectici, septinarij & octonarij.

NVnc est tempus Azaria, vt de matrimonio
Sermonē inijcias dū occasio fert, as soli suum.
Raph. Tace, id ipsum in pectore agebam diuū. Rag.
Nihil iam diu mihi
Quod magis vellem evenire, evenit, ô Deus
Serua obsecro nobis hac bona. Hem, intrò, si placet,
Comessatū cōcedamus. Rap. Paulisper mane, vt tibi
Commemorem qua gratia huc ad te diuortimus:
Nam haud quaquam de nihilo est, quod tam longum
iter susceperimus.
Rag. Atqui id à conuiuio narrabitis opportunius.
Nunc tantùm vos præbete hilares, antequam hoc
gaudium
Ægritudo aliqua cōtaminet. Raph. Voluptatē, mihi
Credo geminabis, si facilem & exorabilem
Te præbueris. R. Absit nostrū vt remorer cōmodum.
Agedū, ausculto. R. Hic orat vt nuptū sibi tuā loces
Filiam. Quid extimuisti, aut quid taces.
Mi senex? quod metuis, facilè propulsabitur:
Nam quid te soliciter scio. Age desine,
Tergiversarier: huic debetur iuxtà Mosaicæ
Legis dictum, vtpote genere proximo, & pijs
Prognato parentibus: quapropter despondeo, vt simul
Læti omnes agitemus conuiuium. Rag. Non dubito
quin Deus,
Cuius inscrutabili consilio omnia geruntur, huc
Vos, lachrymis tandem nostris commotus, miserit.

Quapro-

Quapropter ne videar Theomachein, lubens tibi
Tobia hanc in coniugē tradidero: nam gener placet
Vt qui maxime: sed est quod me deterreat. Tob.
Quid precor?
Rag. Non opus est prolato. Rap. Rē omnē novimus:
Nihil erit periculi. Rag. Vt numquam desunt invidi.
Qui talia libenter nunciant. Verum id licet
Vos audivisse ex alijs credam, tamen,
Ne te Tobia circumvenisse videar,
Idem ipse proferam denuò. Eum ego non ita
Iamb.2. Pridem diversis temporibus septem viris
In vxorem locavi: qui primā statim
Nocte omnes, antequam ea essent potiti, à dæmone
Acatal. Nescio quo sunt interfecti: quamobrem, si tua
Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & assimilatem
Tibi aliā potiorem, ac cōmodiorē quærito: nam sapu
It, mea sententia, feliciter, periculo (monij
Qui sapit alieno. Tob. Ah, nihil omnino me cacoda-
Terret assultu: Deo hanc meā cōmitto vitam, apud
Hunc tutū patet innocentiæ asylū. Quapropter sine
Te exorem, alioqui nunquam hodie tam blande di-
ces mihi
Vt cibū tecum capiā. Rag. Ah, ne me obsecra: quasi
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Vni deberi, & nulli locaverim lubentius:
Sed vereor vt in rem tuam sit. Rap. Erit, tantū Deo
Fac cōfidas, despōde. Ra. Age, nil detrecto, despōdeo.
Raph. Bene facis. Tobi. Habeo gratiā. Accersi iube.
Raph. Intus id cōmodius transigetur. Rag. Vt lubet.
Quis me fortunatior, si hoc coniugium feliciter

Cesserit

Cesserit? Raph. Quàm mox intramus? Rag. Hem,
precedo, vos
Me consequimini. Tob. Deus vertat bene.

Actus IIII. Scena I.

PHAEDRA, MYRRHINA.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVid ais Myrrhina, daturne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. Ita est. Pha. Quî scis?
Myr. Hera mihi, forte dum-
Modo sit obviam, narravit. Pha. O senem
Audacem! ô infortunatum adolescentulum!
Cui si exitium moliaris, quo nisi
Huc instiges infelicem? Myr. Forsitan
Nunc quàm quondam succedet feliciùs.
Pha. Scis quàm feliciter? eodem premio
Quo septem alij munerabitur miser.
Myr. qui scis, nisi periculum sit factum? Pha. At in
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extrema cuiusdam insania est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Iuvenem inclutabili periculo obicit,
Ecce quam iniqui sunt homines præstudio, dum id
quod expetunt
Efficiant. Myr. Hẽ Phædra satin' sana es? qua hero
Maledicas? vide ne lingua incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Pha. Quid agam misera? non queo
Quin lachrymẽ, cùm mihi tam audax facinus venit
In mentem. Quid tibi nunc eius formam prædicem?
Cum tute ipsa eum conspexeris modò.

Myr.

Myr. Perliberalis visus est, deos precor
Vt superstes sit. Phæ. Ne comparandus hic quidem
Est ad illos, quibus antè nuptum data est.
Verum vt sit superstes, in nobis situm est
Myrrhina. Myr. Cedo, qui sic? nã illi benefaxim lu-
Phæ. Rẽ omnẽ ipsi olam narremus: sententiam (bens.
Mutabis, vbi quod alijs factum est cognouerit.
Myr. Hau, hau; sanane es mea Phædra? an hoc tibi
Proferendum vsquam videtur? hem, vide (vero
Quam rem agas. Ph. Adolescentẽ ex morte reuoca-
Ad vitam. Myr. Pol si sapis, quod scis, fac nescias.
Ne tibi officiosa ista tua incommodet
Curiositas. Phæ. Sane mihi curæ est, quò hoc siet
Eventurum. Myr. Et mihi quidem. Verũ quid hic
Otiosæ diutius moramur, cum omnia
Intus perstrepant vndique tumultibus? hinc
Ocyus nos amoliamur: nolo me hic hera
Tecum garrientem conspiciat. Phæ, I præ, sequor.

Actus IIII. Scena II.

TOBIAS, SARA.

Senarij Iambici, septenari & octonarij.

BONO animo esto anime mi, Deus dignabitur
Sua nos misericordia, si nostris diffisi meritis,
Ad eius supplices confugiamus clementiam.
Sara. Ita spero. Tob. Procumbamus igitur vterque in genua, & opem
Imploremus divinam aduersus quam nihil valet
Imbellis furiosi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor, ac propagator Deus,
Qui primus sacratum connubij fœdus

Inter

Inter Adamum & Evam generis noſtri principes
Sanxiſtis quæſumus vt hanc noſtri matrimonij
Societatem, quam iuxta diuinum tuum
Decretum inter nos hodiè pepigimus, ratam
Ac felicem eſſe velis: impiumq; procul hinc arceas
Hoſtem Aſmodæũ, ſeptẽ interfectorem adoleſcentiũ:
Ne in nos ſua eadem immanitate vtatur. Scis Deus,
(Nihil enim te fugit) me hanc non libidinis,
Sed ſobolis propagandæ gratia, duxiſſe coniugem:
Idque ex Moſaica, atq; Iſraelitica
Legis præcepto ſanguine ac cognatione proxima
In vxorem aſcita. Quare noſtri precor
Miſertus, ab hoſtilis me dignare impetu merier:
Vt me iam meditans aduersi, vires deſideret ſuas,
Exterritusq; fugiat, cùm ſe inermem ſenſerit.
Sar. Amen. Tob. Eamus nunc in tonelave, ſoror dilectiſſima,
Vt iuxta Azariæ præceptũ ex corde piſcis, hactenus
Penes me in hunc vſum conſeruato, tuas
Sub veſtes ſuffitum faciam: Atque ita Satanæ dolos
In me intentatos eludam. Sar. Vbi vultis, ſequor,
Deus noſtris favere dignetur conatibus.

Actus IIII. Scena III.

RAGVEL.

Trochaici catalectici, ſenarij ſeptinarij & octonarij.

CVm iampridem mens adverſis æruminas, indies
In deterius gliſcentes, occalluerit: nunquam ta-
Æquè me affluxit ſolicitudo, ac modò: (men
Adeò vt ſomnum hac nocte oculis nõ viderim meis,
Quoquò me verto, anxietas, dolor, metus,

Vndique circumvallant infelicem. Quàm velim
Has nunquam coijsse nuptias? non quòd gener,
Aut affinitas displiceat, (nunquam enim magis
Aptum, ac filiæ magis firmum invenero virum)
Sed quòd adolescentulum mihi sanguine,
Ac cognatione proximum, insuper mea ipsius
Filia haud minus charum, tam formidabili,
Tamque horrendo obiecerim periculo.
Eius me miseret, ei nunc timeo, is me nunc solicitum habet,
Quod vtinam nunquàm suadere Azariæ
In mentem venisset, neu cupidum me eò (mihi
Impulisset, quod mihi principium est mali. Ah, Deũ
Iratum arbitror, qui huic auscultaverim:
Acatal. *Qui tantas suis consilijs confecit mihi*
Solicitudines: cui si constanter restitissem,
Nihil omnino nunc mihi metuendum esset mali.
Quin & ipse Tobias orare haud destitit,
Donec quod petebat impetrarat. Quid tũ? num ilicò
Morem gestum oportuit? Fuisset tum quidem
Illi agre, si denegassem: at bidui, aut
Tridui hæc tantum fuisset solicitatio.
Post rem secum recta reputasset via.
Nunc nullius loci excusationi est relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Vnico fraudavi. Hem canitiem! me quẽ prudentia,
Et longo rerum vsu sollertem ac vafrum
Esse conveniebat, nihilo plus sapuisse, quàm
Vix egressum ephebia, ac ætate imperitum, denia,
In amore occupatum adolescentem! Modò

Ade-

Aderit vereor, qui ipſum ab Aſmodæ dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi
Cuidem ex famulis, vt ſepulchrum noctu clanculũ
Effodiat: quo ante exortũ ſoliz, ſi fortè (quod Deus
Avertat) perimatur, ſepeliam: ne fabula
Fiamus vulgi, magiſq; traducamur, ac probris
Inceſſamur aſperioribus. Sed quid ſibi
Vult, quòd vxorem tam mane? quam heſterno die
Ob negotia culinaria ad multã noctem ſcio (audiã.
Vigilaſſe? Eheu, quã metuo, ne ex hac quod doleat

Actus IIII. Scena IIII.

EDNA, MYRRHINA, RAGVEL.

Eiuſdem generis.

HVc me ſequere Myrrhina, eſt quod mandem.
Myr. Hem impera,
Vt puta factũ. Ed. Quã primũ viſe quomodo in filia
Se res habeat cubiculo: num vterque vivat? Acatal.
Nam nimis ſolicita ſum miſera, ac timeo omnia.
Myr. Credo hera. Nihilne amplius eſt, per me quod
curatum velis?
Ed. Nihil, hem, matura reditum. Myr. Iamiam
adero. Ed. Ego interim
Hic tantiſper dum redis, operiar foris. (ſuit
Nunquam ita vt nunc animus ſpe, metu atq; gaudio
Perturbatus. Rag. Hẽ vxor, quo pacto ſe res habent
Intus? num parum ex ſententia? Ed. Ah marite.
Rag. Quid taces?
Occidi miſer. Ed. Equidem ignoro mi vir: atque
Myrrhina
Noſtra vt viſat præcepi, mihiq; rem illicò renunciet.

Illam hìc opperior dum redeat. Atque eccam, bonũ
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nunciũ.
Contemplare vt gestiat. Rag. Mirum ni gaudio:
Procedamus ei obviam. Myr. Vbi ego illam inveniam cogito?
Vt metum in quo nunc misera est adimam, atque
animum expleam
Gaudio. Rag. Huc huc Myrrhina. Myr. Hem mihere, commodè
Pol hìc te quoque stantem invenio, nuncium
Adfero, cuius vos participes fieri maximè
Optatis scio. Rag. Hem, vivitne? Myr. Vivit. Ed.
Quid vivit? Myr. Valet
Inquam, ac vivit incolumis. Rag. Quid obsecro,
Num ludis tu nunc nos? Myr. Egone vos? quamobrem? Rag. Nescio
Nisi quia quò impensius hoc esse cupio verum, eo vereor magis
Quis nobis felicior, si quidem tu hæc vera prædicas?
Ed. Oh, vide sodes vt nobis certa nuncies:
Ne nos in falsum, idq; breve conicias (tiam
Gaudium. Myr. Egon' quicquam falsi dicã vt mer-
Misera? verissima comperies quæ adfero. (num
Dum ingrediar gynaceum, crepitũ prohibeo cardi-
Foriumq; sonitum: hinc ad lectum placidè suspenso
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter (gradu
Invenio vtrumque cubantem. Quid hoc? Numnam
vobis parum
Etiã exploratũ videtur quod narro? Rag. Hem satis
Certa omnia, mea Myrrhyna, hesitare dudũ desy.

Sed

Sed quid ego tibi pronuncio hoc donem? Myr. Nihil
Equidem: extra officiū feci nihil. Rag. Ego te ſinam
Sine munere abire, ex orco qua mortuum
Me reducē in lucem feceris? Ed. O feſtiuiſſimū diē!
Rag. Verùm Azariam eccum video ſtare ante oſtium: in ſinum
Huius hoc quod nactus ſum effundam boni.
Ed. At nos intrò rectà concedamus Myrrhyna, vt
Totam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. Age. Næ ego ex hoc nuntio maximū aliquod
capiam bonum.

Actus III. Scena V.

RAPHAEL, RAGVEL, LYCHAS.

Senarij Iambici, admiſtis paucis ſeptenarijs & octonarijs

AD extremos vſq; Ægypti ſinus hinc impiū
Obtorto, collo protraxi cacadæmonem:
Atq; ibidem fruſtra conantem eluctarier,
Tam arctis colligavi compedibus, vt huc ei
Vnquam reverti non ſit integrum. Sed Raguel
Adeſt: vox comprimenda eſt, tale ne quid audiat.
Rag. Deus ſum ſi nulla ægritudo huic gaudio
Vnquam interceſſerit. Raph. Quis hîc ſe venditat
Beatum? Rag. Oh, Azaria, mearum omnium
Voluptatum inuentor, ſcis in quibus ſim gaudijs?
Scis Tobiam vivere ſalvum? Rap. Quaſi neſciam
Aſſimulabo. Rag. Aſmodæo procul hinc in malam Scaz.
Abacto rem? Raph. Hem, bene, ita me Deus amet,
factum.
Rag. Res nulla poteſt mihi tanta intervenire iam,

Vt ægritudinem conciliet. Nescio
Quid cõmemorem primùm aut quẽ laudẽ maximè,
Te, qui mihi dedisti consilium vt facerẽ: an me, qui
sum ausus id
Incipere. Raph. Neutrum ô bone: Deo vni acceptũ
id ferri convenit:
Qui vestris commotus lachrymis, aliquando vos re-
spexerit.
Rag. Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,
Quasi citra illius opem quicquam nostra valeas
Industria. Da veniam, homo sum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Rap. Quin moderare affectibus: etenim vt virum
decet
Fortem, res aduersas infracto perpeti
Animo: ita nihil intolerabilius, ac Deo
Magis invisum, quàm dulci fortuna ebrium
Immoderate insolescere. Quapropter dum ego
Intus quod restat perago, tu supplex Deum
Interea comprecare, vt hoc tibi gaudium
Velit esse perpetuum ac stabile. Rag. Mones probè:
Proin' & hic, & alibi, tibi lubens obtemperauero.
Dum immortalem, quanto mihi nunc plus sapit
Hic adolescens, quàm egomet mihi! quàm pruden-
ter consulit!
Quàm comiter simul, ac salubriter increpat!
Quàm perspicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah, me mea
Pudet canitiei, cùm iuvenem impuberem
Etiammum, longe plus sapere conspicio, quàm

Me

Me senem? cuius prudentia adolescentium
Moderari conveniebat insipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lycha, ocyus
Ad Sosiam propera. Lych. Quid vis dicam? Rag.
Vt statim
Sepulchrum quod modò effodi præceperam,
Iniecta terra obducat denuo, ac solum
Scitè exequet ne vllum extet vestigiũ. Lych. Abeo.
Rag. Nunc vt diei tempus est, convivium
Splendido instructum apparatu adornari iubebo,
Ad quod amicos omnes volo vocarier, (dium. Troch.
Vt solidũ hoc, numeriseq; omnibus sit absolutum gau-

Actus IIII. Scena VI.

TOBIAS, RAPHAEL.

Octonarij.

ABs quovis homine, cùm opus est, beneficium accipere gaudeas:
Verũ id demũ iuvat, si de quo nũquã meruisti bene, is
Facit, O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc prædicem
Tuã erga me munificentiam? certe nũquam tibi tua
Satis dignum virtute præmium referre queam, licèt
In perpetuum seruitium me totum addicam tibi.
Rap. Tace
Obsecro, bene collocatum arbitror beneficium, in amicum quod
Confertur. Si qua in re præterea opera mea egeas, impera,
Ad factum arbitrare. Tob. Deus me oderit, ni te magis quàm oculos

Amo meos: si frater esses, quî magis morem geras?
Vtinã sit in quo tibi contrà gratificari queam. Sed ad
Rem. Haud te latet opinor, quo pacto me sacramento Raguel
Obstrinxerit, dederimq́ fidem, ante decimum quartum diem
Me ex eius nondiscessurũ ædibus: iamq́ parẽtes mei
Reditum nostrum solicitè opperientes, sat scio, numerant dies.
Quod si ad dictum tempus nondum reversos nos conspexerint,
Sept. *Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit*
Mora! Quare ne æquo cunctemur diutius, velim
Vt assumptis duobus hinc camelis, servisq́ quatuor,
Ragẽ ad Gabelem cognatũ recta proficiscaris via: et
Argentum, cuius gratia iter hoc susceptum est, repetas; dein
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges:
Senar. 4. *Tantisper nunquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die istuc veneris:
Si modò suo illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hic detineat, commemoraveris.
Rap. Neq́ hic neq́ alibi vsquam erit in me mora: nullum defugiam
Sept. *Laborẽ, dum prosim tibi. At nihilne præterea? T. Ni-*
Nisi vt nobis, si fortè difficiliorem se præbeat, (hil,
Blanditijs huc illum pellicias senem. Raph. Agedum, dabitur opera.
Tob Faxit Deus, vt tibi eunti ac redeunti salus ipsa sit comes.

Actus

Actus IIII. Scena VII.

SOSIA. MYRRHINA.

Trochaici senarij, & septenarij, partim catalectici, partim acatalectici.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
Contrivi diem: perreptavi vsque omne oppidum,
Ad forum, ad macellum, & quò non? dum quæ opus sunt
Ad nuptias paro: vix arbitror decem Iamb.
Famulos tot suffecturos negotijs: nec
Quicquam nunc magis metuo, quàm ne hinc dennò aliquo miser
Extrudar: quod si fit, actum est, perij. Postulem
Nunc me defessum refocillari si liceret. At Iamb 3.
Opportune eccam Myrrhinam duobus cantharis
Onustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Hem mea Myrrhina, quid sit, quid agitur? Myr. Rogas,
Quid fiat? tota domus perstrepit rumoribus:
Omnes nostrarum rerum satagimus: interim
Tu quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
Hic otiosus restitas? Sos. Quinam malùm
Otiosus, qui me hodie sursum cursitando
Ac deorsum, adeò defatigauerim, vt
In cursu ferè conciderim miser? atque illud hic
Dum tu accedis, stomachor mecum. Myr. Vin' tibi
Gratum faciam Sosia? Sos. Nihil malim, si quidem
Posses. Myr. Possem maxime, si lubeat. Quid, tibi
Hoc vini placet? Sos. Haud malù hercule: quid tum

Postea?

postea?
Myr. Hinc haustum tibi plenis propino faucibus:
Sos. Oh, bearis, si hanc mihi praestes beneficientiam, Cedo
Cantharum sedes: gratum me, sat scio,
Dices, ac memorē. Myr. Quid ais? equidem iocābar
Stulte. Sos. Garris? si viuo, mox referam gratiam.
Myr. Agedum inepte, resiste, quò fugis? Sed parcius
Mi Sosia, ne sentiat herus: nam scis quàm sit ad
Has res perspicax: novi ego ingluviem tuam.
Hem, perij, dimidium exhausisti vinose: mox
Vapulabo misera. Sos. Abi stulta, nescis fallere
Homines; quod factum est dispendij, vide
Sarcias. Myr. Quo pacto? Sos. Vah, nescis? infusa aqua
Mor. Dixti pulchrè, si verbera mihi velim
Lucrifacere. Sed ostium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, nequis fortè hic nos opprimat
Otiosè garrientes: sequere me. Sos. Sequor.

Actus IIII. Scen. VIII.

GABEL, RAPHAEL.

Trimetri Iambici.

INcredibilia sunt quae narrasti modò.
Deum immortalem, nihil vnquam in vita mihi
Renunciatum est gratius. Sed accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus quantum debui.
Raph. Meritò te amo mi Gabel, & habeo gratiam.
Gab. Praesertim vt nunc sunt mores, adeo res redijt,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Raph.

Raph. Verum dicis, perfidiarum plena omnia:
Sed quid gestis? quidve es alacris? vulgus hominũ
Si quando numerandum est pauciſſulum, frontem
Aduersus contrahit ilico, supercilia
Adducit, ambages quærit: quin aufugit
Non rarò creditorem cludens. Cæterum
Vbi fides sit roges, nihil pudet.
Si iastes, ibi tum impudentissima eorum est oratio. Sepr
Quis tu es? Quid tibi rei mecum est? adeò vt tibi
Amicum inimicum beneficio efficias tuo.
Atqui hoc genus hominum non sibi solùm malè
Consulit, at reliquis etiam, qui nihil male
Vnquam meruerunt, perfidia sua fidem
Planè abrogat: cum ex illorum impudentia
Horum quoq; ingenium metimur. Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
Oblato syngrapho, quàm nihil omnino sis
Commotus, tua fuit indicio oratio.
Adeoq; admonitus nihil offensus es, vt mihi
Nunc multò videaris quàm dudum hilarior.
Gab. Ita decet ô bone. Cùm deponeretur, mihi per-
suaseram,
En conditione esse creditum, vt stativm
Vbiipse reposceret, esset restituendum. Et quanquã Scar.
Non admodum lauta mihi domi res est, tamen
Vnum hoc curaui adhuc, vt mihi esset fides.
Raph. Felix qui eo es animo. At insuper aliud est
Quod multò mihi præcepit accuratiùs:
Gab. Quidnam obsecro? Raph. Vt ad suas illuc te
nuptias

Addu-

Adducerem. Gab. Luberet, nisi iter longius
Esset: & ætate infirmum hoc est corpusculum.
Raph. Nil opus est viribus, veheris commodè:
Cum fabulis itineris edulcabimus
Molestiam. Gab. Suadere noli. Raph. Quid ni suadeam?
Imò haud omittam, ni exorem. Gab. Age fiat. Raph. Pol te dignum facis
Octo. Gabel. Gab. Tantisper opperire intus, dum me paro. Raph. Propera.

Actus V. Scena I.

RAGVEL.

Senarij, septenarij, & octonarij Iambici.

QVidnam in rebus mortalium tam succedit feliciter,
Quod non suam habeat admistam ægritudinem?
Ita profectò natura comparatum est, vt dolor
Voluptatem perpetuò consequatur. Plus mihi
Præter spem, omnemq; præter opinionem obiectum est gaudij,
Quàm vnquam fuissem ausus sperare. At nunc vide obsecro
Quantum mea hæc felicitas mihi solicitudinis adferat.
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, iubeo, fidem
Mihi det, se intra dies quatuor decem domum ad
Parentes non reversurum: sperans diutino
Cõvictu ac familiaritate illum ita devinctum fore,
Vt ant nunquam de patria repetenda cogitaret, aut

Salten

Saltem se propediem reversum promitteret.
Nunc neutrum impetro miser. Venit hodie ad me:
Mi pater,
Inquit, decimus quartus iam agitur dies, qui me à
fide tibi
Data liberat: animus est iampridem domi
Apud parentes, quos mea non mediocriter,
Sat scio, solicitat cunctatio. Quare precor
Vt mihi iam illùc pace tua vna cum coninge
Reverti liceat. Nam nisi ad diem dictum
Prestò adfuerimus, aut nos in itinere dolis Scaz.
Grassatorum circumventos, trucidatosq; vel
In morbum illapses, aut aliud adversi quippiam
Incurrisse suspicabuntur. Ad hæc quid me censeu
vllum
Potuisse verbum proloqui? penitus obmutui Troch.
Primùm: deinde mihi redditus: Nihil, inquam,
nate mi
Æque malim, quàm te hic apud me quoad vixero
cum filia
Ætatem agere: sed iamdudum te hic invitum hæ-
rere video:
Quare tuis si pergã affectibus adversari, nihil agã.
Hoc tantùm vnum abs te vt obtineam permitte;
Vt post annum tuos apud parentes exactum, huc ite-
Commigreris: sat habeo, si istud impetro (*rum*
Cũ gratia. Nihil respondes? agè, non omittam neque
Desistam, priusquã hoc te exoraverim. Hic cũ illius
Orata reminiscor, nequeo quin lachrymem miser.
Mi pater, inquit singultiens, qua fronte ego paren-

tes

tes meos,
Quorum senectuti unicũ sum præsidium, an deam
Deserere? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem d:putem. Quæ illis vita sine me
Non est futura amarissima? Equidem mori
Malim, quã eos per me ad tantã calamitatẽ adigi.
Quid multis? his lachrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi agrè demigrandi copiam:
Omnemque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquamq; supellectilẽ,
Substantiámque tam auream, quàm argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lacrimans identidem.
Tandem cum perpeti non possem amplius, hinc
effugi foras.
Troch. *Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? perij miser.*
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt.
Totus tremo, horreoque, postquam horum mihi in
Mentem venit discessus: ô dolor gravis!

Actus V. Scena II.

TOBAEAS, RAPHAEL, RAGVEL, SARA.

Trochaici catalectici, Senarij & septenarij, admistis paucis octonarijs.

SVperis meritò maximas ago gratias,
Cùm evenêre hæc nobis frater prosperè. At
Quid remoratur coniugem? Raph. Ægrè avellitur
Scaz. *Maternis complexibus, iamiam sequetur,*
Atque eccam. Tob. Et socer nescio quò clanculum
Se subducebat modò. Raph. Humani istud ingenij
Iamb. *Est argumentum. Amor parentum in liberos*

Quon-

Quantum valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnate abitu hunc miserè solicitarier?
Atque ea hinc clàm discessisse gratia,
Ne quod animo ægrè est cõspiciat? Rag. Occidi miser:
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit,
Solitudo? sed alio deflectunt viam:
Quid si revocem? Heus, heus resistite. Rap. Tobia.
Socer est, qui revocat. Tob. Profectò is est ipsius.
Rag. Quid est
Mi fili, quòd ita properas? iamiam rediissem, paululum
Si cessisses. Tob. Mirabar quoniam abieras pater.
Rag. Non procul. Sed quid, tibi placet filia
Dos? Tob. Regalis mihi est opulentia:
Quanquam dotata est satis, quæ morata est bene.
Rag. Oh, patris simillimus! Hem filia,
Fac te tali dignam præbeas viro:
Illiq; per omnia morem gerito. Sar. Dabo
Operam mi pater. Rag. Tum socerum, & socrum,
Qui tibi
Iam in parentum succedunt locum, haud minus
Quàm me, matremq; tuam reverere. In domesticis
Administrandis negotijs, quæ propria Acatal.
Est matrona functio, vide sedulam
Naves operam: vt quemadmodum foris maritus, Iamb.
Ita tu rem domi augeas industria.
Sic fœcundum Deus vestrum faciet connubium:
Liberosq; suppeditabit tales, qui tuis
Coniugisque digni videantur maioribus.

Sar.

Sar. Memorem dices te monuisse mi pater?
Rag. Caterum tibi Tobia mi hunc in manum
Do, & tua mando fidei: tu illi pater,
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu. Tob. Ah. pa-
ter
Ne lachryma: magnificentius habebitur, quam
domi
Sit tua. Sed est praterea quippiam
Quod nos vis pater? Rag. Nisi, vt bene
Et prosperè omnes valeatis. Sar. Vale
Mi pater. Rag. Vale, vale inquam gnatu, postre-
mùm vale.
Discrucior animo: hoccine tam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerum omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Questibus? Vah, eiciunda hæc hercule est
Pectoris mollities: nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa ne
Sperare vnquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris eiectus, cruciatur bolum hunc si
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in vo-
do est,
Quapropter videndum, ne animi sit parum
Grati nunc id incusare, quod votis frequenter vt
Eueniret, optaui ardentissimis,
Iamb. *Multa ex quo fuerint commoda, eius æquum est*
ferre incommoda.

Actus

Actus V. Scena III.

TOBIAS, RAPHAEL.

Septenarij partim recti, partim *Skazontes.*

RE ipsa comperio mi frater, nullam rem tam ar-
duam
Ac difficilem esse, quin levis faciliſq; fiat, ſi
Adsit alacritas; vel reditus hic, quàm mihi non est
Laborioſus prout nuper erat diſceſſus. Iam Acrim
Uti vides devenimus, & adeò de via non ſum
Defatigatus, vt vel Niniuen citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni coniuge, & grege
Seruorum, & ancillarum iumenta noſtra agentium,
Eſſemus impediti, quæ relinqui haud expedit.
Raph. Eſt iſtud quidem vt dicis Tobia; verùm mihi
Si hac in re, quèadmodum in alijs hactenus, auſcul-
taveris,
Non hic pernoctabimus: vt quod ſupereſt via,
Incunctanter perficiendum arbitror. Non te latet,
Diem, quo nos domi futuros pollicebamur;
Iampridem nuptiarum præterijſſe mora: patrem
Matremq; dolore ſimul atque metu contabeſcere:
Quemq; diem illis annum videri. Tob. Nil quidem
malim
Azaria: ſed quid coniux, reliquæque famulæ, Sen.
Quas iam feſſas longinqua reddidit profectio?
His longius hoc die ſi ſit eundem, periculum eſt,
Ne in media anhelæ deficiant via. Rap. Scio, ſed eas
Commutemus, apud quam modò prandebamus,
hoſpiti.
Tob. Satin' tuto? Raph. Quidni? probe ego hominem

novi, vir est
Fidei satis spectatæ. Tob. Sed non noverunt viam,
Si solæ consequantur post, nec vbi adhærent vereor.
Rap. Eidem vt deducat dabimus negotium, insuper
Ninivē simulac pervenerimus, aliquot famulos vi
Pulchre gnaros, eis obviā mittemus. Tob. Quid? tib
Si ex vsu istud fore videtur, age, lubens obtempera.

Actus V. Scena IIII.

TOBÆVS, ANNA.

Trimetri Iambici.

QVotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo: & quo abest diutius, hos eum
Desidero impotentiùs. Me nullus est
Opinor calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates adversæ sient.
Eheu, quot iam annos natali eiectus solo,
Hic servitutem pertuli gravissimam?
Quot incommoda perpessus! denique quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has vtcunq; mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc vt nihil
Molestiarum desit, maior insuper
De filij salute mihi obijcitur metus.
Ad hæc accedit vxor rixosa haud leve
Profectò malum: cuius querimonijs mihi
Iampridem aures calent. At at, ostium crepat:
Mirum ni illa, tacebo, vt quid sit audiam.
An. Si res mihi secundæ essent de filio.

Et quas anxietates meum mihi confecit filicernium?
Tob. Ecce antiquū obtinet. An. Qui modo foras sibi
Dum verba parata sentit, nescio quò prorepserit.
Sed opportune illum hic stantem reperio: adoriar,
Vt in eum quod animo agrè est, evomam, bone
Vir salve: ecquid remoratur filium? viden'
Tuo consilio iam me miserè solicitarier?
Infortunatior pol me mulier nec est,
Nec fuit vnquam tali viro quæ nupserim.
Tob. Ah, pergin' linguæ vti petulantia? quasi
Isthic minus mea res agatur quàm tua.
Si quid nobis adversi fortè evenerit,
Mihi maior sustinenda est portio: atque ob id
Nequaquam ea res mihi neglectui fuit.
An. Nisi fuisses incogitans, pecuniam
Hanc perdere maluisset, quam periculis
Tot tantisque obiectare filium: neque
Ignoto commisses adolescentulum.
Tob. Muliere in qua nihil quicquam iniustius,
Quæ, nisi quod ipsa facit, nihil rectum putat,
Opinione melius res cedet arbitror. Scæ.
Non cogitas quam longè hinc absit, & nosti
Mores hominū, ad numerandum quisq; est tardior.
An. Tandē huc tua se recipit oratio? virum
Nonne diebas Gabelem esse optimæ fidei,
Quicum vel in tenebris micare sit tutissimum?
Si incolumis esset, iam hic adesset sat scio:
Quando iampridem dictus præteryit dies.
Tob. Non cessabis dijudicare istud prius,
Quàm quid veri stet certò resciveris.

An. Ah, nescio quid mihi animus præsagit mali.
Tob. Nolite macerare obsecro: quin pectore
Quieto sis potius. Quid lucri sit, tibi
Si solicitudinem adfers, cùm idem sit vel
Nolenti perferendum tamen? *An.* Eheu, mihi hic
Sola videor, ille quia hinc abest diutius?
Et eius mihi cura est salus. *Tob.* Adeon' putas
Dimet. Me omnem penitus exuisse humanitatem, vt hoc
Non mihi itidem, vt tibi, doleat?
Sed quid profuerit, si me pergam affligere?
Quid aliud quam malum conduplex mihi?
Multum iuverit animus in re mala bonus.
An. At vereor, si modò vivit, ne miseram alicubi
Scaz. Vitam in sordibus ærumnisq; exigat. *Tob.* Pergin'
Eandem nobis tot ies cantiunculam
Occinere? interiit, periit, quid scit nescio:
Quin ipsum salvum tibi iam spero propediem
Hic adfuturum. *An.* Speriti miserrimum est:
At vtinam ita Deus faxit. *Tob.* Faciet, fac modò
Septen. Divinæ ne diffidas munificentiæ.
An. Mi vir, nescio quos procul huc adventare con-
Scaz. Duo sunt, alter filius, alter haud multum (spicor:
Dissimilis ei, cui est commissus, adolescentulo.
Septen. *Tob.* Faxit Deus vt sit filius. *An.* Ita spero quidem.

Actus V. Scena V.

TOBIAS, RAPHAEL, ANNA, TOBAEVS.

Trochaici septenarii, & octonarij catalectici.

QVàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria? *Raph.* Lachrymabunt præ
gaudio

gaudio
Tobia vbi ſaluos rediſſe nos conſpexerint.
At vide ne noſtrarũ admonitionũ nunc immemor
Sis: tenes quid dicam? dè felle loquor quo patri
Amiſſũ reſtituas viſum. To. Hẽ, teneo. Quid putas
Succeſſurũ, ſi experiar? dic ſodes! Raph. Non minùs
Iuverit hic felle, quã cor in abigendo Cacodamone:
Tantùm divino confiſus numini, Deum
Ora, vt noſtros conatus ſua ſecundet gratia.
An. Quo propiùs accedunt, & quo oculos intendo
acrius,
Hoc illis mihi videntur ſimiliores. To Quid ais? ah, Iamb. 2.
Nunc demum crucior nihil mihi proſpicere oculos.
Raph. Tobia, patrem & matrem pro foribus ſtantes
conſpicor.
Tobi. Sunt? hem, certe ſunt: qua gratia hic conſi-
ſtant neſcio.
Raph. Noſtrum opperiuntur aduentum. An. Certè
ipſus eſt
Mi vir. Toba. Hem, quid ais? An. Cum eodẽ qui. Acatal.
cum hinc eſt profectus
Comite: procurram obviam, atque in amplexum
illi proruam.
Toba. Rape me ſodes tecum, quid me ſolum deſeris?
An. O mi gnate, ò gnate mi, ſalvum te gaudeo
Aduenisſe. Tobi. Credo mater. An. Salva ſum qua Acatal.
te valentem
Atque incolumen rediſſe intuear. Tobi. Sed quid
pater?
Valuitne vſq; An. Eccum tibi pro foribus. Tobi. In-

terij miſer,
Senar 3. In terram, dum te conſequitur, procul ab ædibus
Pronus illabitur. Ah, quam vereor nè leſerit
Se: properemus, vt tollamus. Mi pater,
Quidnam hoc eſt mali? ſiccine te hîc eſſe humi
Prolapſum? dolet ne quippiam? Toba. Nihil
Iamb. Omnino mi fili: & ſi quid doleret, nunc vel immori
Mihi tuis dulciſſimum foret complexibus.
Tob. Fruſtra me ſalvum reuerſum arbitrarē, niſi &
Te pater mi incolumem ac ſalvum offenderem. To. Deum
Immortalem? præ gaudio quid agā, vel quid loquar
Plane neſcio. Nulla mihi res poſthac poteſt
Tanta intervenire, vt agritudinem adferat.
An. Mi fili, Deus nouit quàm miſeram exegerim
Te abſente hic vitam. Tob. Hem Tobia, rediſtiu ſolus? hoſpitem
Nonne reducis tecum Azariā? Tob. Quid ni pater?
Toba. Vbi is èſt? Raph. Præſtò ſum Tobæe. Toba.
Cedò manum
Mi frater, quo te amplectar, & exoſculer. Tibi
Beneſaxim lubens, qui incolumem mihi reſtitutu filium.
Sed quid? qua vos gratia iſtuc miſerum
Accepiſtis argentum à Gabele? Tobi. Ad aſſem mi pater,
Conſpecto chirographo numerauit protinus.
Tob. Bene me hercule factū gaudeo. Rap. Imo ſi ſcias
Quid boni adferamus præterea, tum iſtud magis
Dixeris Tobæe. Toba. Quidnā amabo? Rap. Idque trium-

triumphaveris
Seriò. Toba. Quin dic, quid est? Raph. Adducimus
tibi nurum. Tobæ. Hem.
Tobiæ, vxorem iniussu meo? Tobi. Gaudebis, sat scio,
Pater, vbi cognoueris cuius sit filia.
Tobæ. Cuius? Tobi. Raguelis cognati nostri. Tob.
Hem, bene,
Ita me Deus amet, factum. Audin' vxor hic quid
dicat? An. Oh,
Quid ni audiam? at vbi illa est? Tobi. Acri eam re- Senar.
liquimus,
Cum grege ancillarum, & seruorum, boues, oues,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quã simul si adduxissem, multo huc venisse serius:
Et sciebam quantopere vos nostra afflictaret mora.
Tobæ. Vnde tanta pecudum, & mancipiorum copia?
Tobi. Cuncta hæc Raguel gnatæ dedit doti. An. Oh,
lachryma mihi
Erumpunt præ gaudio. Raph. Tum tantam auri, ar-
gentiq; vim,
Vt regalem vos videre credatis opulentiam.
Tobæ. O ingentem numinis diuini munificentiam!
I nunc vxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. Mi vir, peccatum à me maximum est, sed non
oportuit
A vobis relictam. Tob. Quid si nos nostrum Sy-
rum,
Illis obuiam mittamus? An. Certe si ille occurrerit:
Multo propius ibunt, & minor futura erratio est.
Nam viæ peritissimus est. Tob. Mater, consulis probe

Iamb. *An. Intrò igitur concedam, vt hoc illi dem negotij,*
Nisi quid dissentis mi vir. Toba. Iube properet quantum potest.

Actus V. Scena VI.

TOBAEVS, TOBIAS, RAPHAEL.
Versus eiusdem generis.

NVnc experior illos nequaquã frustrari Azaria
Qui in Deo omnem spem fiduciamq; collocant.
Sonar. *Hoc si & tibi mi Tobia persuaseris,*
Ad eundem modum cuncta tibi succedent bene.
Tob. Admitemur pro virili mi pater. Raph. Nunc Tobia
Fel quod dixi profer, eoq; patris leniter
Illinito oculos. Toba. Quam rem tu nunc accipis
Fili? Tobi. Sine pater, profuturã confido. Toba. Vide
Iamb. *Sodes ne malum pro remedio nobis exasperes.*
Tobi. Nihil est quod metuas pater. Raph. Vin' quod
libenter audias
Nunciem tibi Tobæe? hodie pristinum tuis
Oculis visum restituet Deus. Toba. Mi hospes vtinam ratum
Sit quod prædicas. Tobi. Cave eius pollicitationibus
Iamb. *Diffidas: nihil enim vnquam consilio illius*
A me est susceptum, quod non successerit feliciter.
Dicas diuino æstro percitum: adeo nihil ipsum fugit:
Huic vni hoc nostrum acceptum referri conuenit
bonum:
Vtpote cuius suasu, atque impulsu sunt transacta
omnia.

Toba.

To. Scio fili atq; ob id magis solicitus sum, quo mune-
H inc tantam erga nos compensem beneficentiã. (re
R. Si vobis quid feci, aut facio, mi senex, quod prosit
Istud haud mihi, sed diuinæ debetur gratiæ: (putas
Ac proinde nihil à te pretij repeto. *To.* Ah, nimũ me
Ingratum. Certũ est, nunc tibi contrà referre gratiã
Vt penes me esse positum pistatis premium scias.
Quodcunque à me donum optaris, optatum feres.
Ra. Nil moror munera: abunde mihi magnũ præmiũ
Arbitror relatũ, quãdo id quod feci gratũ esse vobis
Cõspicio. *To.* Tace soder: non cõmittã ingratitudinis
Vt crimen quo vix scio an aliud detestandum magis
Reperiatur flagitium, incurrisse videar: atque eo
Genere prognati sumus, vt nos dedeceat admittere
Quicquã, quod hominum vulgus meritò irrideat: at
Quid mihi solito acrius pũgant, ac pruriant (nescio)
Oculi, vix manũ abstineo. *Ra.* Frica quantum potes:
Mox squammæ, quæ nunc impediunt visũ, decident.
Toba. Oh, vide amabõ, ne me frustra in lætitiam cõ-
ieceris. (dubitatio.
Raph. Itane paruã mihi apud te esse fidem? ah, absit
Toba. Nil dubito quicquam: tu modo quod facto est Iamb 2.
opus, impera.
Raph. Nihil ad hanc rem necesse est amplius: vide
Solùm, ne quod Deus indulget, tibi tua
Intercipiat diffidentia. Sed intrò statim
Hinc concedamus: volo vniuersam familiam tuam
Admirandũ illud spectare prodigiũ. *Tob.* Agedum,
Duc me. Ecquis me fortunatior futurus est, si lubet?
Si quidẽ te ò cœlum iterũ mihi detur contemplarier!

PERO-

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quod hîc moremini diutius,
Hos nostros qui spectastis ludos scenicos.
Intus si quid restat, peragetur clanculum:
Ibi visus pio restituetur seni,
Sext. Divinumq; exhibetitur spectaculum,
Ludis non exprimendum scenicis. Sed quid
Mihi spectatores occipitium obuertitis?
Resistite paulisper. Priusquam hinc domum
Vos recipiatis, audite, precor, paucula.
Quæcunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, inuicta exemplar patientiæ,
Tot vndique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen; quem non, licet
Grauissimis intricatum infortunijs,
Eò sua reducat tolerantia,
Vt temporarij iactura commodi aut
Nihil quicquam moueàtur, aut certe minus
Se pergat affligeri ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minus tamen sibi
Saluti fore: quin hunc sinum luctum brevi
In gaudium commutatum iri: cùm nihil
Adeo in rebus terrenis firmum, stabileque
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modò huc, modò illuc fluctuet.
Eant nunc mortales insipientissimi, ac
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

Cœlum

Cœlum mari commiſceant: his perditis
Seſe interiiſſe clamitant, cùm tot Deus
In hunc præter ſpem olim contulerit commoda.
Nec erit hodie ipſius manus contractior,
Si nos hac dignos præbeamus gratia.
Sed quidnam Tobiæ monet connubium?
Et interempti ſeptem Sarę coniuges?
Adeſte huc adoleſcentuli, qui vxorijs
Animum adiunxiſtis complexibus: audite quod
In rem veſtram futurum eſt maxime. Hi viri
Septem, quos ſacra caſos narrant Biblia,
Raram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non procreandæ prolis ſtudio, amplexui
Formoſæ inhiabant coniugis, ſalacium
Canum in morē. Atque ob id vix dum ingreſſi torū,
Pereunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
At Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
Suam precibus vitam commendans, dolos
Impuri evadit ſpiritus: & fructibus
Exoptati tuus potitur connubij.
Atq; hæc ob id nunc repetimus verboſius,
Vt & illorum interitus, exitiumq; miſerabile, Septem.
Et huius felicißimi in rebus omnibus
Succeſſus, à laſciuia vos aduocent:
Ne iiſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
Supremi vindictam incurratis numinis:
Atque ita tandem ſimili plectamini modo.
Valete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

IVDITHA.

ACTORVM NOMINA.

HOLOFERNES imperator Assyriorum.	OSIAS, Consul Betulienſis.
MOABVS } duces	IOACHIMVS, ſummus ſacerdos.
AMMONIDES } militũ.	SADOCVS } ciues
ACHIOR, Ammonita.	MELCHIAS } Betu-
THRASO } milites Aſ-	AZARIAS } lienſes
LABRAX } ſyrij.	IVDITHA vidua,
BAGOAS, Cubicularius Holofernis.	ABRA, Iudit. Anc.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici

Salutem vobis exoptamus plurimam
Viri colendi civeſq́, humaniſſimi:
Quicunq, ad ludos hos ſpectandum ſcenicos
Alacres frequenteſq́, huc confluxiſtis. Agite dũ,
Non multis verbis, aut oratione vos
Prolixa remorabor. Sed quam acturi ſumus,
Pancis hîs coràm narrabo comœdiam.
Et quis ſit ille, eam qui nunc dedit novam.
Schonæus noſtræ archididaſcalus ſchola,
Quia ſuam vobis antè probari induſtriam
Sæpe animadvertit, aliam rurſus fabulam
Profert: neq, prophanã tamen: at piam, & ſacrã,
E ſacro Bibliorum ſumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum a ſcholaſticis
Negotijs conceditur, id omne huic ſtudio
Libenter impendit. Neque inutilem ſuam

Operam

Operam, aut laborem ſtudioſæ pubi, neque
Vobis ingratum fore putat, ſeu literis
Divinis, ſeu politioribus animum
Dicaſtis artibus. Nam quemadmodum ſuam
Orationem à veterum poetarum ſtylo,
Phraſique procul abeſſe confitetur, ita
Hoc quicquid eſt aut iactura, aut diſpendij,
Eo penſatum vtcunque exiſtimat, nihil
Quod hic vſquam aut obſcænum, aut turpe, aut lu-
Nihil quod ſit teneris effecturum auribus, (dicrum,
Verùm pudica, caſta, verecunda, ac pia,
Quæ audituri eſtis, comperietis omnia.
Itaque non deſunt homines docti, qui illius
Legunt libenter, & probant comœdias:
Quorum ſequi vos nunc mihi videmini
Sententiam: quos attentos, ac benevolos,
Et cum ſilentio auſcultantes conſpicor.
Nunc ne quis veſtra abuſum eſſe patientia
Me dicat, ſi ſuſpenſos hic diutius
Vos teneam: Eia, aures admovete ſedulò,
Huius periocham dum recito actiuncula.

Comœdiæ Periocha.

HOlofernes dux Aſſyrici exercitus, potens
Bello, & rebus præclarè geſtis efferus,
Graui obſidione vrbem Betuliam premit.
Cives ſuis diffiſi viribus, Dei
Subſidium implorant. Deinde aquæ penuria
Laborantes, ſtatuunt ſeſe hoſti dedere,
Niſi intra quinque dies ipſis opem ferat
Deus. Quod ſimulac reſciviſſet Iuditha,

Cum

Cùm Ozia Civitatis principe graviter
Expostulat. Hinc divino afflata numine,
Noctu cum ancilla castra ingreditur hostium:
Sciteq; fictis Holofernem fallit dolis.
Quem postea vino immoderatè hausto obrutum
Cum obtruncasset, secum auferens caput, ad suos
Revertitur. Hostes, subito perculsi metu,
Fugiunt; Israelitida, victoria
Prædaq; potita, summum collaudant Deum.

Actus I. Scena I.

HOLOFERNES, MOABVS.

Iambici, senarij, & septenarij.

EST istuc per Iouem datum mihi, feliciter
Ac prosperè vt eveniant, quæ facio omnia:
Nam in quācunque orbis partem cum meo accedo
Exercitu, metus continuò maximus,
Ingensque illic exoritur trepidatio.
Nec vlla est vsquam civitas, neque regio
Tam naturâ loci munita, aut viribus
Opibusq; potens, resistere quæ audeat mihi:
Quin omnes, simulac adventare me procul
Resciverint, protinus accurrant, & se, & suas
Vrbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confisi, quoslibet alios hostes procaciter
Contempsere, atq; aversati sunt hactenus;
Troch. *Vltrò dedunt supplices: per omnia*
Preceptis, mandatisq; parentes meis.
Ex qua quidem re tam feliciter, atque fortiter
Gesta, summam profectò apud regem meum
Laudem, præmiáque magnifica, ad hæc gloriam

Meam-

Memorabilem, atq; adeo decus immortale apud
Posteros me consequuturum confido. Troch.
Quandoquidem vna hac viris principibus est via,
Qua ad honorem nunquam interituru, æternamq;
nominis
Memoriam emergant: cum ignauorum, atq; inertiũ
Hominum fama, vnà cum vita intereat tu piter. Troch.
Quod pol dedecus, & euitasse me hactenus scio, &
In posterum me spero, vitaturum sedulò.
Sed inter hæc tam multa, quæ ex animi sententia
Mihi succedunt, vnum illud hercle me malè habet,
Quod hos Betulienses, reliquumq; Israeliticum
Populũ audio etiam nunc imperium aspernari meũ.
Quod equidem modò mihi retulerũt quidam, quibus
Credo satis. Atque adeo ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi, atque perspici
Potest: quòd nullos adhuc, aliorum malis,
Et cladibus admoniti, legatos ad me miserint:
Neque dedendis ciuitatibus suis
Inter se aut egerint, aut cogitaverint quicquam. Scaz.
Sed faxo ne id inultum auferant: neque ego contu-
meliam
In me tam insignẽ impunitam relinquendã arbitror:
Quin totũ hoc recutitorũ hominũ extirpabo genus.
Mo. Isthuc pol rectè princeps illustrissime, hem
Laudo, nihil enim in eos tam crudele vnquam sta-
Quin peiora meriti sint (celeratissimi. (tuas,
Hol. In vtramq; vti appareat, nunc aurem dormiunt:
At ego iam illos, vt digni sunt, cõmouebo sacrilegos.
Qui se neque edictis, neque vllis legibus

Teneri

Teneri eximant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Quã non hos indignis modis vlciscamur mastigias.
Octo. *Sed opportune huc ad me accedet Achior.*
Ex illo quæram quodnam hoc sit hominum genus:
Troch. *Tum quæ eorum sit confidentia, qui maximo suo*
Malo adversus stimulũ, vt aiunt, calcitrare audeãt
Hic illum dum propius accedit, opperiar foris.

Actus I. Scena II.

ACHIOR, HOLOFERNES, MOABUS.

Senarij, & septenarij Iambici, admistis paucis octonarijs.

DVcis Holofernis vocem audire visus sum mihi.
Atque eccum, accedam, & colloquar. Salveto plurimùm
Dux invictissime. Hol. Salue Achior, pol commode
Huc advenisti: nam est, in quo nunc mihi tua
Opera, atque consilio sit opus. Ach. Si in me quid est
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse, agedum impera: quodcunque volueris,
Effectum dabo protinus. Hol. Hem, lauda, sed est quod te rogem.
Ach. Quid obsecro? Hol. Dicam. Cùm omnes, quotquot in his sunt regionibus,
Magno metu, atque horrore nos sibi extimescendos putent,
Et cum ex varijs locis, atque vrbibus vndique
Ad nos cũcti accurrant, ac supplices tẽdant manus:
Quid causæ sit miror, cur præfractũ hoc & pertinax
Apellarum genus, arma adversus nos sibi
Sumenda, ac nostrum imperium contumaciter

Contem-

Contemnendum, at reijciendum existiment.
Preterea montes, & viarum angustias
Occupare munireque conentur potius, quàm, Troch.2.
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum postea, sese dedant nobis. Achi. Dicam
herculè
Quod sentio: & verum dicam dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol? Age loquere,
Nã audire gestio. Ach. Populus hic cõtemptis Dijs
Deabusq; omnibus, quos diuersos regionibus
In diversis alij colunt, vnum Deum,
Cœli, terræq; conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissime:
Cuius præcepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum vrgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerunt. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo amplius,
Miris, eorũ soboles ac propago, amplificata est modis:
Dein cum iniqua, atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem, & subsidium sui
Dei precibus imploraverunt supplices.
Qui ipsorum misertus, variis & inauditis cladibus,
Totam Ægypti regionem ita afflixit, vt eos, Troch.
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit.
Quos tamen haud multò post, mutata in diversum
sententia,
Armata cùm insequeretur manu, in mari, quod per-
vium his
Effecerat Deus, refluentibus aquæ fluctibus,
Vnà cum Pharaone totus interijt exercitus.

In quo equidem Ægyptiorum interitu istuc fuit
Memorabile, quòd ne vnus quidem superfuerit,
Scaz. *Qui tanta cladis nuncius esse posset. Mox*
Montosa ac solitaria ingressi loca, cum cibi
Et potus inopia laborarent, amari
Acatal. *Fontes divina eis sunt educati gratia.*
Pamsque quo se exaturaverunt affatim.
Troch.2. *E cœlo illis (nunquam audito) depluit modo.*
Porro quod magis etiam est mirandum, inermes
Cùm essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neq; vnquam rex fuit,
Aut princeps, aut monarcha quispiam, licet
Opibus & copijs fuerit adiutus maximis,
Qui non aduerso Marte, & infeliciter
Plane cum eis bellum gessit, dum se suo
Morigeros atque obsequentes præberent Deo.
Troch. *Quem si quando sprevissent (quod quidem ab ei*
factum est sæpius)
A quovis sunt superati, ac debellati protinus.
Quare prius quam illos adoriaris, hæc
Scaz. *Quo pacto se habeant mi domine, velim omnia*
Et perscruteris sedulo. Quod si in Dei (quem
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Frustra te fatiges, atque actum, quod aiunt,
Troch. *Agas: cum vinci, aut superari nequeant, donec Dei*
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. Vah, sacrilege, ne ego te pro istis dictis ex-
ercebo probe.
Mo. Dignus pol est, qui indignis intereat modis.
A. Cómovi: va misero mihi. Ho. Quid tecũ mussita
Scelus?

Scelus? Ach. Nihil hercle mi domine, nisi quod
consilium liberum
Oportere esse existimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, si quid fortè sit Troch. 3.
Dictum, quod placet minus. Hol. Etiam loqui
Mecum audes, aut quicquam mutire verbero?
Agedum, iam faxo experiaris, quàm sit potens
Ignavorum istorum Deus, quem tu mendacibus,
Vanisq; nimium hic nobis vexisti praconijs.
Ach. Me miserũ, qui nunc quamobrẽ accuser nescio.
Hol. Ah, nescis impudentiam iam faciam vt scias.
An tu me nebulo dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam aperte fallere incipias dolis?
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betulienses
viros
Ipsos fortes, si dijs placet, atque strenuos,
Vinctum deducite, vt cum illis intereat: & suo malo
Discat, in vniverso terrarum orbe prater Troch.
Assyriorum regem, nullum vsquam reperiri Deum.
Ach. Heu me infelicem? Quid feci, aut quid cõme-
rui, obsecro?
Hol. Abripite cũ inquam: quid statis stipites? Mo.
Nisi
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite venefico. (die.
Hol. Scelerate tu tuo indicio quasi sorex periisti ho-

Actus I. Scena III.

THRASO, LABRAX, ACHIOR.

Eiusdem generis versus.

Quid restitas? vah, sequere sceleratissime,
Nisi obtorto collo te malis protrahi.

Lab. Cessator, perge. Ach. cruciór mihi deesse bacu-
Troch. *Quo scapulas huic conteram impurissimo.* (lum,
Ach. O indignum facinus! quid peccaui miser?
Thr. Tace nequã. Ach. Si illiu qui ex animo cõsulit
Affligendum, & perdendũ existimat, quid faciet ei,
Scaz. *Qui aut damnum dederit, aut malum? Lab. Vetus*
dictum est,
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeo miror, quomodo tam ineptum quid tibi
In mentem potuerit venire homo stultissime.
Ach. Vt res est dixi, atque hercule id quod sentio:
Et me nihil mentitum cognoscetis posteà.
Th. Nugæ sunt, quas adfers, moraq; fabula.
Lab. Mihi pol quidem non sit verisimile, neque cõ
mentum placet:
Sed agedum properemus. Rursusne restitas
Ignave? pugnam nisi sequeris in os impingam tibi.
Ach. Næ ego sim infœlix, qui pro consilio bono,
Tam malum ineo gratiã. T. Quid gannis impudens?
Prætium fers ob stultitiam te dignissimum.
Arch. Istuc quidẽ malim, quam ob peccatum, nam
quod scio,
Mali pol commerui nihil. Lab. Tun' te nihil
Scaz. *Commeritum dicere etiamnum audes furcifer?*
Qui hos Israelitas homines ignavissimos,
Nullis aut copijs, aut viribus victi,
Aut superari posse asseris? Dignus pol quin in cru-
cem hinc
Absque vlla abripiaris mora. Thr. Vah, non vides
Quanta & regem Assyriorum invictissimum,

Et Holofernem fortissimum nostrum ducem
Afficias contumelia, cùm contra imbelle hoc hominum genus Troch. 2.
Nequicquam nos pugnaturos praedicas? Quibus
Iam totus terrarum orbis victas praebet manus?
Et quorum vim nulla vsquam nationes sufferunt?
La. Sapiẽter pol quidẽ à nostro duce factũ existimo,
Atq; adeo ex re tua, qui ab his, quorum potentia
Opibusq; ne diffidis, te distrahendum censuit:
Et ad eos ablegandum, qui insuperabili
Virtute praediti se aduersus nos, & tesnum
Patronum, defendent, atque tuebuntur optimè.
Sed nescio quos hinc procul adventare conspicor,
Fundis armisq; instructos. Ex Betulia
Vrbe huc illos speculatum exiuisse arbitror.
Nos ad latus huius montis, si videbitur,
Secedamus, paruumque isthac à recta flectamus via: Troch 2.
Ne pauci temerè in multorum incurramus manus.
T. Placet, age propera, atq; os vide vti cõprimas sce-
Vah quid cũctare? moue te inquã carnifex. (lus.
Ach. Moneo herculè sedulò. Th. Video, sed à promoves nihil.
Ehem Labrax, neque hic morandum nobis diutius,
Neq; propiùs ad vrbẽ accedendũ existimo. (spicis,
Quare arbori isti, quã haud procul hinc abesse con-
Manibus, atq; pedibus alligatum eum relinquamus,
Nobisq; consulamus in tempore. Lab. Agedum, pla- Scaz.
cet: in pedes
Nos nunc conijciamus quantum possumus. Th. Age,
Precurre, consequar.

Actus I. Scena IIII.

ACHIOR, SADOCVS, MELCHIAS.

Eiusdem rationis versus.

——*Eheu miseriam! Itane me hic*
Relinqui solum? aut à feris
Dimet. *Dilacerandum, aut media periturum propediem?*
O barbaram crudelitatem! ô pectora
Quavis immaniora tigride! Sad. Eho Melchia,
Satis pol, satis inquam procul iam progressi sumus.
Nam vereor si pergamus ire longius,
Ne ab hostibus circumventi pereamus infeliciter.
Mel. Nihil adhuc nobis periculi est. Ach. Sed propius huc
Ad me in valle isthac accedentes video, nescio
Quos; vocem hercle intendam, & eorum, quicunque sunt,
Troch. *Implorabo opem. Si pereundum est, manibus*
Hominum, quàm lamatu ferarum me malim mori.
O populares accurrite, mihique
Auxilium ferte misero, accurrite obsecro,
Atque infelicis vos misereſcat mei.
Troch. *Mel. Quem hic audio vociferantem, & calamitatem deflentem suam?*
Deus bone, quid istuc monstri est? hominem arbori
Ego alligatum esse video. Sad. Eho Melchia, (hic
Video ego quoque. O prodigium! hinc quantũ possumus
Fugiamus, & ad vrbem recta recurramus via.
Mel. Mane paulisper Sadoce. Ac. Accedite propius
Viri humaniſſimi, & innocenti subvenite mihi.

Sad.

Sad. Insidias hercule ego hic nobis positas esse video
Melchia:
Quæ fugiamus inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel. Quin accedamus potius, nihil periculi est
Cum neminem hic videamus vspiam. Sa. Neqneo
Mirari, neque conijcere quid rei siet: (satis
Nisi quicquid est, ad viũ ego istuc accedere nõ audeo:
Nam insidias metuo nimis. Ach. Adeste sodes Catal.
Viri, omnemque ex animo abijcite formidinem: Scaz.
Nihil enim hic vobis eveniet mali. Mel. Quæso
Quid tu hominis es, aut quis te alligavit ad arborẽ
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach, Nullo hercule
merito id
Mihi contigit meo. Sed cuiates estis viri,
Aut quibus venistis è regionibus? (mus.
M. Ex vrbe hac proxima speculatum egressi su- Troch.
Ach. Betulia? Sad. Scilicet. Ach. O factum bene!
nullos ego
Pol nunc mihi malim dari. Sad. Quid ita? cedò.
Ach. Dicam: sed hoc vti sciatis priùs volo:
Me vestra causa indignis hisce esse acceptũ modis.
Me. Quid ais, propter nos hæc tibicõti gisse prædicas?
Ach. Ita est profectò vt dico: soluite me obsecro,
Rẽ omnẽ, vti sese habeat, vobis cõmemorabo ordine.
Me. Hem solvamus eum, ac disrumpamus vincula.
Ach. Gratiam habeo vobis, & quoad vivam habiturus sum maximam:
Et maiorem etiam precor, vti vobis referat Deus.
Sad. Profectò esse te tua indicio est oratio,
Quæ cuiusque vt vita est declarat maxime.

Sed nunc eloquere sodes, quod promittebas modò,
Cum nostra causa hæc te passum diceres.
Troch. *Ach. Faciũ, atq; lubens quidẽ: sed nimis ego hercule.*
Vobis metuo male. Sad. Quid ita? Ach. Nescitis quo in malo
Et in quanto periculo sitis miseri. Mel. Mitte obsecro
Ambages, remque omnem uno verbo nobis expedi.
Ach. Lõgum foret, si hic vobis cõmemorem omnia.
In vrbem vestram me deducite potius:
Ibi conuocatis ciuitatis proceribus,
Rem omnẽ vobis narrabo ordine. Sad. Mones probè,
Atque ideo tibi libenter hîc obtemperabimus. Ach. Bene (meram.
Pol facitis. Agedum properemus, res non patitur

Actus II. Scena I.

OZIAS, ACHIOR, IOACHIMVS.

Trochaici senarij & septenarij.

Prò Deũ immortalem! facinus indignum Achior,
Quid narrasti actũ est, siquidẽ tu hæc vera prædicas
Iamb. *Ach. Est vt dixi Ozia: putes hominẽ furore percitũ.*
Ozi. Heu me miserum! itane obstinatè operã dat, vt
Nos affligat innocentes? Ach. Quin ego iam brevi
Hic eum futurum cum omni exercitu esse existimo.
Ioa. O efferam hominis immanissimi dementiam!
Ah, nullone nos pacto tyrannidem,
Ac crudelitatem illius evitare
Poterimus? Ach. Ioachime, quid cum illis agas
Qui neq; iuxta, neq; bonè, neq; quid æquum sit sciunt:
Nec quicquam faciunt, nisi quod lubet. Ozi. Eheu miseriam! vt nihil

Est

Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Iam aliquot hic annos in pace, ac sine periculo Iamb.
Viximus: at ecce rursus de improuiso exoritur hic
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc vnũ studet, hucq́ omnibus incũbit viribus,
Quo hanc nobis tranquillitatem extorqueat infeli-
cibus: Iamb.
Nosque feritate discruciet, & excarnificet sua.
Cum tamen à nobis ei nulla vnquam orta sit
Iniuria, sedulòque cauerimus hactenus, Iamb.
Ne illum aut dicto, aut facto offenderemus. Ioa. Ah,
Quis pectore tam duro, atque adamantino est, Iamb.
Cui non lachrymas isthæc excutiat calamitas?
Verum quid agemus nũc, aut quid consilij capiemus Acatal.
Ozia? Ozi. Nescio herculè, nisi hoc vnum, quod sors
feret,
Vt forti, atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Ioa. Hem piè atque fortiter,
Laudo: nam si ille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis, & furiosi declinabimus,
Atque avertemus iniurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq́ adeò re ipsa frequẽter
Experti sumus. Ozi. Scio isthæc esse ita vt
Dicis Ioachime: & tamen quando in mentem mihi Acatal.
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereòr
miser,
Ne ille nos deserat, & ab hoste immani atq́ effero
Superari sinat. Ioac. Peccauimus hercule
Frater, fateor, ac pœnam commeruimus grauissimã

Sed

Iamb. *Sed reſipiſcamus, & quòd perpetrauimus*
Crimina, agnoſcamus, atque confiteamur ſupplices:
Nullum eſt delictum, cui non benigne ignouerit
Deus,
Siquidem ex animo eius pœnitere nos conſpexerit.
Ozi. Verè tu pol iſthuc dicis, atque vt te decet
Quapropter nihil iam nobis reſtare arbitror,
Niſi vt ad diuinam confugiamus clementiam,
Iam. *Anteacta deplorantes crimina:*
Hoc vnicum in his noſtris calamitatibus
Confugium, hoc tutum ſalutis noſtræ aſylũ exiſtimo.
Ceterum tibi Achior pre indicio gratias
Agimus maximas, animoque infracto vti
Sis oramus. Inſaniat Holoſernes, ſuiſque
Contumacibus verbis atque minis impijs
Cœlum territet; nihil efficiet: modò, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach.
Hoc quidem
Hercule haud dubium vnquam fuit mihi. Atque
adeo quia id
Iam. *Futurum prædicabam, ille indignatus, huc*
Me ad vos protrahi inſſit: idem & vobis, & mihi
Iam. *Exitũminitans. Qua quidẽ omnia, vt meminiſſe vos*
Arbitror, intus narraui ordine. Ie. Meminimus pro-
Sed nunc intrò, ſi videbitur, concedamus, & (be.
Acatal. *Cives ex tota vrbe in templum conuocatos,*
Iamb. *Ad reſipiſcentiam, delictorumq; pœnitudinem*
Exhortemur ſedulò. O nihil eſt quod eque fecerim
Iamb. *Lubens. Agedum, præcede, ſequimur è veſtigio.*

Actus

Actus II. Scena II.

HOLOFERNES, MOABVS, AMMONIDES.
Eiusdem generis versus.

ITane nondum quisquam ex ignavissimo Acatal.
Isthoc recutitorum grege pacem petitum,
Aut supplicatum nobis advenit? Mo. Nullus Iamb.
Omnino, princeps honoratissime.
Hol. Qua est, si non hac appellanda contumelia est?
Sed inultum faxo id nunquam auferant. Spero
me habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. Frequenter
dixi, idemque Acatal.
Nunc dico denuò dux ornatissime,
Nisi audacissimis horum seditiosorum hominum Iamb.
Molitionibus omnibus obstiteris modis
Profectò in magnum aliquod malum temeraria
Tandem haec erumpet confidentia. Mo. Bene hercule
Ab Ammonide dictum est, prudenterq; admodum:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quod nisi protinus eos adoriamur, illudent, vbi
Nos aut cessare, aut languere senserint.
Quare dum licet, & dum consulendi tempus est,
Praefractam horum cohibeamus pertinaciam:
Vlciscamur impurissimos: male
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. Hem,
placet.
Non pol desinam, neque conquiescam, donec id
Perfecero. Tum autem sceleratus, atque perfidus
Acbior, vah, quibus illum exercebo modis?
Quem quidem mihi nunc optarim dari obviam, vt

Iram

Iram hanc omnẽ in eum euomam: ſatis id habue-
Iam.2. *ro ſupplicij,*
Dum modò illũ vlciſcar, vti meritus eſt, maſtigiã:
Quẽ ego credo manibus pedibuſq́, obnixè iã omnia
Facere, magis id adeo nobis vt incommodet, (ſua.
Quã vt illis conſulat, ad quos ſtultitia eſt ablegatus
Sed præmium iamiam, ſi vivo, ſe dignum feret.
Mo. Quodnis ego ſupplicũ cõmeruiſſe eũ arbitror.
Hol. Faxo iam mox ſentiat. Sed agite dum vti
Fortes atque ſtrenuos viros decet, animimini
Mecum, vt contumaces hos, atque improbos
Iam. 2. *Hoſtes, Iudæos ſcilicet impuriſſimos,*
Acerrimè vlciſcamur, & efficiamus, vt omnibus
Exemplo ſient. Ne quis ſit, nos in poſterum
Qui aſpernari, aut noſtra edicta repudiare audeat.
Atque adeo in Bethulienſibus hiſce proximis
Iam. *Quid noſter valeat exercitus iam oſtendã. Quin eo*
Redigam vniuerſum iſtud recutitorum genus,
Iam. *Vt quò fugiant, aut vbi deliteſcant, neſciant:*
Nunc itaq́, vos moneo, atque hortor ſedulo,
Ne cuiuſquam iſtorũ vos miſereat: quin potius
Diripiatis, mutiletis, proſternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quẽcunque
Iam. *Nacti ſitis. Satis iam, ſatis erga anquiſſimũ hoc*
Hominum genus noſtra eſt ſpectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar nullumq́, nõ mouebo
Lapidem, vt improbis horum conatibus reſiſtam,
Iam 2 *Molitiones inhibeam, retundam inſolentiam.*
Quin animã relinquã potius quàm non hos, vti
Digni ſunt, vlciſcar ſacrilegos. Sed ſatis

Super-

Superquè iam moratum, ac consultum arbitror:
Mature facto est opus. Hem, præbete vos viros,
Atq; exercitũ omnem ad vrbẽ continuo admovete
Propius: paratis semper obsunt dilatio. Iamb.2.
Am. Imperio tuo & hîc in alijs omnibus Acatal.
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. Credo mox supplicantes aderunt: sed nihil Iamb.2.
Agent: errant, si lachrymis nos flecti posse cogitũt.
Iam saxo experiuntur, quantum viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi vti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hac meritò illis accident, cùm euenerint,
Qui nos aspernantur tam illiberaliter. Iamb.2.
Mo. Eia, sic decet. Hol. Nũc ergo instructo exercitu
Proximè ad vrbem accedamus, ego vt strenuum
Imperatorem decet, præibo: vos me consequimini.

Actus II. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiusdem generis.

ITa me Deus amet, quanto ego magis magisq;
Effrenatam hominis impij violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecum perpendo,
Hoc magis metuo, ne nos sua opprimat, Iamb.
Affligat, vexet, atq; excarnificet tyrannide.
Sed commode Ioachimum huc ad me venientem
conspicor,
Hic enim præstolabor. Ioa. Enim verò nihil loci
Est segnitiæ, neque socordiæ, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo,

Quo-

Iamb.2. *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus,*
Eo rem deventuram propediem,
Vt collum capistro, & servituti, atq; iugo
Intolerabili nobis prebendum sit miserrimis.
Sed video hîc stantẽ Oziam quẽ quærebam. Ozia,
Scaz. *Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?*
Ozi. Vtinam nesciam Ioachime. Deus bone,
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acatal.2. *Ioa. Principes si sumus, atque adeo monarchæ,*
Regesq; potentissimi, nequaquam poltamen
Tantæ multitudinis vim, atq; impetum
Sustinere poterimus. Ozi. Fuit hercule
Crudelis semper Holofernes ille atq; efferus:
Acatal. *Et nunc nihil magis vereor, quàm ne quid in nos*
Iratus statuat, ac decernat inhumanius.
Ioa. Adeon' impotenti esse animo, nihil sua sisti vt
imperans
Libidini, plusquam fatali odio destinet
Iamb.4. *Nos innocentes persequi? Ozi. Eheu, tantamnè*
impijs
Illis hominibus malitiam ac vecordiam
Innatam esse, alienis & erumnis, & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua vt conentur comparare commoda?*
Ioa. Nisi me fallit animus Ozia, haud longè à nobis
aberit
Iam.2 *Infortunium: ita castris hostium vndique*
Obsessa, in angustum oppido nostræ coguntur copiæ.
Ozi. Est vt dicis Ioachime: perimus funditus,
Nisi Deus sua nos tueatur clementia,

Nam

Nam in noſtris rebus nobis præſidij eſt nihil.
Ioa. Verè iſtuc quidem abs te dictum eſt, ac ſapi-
enter: &
Ob id huc omnibus arbitror incumbendum ſedulo,
Vt precibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui ſi noſtrarum calamitatum miſerius, Acatal.
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validiſſimis illorum obſtiterimus cohortibus. Iamb.3.
Namque id reipſa frequenter experti ſumus:
Quando pauci cum plurimis
Congreſſi, victores tamen evaſimus,
Divina adiuti ope: nihil enim adverſus Deum
Humane valent vires, nihil armatorum copiæ.
Tutus eſt profectò, & munitus abunde, hunc qui ha-
Propitium ſibi. Quapropter, veluti cœpimus, (bet
Divinam implorare pergamus clementiam.
Spero Deum noſtris placatum lachrymis,
In his miſerijs nos exauditurum ſupplices. Iamb.
Ozi. Id quidē & ego futurū confido. Sed tempus eſt
Intro vt concedamus, & omnes cives ad Deum Iamb.
Exorandum cohortemur ſedulò. Ioa. Fiat. Scaz.

Actus II. Scena IIII.

HOLOFER. AMMON. MOABVS, THRASO.
Eiuſdem rationis.

HAnccine ego tam inſignem in nos contumeliam Iamb.
Impunitam relinquam Ammonide? vah mori
Me ſatius eſt. Moabe, Thraſo, Labrax, Simalio,
Huc prodite, & præceptis meis parete ſedulò.
Mo. Ebem, præſtò ſumus domine, tua vt iuſſa Scaz.

Exequa-

Exequamur qua viter. Ho. Aia, sic fortes viros decet
Am. Quicquid preceperis, effectui dabimus protinus
Iamb. *Thr. Ego quoq; pro tuis summis erga me beneficijs*
Hoc tibi debeo princeps illustrissime,
Iamb. *Cunari manibus pedibusq; nullum non suscipere*
Laborem, atque adeo capitis periculum
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. Bene
Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,
Atque obsequentes prabetis mihi. Efficiam
Contrà, ne imperatoris benignitas
Vobis vlla in re videatur defuisse: Atque adeo
Totam hanc civitatem vobis diripiendam,
Vastandam, evertendamque propino omnibus.
Iamb. 5. *Thr. O liberalitatem maximam. Hol. Neque mihi satis erit*
Hanc evertisse vrbem: quin quicquid est vbiq;
Iudæorum,
Exagitabo, atque affligam crudelissimè.
Nullum misereri certè est. Atq; audin' Ammonide?
Acatal. *Ne pueris quidem vsquam irrenitis, aut mulieribus*
Vos parcere volo: ne sit posthac sua
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumacia. Quin quicquid vsquam est, sanguine,
Iamb. 3. *Incendio, luctu, atque singultu complete strenuè.*
Am. Bonam hercule rem imperas, factuque facillimam.
Hol. Num autem quo pacto minimo id negotio,
Scaz. *Atque sine vlla nostrorum militum cæde*
Efficere poterimus, commemorabo: vos modo
Auscultate, atque aures prabete attentas mihi.

Me-

Mo. Arreximus vtraſque, vel ad nutum tibi
Obſequuturi ſedulo. Hol. Aquarum ductus, ac fon-
tium
Tubos ab vrbe ſtatim avertendos eſſe cenſeo. Iamb.
Am. Conſilium callidum placet. Id ſi effeceris,
Aquæ penuria interituros illos arbitror
Propediem. Neque nobis eorum mœnia oppugnanda
erunt,
Neq; cum illis dimicandum vnquam. Hol. Si quis
aquatum egredi Iamb.
Ex vrbe auſus fuerit, eum comprehendite,
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed aſtutè videte vt aggrediamini,
Ne præſentiant. Am. Probe curavero:
Nam quo pacto iſthuc ſoleat fieri, optimè
Calleo. Thr. Quin ego quoque in rebus iſtiuſmodi
Iam ætatem pol contrivi meam. Tum hoſtibus
Conſilia præripere, inſidiari clanculum,
Occultis illarum obſiſtere molitionibus,
Ex longiori exercitatione, atque vſu, nunc mihi Iamb.
Eſt notiſſimum. Hol. Optime hercule facitis,
Qui imperatoris veſtri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque ſtrenuos.
Mo. De deditione iam illos in vrbe ſedulò
Agitare inter ſe auguror. Et ſapiunt, mea
Quidem ſententia, qui ſeſe nobis vivos dedere
Malunt, quàm ad vnum omnes miſere obtrũcarier.
Hol. Quamvis ſe dedant, nõ tamẽ vivẽt nequiſſimi
Quin oſtendam eis potiùs quid ſit periculi
Illos ſpernere contumaciter, quos, cum volent,

Iamb. *Placare nequeant. Sed ſatis hîc ceſſavimus diu:*
In caſtra quiſque iam ad ſuos ſe recipiat
Protinus, atque illa, quæ præcepi, ſine mora
Videte vt exequamini. Thr. Fiet. Hol. De aqua
Ab eis avertenda dico. Mo. Meminimus probe.

Actus III. Scena I.

IOACHIMVS, OZIAS, MELCHIAS.
Iambici ſenarij & ſeptenarij, admiſtis paucis octonarijs.

NVnc quod ſemper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, evenîſſe audio:
Nulli ſumus. Quid obſecro iam nobis aliud reſtat, niſi
Vt aquæ inopia omnes pereamus miſerrimi? O Deus
Hæccine vides, & pateris? at opportune ecce um foras
Oziam egredientem conſpicio. Triſtis eſt, eadem
Hæc reſcivit mala. Ozi, Hei mihi quantis in calamitatibus
Verſamur miſeri? actum eſt. Sed hiccine Ioachimus eſt,
Quem huc ad me accedentem video? is eſt ipſe. O
Ioachime! ô mi frater, quid agamus nunc, aut quid das conſilij?
Cedo. Ioa. Neſcio hercle: nam peiore res loco eſſe non poteſt,
Quàm in quo nunc eſt ſita. Ozi. Ah, itane de averſo aquæ
Ductu rem, quomodo ſe habeat, intellexit? Ioa. Omnia.

Sed

Sed eccũ Melchiam huc ad nos properare cõſpicor.
Vide vt perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habet virum. Mel. Væ miſero mihi, nunc illud eſt,
Quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, Troch.
Atque huic grauiſſimo malo ſalutem
Quærant, auxilij nihil adferant. O inuidentiam!
Vtrum ſtudione id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes? O Deus,
Serua, atq; tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, qua ſpe, aut quo conſilio freti
ſumus?
Ioa. Ab. Melchia, neſcio: niſi quod ſors fert, feramus fortiter.
Mel. Præformidine pol mens inhorreſcit mihi,
Cùm, quam afflictæ res noſtræ ſint ac perditæ,
Reminiſcor miſer. Hem quò reducti ſumus? Ozi.
Animo
Bono, ac forti oro vti ſis frater: ſpero Deum
Sua nobis ſubventurum clementia.
Mel. Spero ego pol quoq; ſed ne hac ſpes nos fallat,
nimis
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præmetu
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id Dimet.
Immeritò certè, vt arbitror:
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum his,
Qui vltro ſeſe illi dediderunt, quid faciet Troch.
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus?
Vti lupus familicus in agnos, ita
In nos ſua ille ſæviet tyrannide.

Ioa. Scio id futurum Melchia, si quidem ille urbem
ceperit.
Sed impios effrenatis hominis conatus Deum
Frustraturum confido. Mel. vtinam istuc fiat, sed vide
Etiam sodes, ne vana inflemur spe Ioachime. Ioa.
Non
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,
Sear. *Pro libertate, pro salute patriæ,*
Pro aris, atq; focis perit, haud pol interit.
Itaque forti, ac tranquillo animo vt sis obsecro.
Troch 2. *Malum ego homini nullum præter culpam accidere*
posse arbitror:
Eam si vitemus, quicquid nobis euenerit,
Moderatè ac patienter ferendum, non culpandum
est Melchia.
Mel. Recte, sed ne aquè inopia afflictemur, atque
posteà
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. Ioa. Potin' vt timere desinas?
Quid obsecro hac solicitudine nisi malum tibi
Conduplicas? cùm idem vel nolenti sit tolerandum
tamen.
Ozi. Verè hoc quidem, atque vti se res habet, est
Melchia. (dictum
Quare aduersa hæc si animo patienti tulerimus,
Post, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. Faxit ita Deus. Ioa. Faciet, tu modò fac sis
animo bono.

Et nobiſcum Deum precare, vt nos ſua
Tueri, ac conſeruare dignetur clementia.
Me. Fiet, nã talis mihi veſtra videtur eſſe oratio,
Vt ſi refrager pertinaciter, peccare me putem.

Actus III. Scena II.

HOLOFER. AMMONIDES, MOABVS.
Eiuſdem generis verſus.

IAm tranquillo animo demum exeo foras, cum eò
Redactos pertinaces hoſce apellas conſpicor,
Vt aque penuria miſerè eis pereundũ ſit propediem.
Ego pol nunc illos ſic vlciſcar maſtigias,
Vt ne impune in nos illuſiſſe videantur. Vah, neſcio,
Quos illi nos homines eſſe arbitrentur, qui Scaz.
Tantam ſibi contumaciam feliciter
Ceſſuram credunt. Ne illi vehementer errant, Troch.2.
Siquidem noſtram priſtinam patientiam,
Qua turpiter abuſi ſunt, hactenus ſibi
Perpetuam policentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. Oppertune pol, atque in ipſo tempore
Hic aſtabas domine: nam te queſitum exieramus foras.
Hol. Qua gratia? eedo. Am. Dicam dum manè admodum
Diluculo per tota deambularemus Scaz.
Caſtra, vnumquemq; ducem, ac militem officij ſui
Admonentes ſedulo: moxq; ad ciuitatem
Propius cùm aggreſſi eſſemus, munitiones hoſtiũ ac

Propugnacula vt contemplaremur accuratius:
Deprehendimus alios quosdam etiam nunc civibus
In collibus vrbi proximis, superesse fontes omnibus
Quos illi communiverant conatibus, magis
His in mõtis radice positis, quam armis confisi suis.
Quapropter nisi & ab his eos arcendos longius,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaveris, pol frustra hic, atque adeo magna cum
infamia, &
Dedecore multos desidebimus dies.
Hol. Quid audio? atqui existimabam omnem iam-
dudum eis
Catal. *Aquam esse præreptam penitus. M. Crediderum ego*
Quoque: & nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Aquam haurientes, atque in vrbem deferentes
Hisce oculis vidissem modo, nunquam credierem.
Cui malo nisi remediem statim tua
Invenerit prudentia, actum agimus: procuciter
Illudent, si id nos aut negligere, aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. Ego istuc facilè impediero:
Dabogẽ operam, vt quæ nunc certa illis consilia
Videntur, incerta dubiaque reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potius animam
Trech. *Me relicturum meam, quam non hanc vrbem*
everterim,
Sologẽ æquaverim planissime. Am. Eia, sic decet.
Hol. Neque horum clade, atque interitu contentus
ero,
Verùm vniversum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Multa

Multa illos hactenus male mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius vt experiantur sævitiam, cuius Scaz.
Gratia, atque lenitate abusi sunt procaciter. Troch.
Neq; à quoquam me exorari sinam, quin pro Scaz.
Tam insigni isthac audacia Dimet.
Illos, vti digni sunt, vlciscar sacrilegos.
Malim me crudelem, quàm dissolutum in hos videri.
Nam nisi maturè eorum restiterimus pervicacia,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus insolentiam,
Ad extremũ, qua illorum est confidẽtia, nos quoq;
Vrbesque nostras oppugnatum venient audacissimi.
Mo. Isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt,
Multo ante prospicere. Hol. Id ducis est officium:
hoc qui nequit,
Fateatur sẽ indignum imperatoris nomine. Sed
nunc sine
Mora dispositis passim præsidijs in montibus, fontes Catal. 2
Eos omnes aut observari, aut obturari iussero.
Am. Isthuc rectè, laudo. Hol. Vos me hàc conse-
quimini.

Actus III. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiusdem generis versus.

Profectò quantò ego magis magisq; ferociam,
Vires que invictas horum hominum, tum immanitatem
Et impatientiam, atque adeo crudelitatem

Ducis huius effrenati, barbarie, mecum cogito, hoc
Magis metuo infelix, ne hac nobis infeliciter
Cedat confidentia: qua freti tantis copijs
Resistere ausi fuimus hactenus. Neque
De vlla alia re magis nunc solicitus fum, quam de
aqua
Nobis conservanda in fontibus hisce proximis.
Troch. 2. *Sed ne & hanc nobis præripiant, quemadmodum*
Reliquos aquarum rivos procul ab vrbe averterunt,
nimis
Dimet. *Hercule ego nunc vereor miser*
Quod si contingat, actum est de vita, atque salute
omnium.
At ita me Deus amet, vt ego nunc non tam mea
Troch. *Vitæ, cuius maior pars iam exacta est mihi*
Quam religioni nostræ quæ nobis maxime
Curæ esse debet, quàm vxoribus, ac liberis.
Timeo. Quos illi indignis vialatos modis,
In seruitutem perpetuam abripient sibi.
Sed nisi me oculi fallunt, Ioachymum huc accedentem conspicor.
Vel ex solo illius vultu in quàm afflictæ rerum statu
Dimet. *Sumus, videas facillime. Ioa. Vt*
Nihil quietis est in pectore! dum adveniо,
Cœpi egomet interim mecum rem aliam ex alia
Troch. *Cogitare, & ea omnia in peiorem partem, vti*
Fit, vbi quid in animo solet esse molestiæ.
Quid multis? quo magis huius homini impij
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.

Eheu

Eheu lachrymo: quæ posthac est futura vita? Catal.
Cum tam gravis, tamque misera in mentem venit
Servitutus. At Oziã non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. Prior ego illum compellabo. Heu Ioachime,
quo in statu
Sunt res, ac fortuna nostra? Eheu, quid taces,
Aut quid suspiras obsecro? Ioa. Ozia mi, mi frater,
nihil
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus undique Troch.
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu,
Nulla vsquam aut resistendi aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. Eandem etiam hîc ego calamitatem
doleo miser.
Sed nescio quem procul examinatum ad nos accur-
rere video.
Peri: quid sibi vult tam præceps hominis cursus?
quam timeo ne
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet. Troch.
Ioa. Idem & ego futurum auguror, adeo animus
formidine,
Ac terrore obstupuit mihi ———

Actus III. Scena IIII.

MELCHIAS, IOACHIMVS, OZIAS.

Eiusdem generis.

———*Eheu vix sum compos animi, ita*
Vsque currendo sum defatigatus miser. Troch.
Pedibus pol magnã habeo gratiã, qui me ex periculo
Tanto surripuerunt. Sed vbi nunc Oziam
Nostra vrbis principẽ reperiã cogito. Ioa. Melchias
Est, & te nominat: appellemus. O heu, heu Melchia
Mel.

Me. Quis homo est qui me vocat? Eho, te ipsum
querebam Ozia.
Hem tu quoq; hic aderas Ioachime? nõ prævideram
Te, ignosce. Ioa. Quidnam est quod ita trepidas, aut
quid examinatus es
Obsecro? cedò. Mel. Actum est, perimus miseri.
Ozi. Istud avertat Deus.
Mel. Nescitis quantum ego vobis adventu meo
Nunc apportem mali. Ioa. Eheu miseriam! facile
quidem
Istuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conspiciebamus, augurabamur modò.
Mel. Adrestimiam quidem res nobis devenit pla-
nissime.
Troch.2. *Ozi. Va nobis miseris, sed narra sodes quid sit mali.*
Mel. Hostes omnibus vndiq; obsessit fontibus, aquã
Universam præripuerunt nobis. Ozi. O Deus,
Quid ego audio? actum est, siquidem tu ista hæc vera
predicas.
Mel. Verissimum esse reperietis quod nuncio.
Nam clanculum modò ad hauriendam aquam dum
exeo, prius
Quàm ad vllum pervenissem fontem, circumven-
tus vndique,
Ex insequentium manibus vix effugi miser.
Ozi. Va nobis infelicibus: vt animus in spe, ac fa-
miditate
Vsq; antehac attentus fuit, ita postquã adempta spes,
Lassus curaq; cõfectus stupet. Mel. Eheu Miseria!
Quid faciem⁹ nũc, aut quid das cõsili Ozia? O Ne-
Qui

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Ioa. Deum immortalem! quàm ego nunc totus dis-
pliceo mihi?
Nullos ex eo usquam nobis miseriores vivere.
Sed intrò si videbitur nunc concedamus, vt omnibus
Civitatis nostræ convocatis optimatibus, Troch.
Consilium vnà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus factu sit. Ozi. Vt lubet, præcede, sequimur: O
Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

Actus IIII. Scena I.

OZIAS, IOACHIMVS, MEL. SADOCVS.

Eiusdem generis versus.

MVltos iam lamentando flendoq; exegi dies:
Adeo vt oculi lachrymis cæcutiant mihi.
Prætereà corpus longioris languet inedia:
Quin genua labant, pedesq; vix suo
Funguntur munere. Dein' cum de religione Catal.
Per impios hosce homines planè extirpanda, de
vxoribus,
Ac filiabus construpandis, tum de liberis
Nostris in seruitutem hinc abducendis mecũ cogito,
Dolor is mihi multò omnium est grauissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam, quo modo
Nunc effugiamus, equidẽ nescio: cũ aquæ penuria Scaz.
Iampridem tota laboret ciuitas, cisternis omnibus,
Quæ intra mœnia sunt, ante aliquot dies plane
Exhaustis. Atq; ideò nihil metuo magis, quàm ne
Cives, extrema necessitate concitati, Troch.
Vim nobis faciant, atq; ad deditionẽ cogãt. Sed quid (hic
Pape,

Pape, quantam huc hominum accurrere video multitudinem!
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Ioa. Prohibete tumultum fratres, atque quieto animo estote, obsecro:
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter.
Mel. Quam tu nobis patientiam Ioachime, quam
Cōmemoras fortitudinē? cùm in tātis calamitatibus
Versemur miseri. Io. Spero Deū nobis adiutorē fore.
Sad. Isthuc quidem omnes speravimus hactenus: at nunc vides
Opinor, quàm miserè hac nos spes fefellerit.
Sed ad Oziam, vti te facturum dixisti, nos deducito: vt
Sciamus quidnam nobis faciendum sit.
Ioach. Agite, sequimini. At eccum non ita procul hinc eum
Stantem video. Ozias. Deum immortalem! quid ego nunc eis
Respondeam, aut quid consilij dem nescio:
Ita conturbatæ sunt omnes rationes mihi.
Sad. Quid nunc ais Ozia? viden' nos consilijs tuis
Misere impedirier? eoque redactos esse, vt
Mors nobis vitæ preferēda fiet. Oz. Respirate, ac bo-
Animo estote obsecro. Deus etiamnū vivit, cui (no
Nos, nostraque omnia curæ esse experti sumus sæpissime.
Troch, *Mel. Iampridē nostris delictis ille offensus, auribus*
Oburatis nos spernit, & auersatur supplices,

Ozi.

Ozi. Peccavimus fratres, confiteor id quidem, & Malo grauissimo, atque adeo exitio digni sumus. Sed spero tamen Deum nostri miserum, hunc luctũ in gaudium (sunt
Nobis commutaturum propediem. Sa. Istuc verba Scaz.
Quibus os nobis sublenisti hactenus: nunc in
Eum rem rediisse videmus locum, vt vrbs hostibus
Iamiam dedenda sit nobis. Namq; ita iubet
Necessitas, durum telum. Et pol satius est, mea
Quidem totiusque populi sententia,
Vt captivi nostrum colamus atq; veneremur Deũ,
Quàm religione extirpata, per maximam
Ignominiam, dedecus, atque opprobrium intereamus
Omnes. Ozi. O conditionem infelicissimam! Catal.
Ios. Durum quidem, sed leuius fit patientia,
Quicquid nequit mutarier. Ozi: Oscula obsecro
Sadoce, vosque omnes, qui hus venistis, fratres, ad
fortiter
Resistendũ hostibus exhortatus sum vos hactenus:
Eo quidem animo, quod certò confidebam, Deum
Sua nobis subventurum clementia. Id
Quoniam nondum accidit, oro atque obtestor vos
omnes, vt dies
Tantùm quinq; patienter ferre pergatis, qua mag-
no animo
Ac forti sustinuistis hactenus. Spero interim
Deum opitulaturum nobis. Quod si diebus Catal.
Illis quinque exactis, nondum precibus lachrymis-
que, quas
Sine intermissione effundendas puto,

Diuinam

Divinam consequuti fuerimus clementiam,
Ne vnũ quidem vrbis deditionẽ remorabor diem:
Agite, atque hæc in re vos præbete morigeros mihi.

Troch. *Mel. Si quidem quinq́, verùm ne fiant isti viginti*
Dies. Ozi. Profectò non plus quinq́, aut. Sad. Ac nihil
Moravmur. Ozi. Non fiet, tãtùm hoc permittit, ut
Vos exorẽ. Mel. Pol virtus tua nos monet Ozia, ut

Troc. 2. *Rẽ quanquã gravem, atque difficilem, petenti (tibi*
Pareamus: nisi quid dissentitis fratres. Sa. Agedũ,
Concedimus, sed hac qua dixti conditione Ozia.
Ozi. Sic fiet. Ite nunc intrò, & divinã, vti hactenus
Fecistis, pergite implorare misericordiam.

Troch. *Felicius hæc res quàm arbitrabar successit mihi:*
Quando commode loquẽndo quinque etiam nunc impetraui
Dies: interea spero aliquid eventurum boni.
Quod si intra istud tempus Deus nondũ nobis subvenerit,

Troch. *Actum erit: neq́ quicquam nobis restabit miseris,*
Vt nos tyranno huic dedamus impio. (nisi
Quod vt prohibeas, avertasque, oro te mi Deus.

Troc. 2. *Maxima quidem nostra sunt peccata, sed tua*
Longe maior est clementia: qua potissimum
Tum demum auxiliari soles tuis, cum omni

Scaz. *Præsidio, omnique humana destituti sunt ope.*
Id obsecro vt nunc nobis eveniat Deus. (matibus,
Sed estne hæc Iuditha, quã multis stipatã vrbis pri-
Ac presbyteris, huc ad me festinantẽ conspicio? ea pol
Est ipsa, miror quid fiet: nec temere esse arbitror.

Actus

Actus III. Scena I.

IVDITHA, AZARIÁS, OZIAS.
Eiusdem generis.

Quid istuc est fratres? Itane quinto ab hinc exacto die
Ozias impijs his nos dedendos censet hostibus?
Aza. Ita quidem res habet, vt dixti, Iuditha.
Sed eccum ipsum stantem pro foribus: nunc eum
Presentem adoriaris licet, quem absentem incusasti Troch.
hactenus.
Iud. Id faciam, ac confidenter quidē: quandoquidem
Errare, atque adeo (vt pace illius istud dixerim)
Peccare mihi videtur grauissime. Ozi. Quisnam obsecro
Est ille, quem errasse ais, & peccati insimulas? cedo
Iuditha.
Iud. Dicam Ozia. Tu es ille, quē deliquisse graviter
Existimo. Ozi. Quid ita? dic sodes: non enim
Intelligo. Iud. Non? hem. Ozi. Non profectò. Iud.
At faxo iam vt
Intelligas. Ozi. Si peccavi soror, non causā dico quin
Quod meritus sim feram. Iu. Tun' tempus aut diē, Troch. 2.
Quo nobis subveniat, statues Deoī vt nisi
Intra dies quinque opem ferat, tu vrbem impijs
Hisce dedas hostibus? ah, itane Consulem,
Ac ciuitatis principem facere decet? hoc mea
Fidei credas velim, neque tali oratione, neq; animo
Nobis placandus est Deus, Dimet.
Quo quidem ad iram illum prouocaueris facilius. Catal.
Non ille benignitati, ac clementiæ sua Troch 2.

Tempus

Tempus à nobis sibi præscribi postulat:
Tum domum succurret, cùm divinæ illius
Voluntati visum fuerit, nostraque saluti
Catal. *Expedirè cognoverit. Itaq; nunc subsidium atq; pe-*
Troch.2. *Eius imploremus, nostráque crimina*
Confessi, oremus supplices, vt cùm illi maxime
Placebit, tum nobis potissimùm auxilium ferat.
Scaz. *Quemadmodum quondam maiores nostri, quando*
præceptis
Divinis post tergum reiectis contumaciter
Alienos coluerũt Deos, graviter puniti, atq; hostium
Traditi, miseris interierunt modis:
Troch. *Ita & nunc idem ille patrum nostrorum Deus,*
Suo nutu qui regit atque moderatur omnia,
Nostra vlciscens delicta, nos premi, & affligi sinit.
Troch. *Quam profectò afflictionem, quemadmodum*
Nobis salutarem esse confido ita, brevem fore
Auguror. Atque hæc spes hinc nũc suggeritur mihi:
Quòd impio aliorum Deorum cultu contempto, pij,
Ac religiosè ipsum vnum veneramur sumus.
Troch.2. *Hactenus. Ozi. O viraginem sanctam, fortem at-*
que strenuam!
Vah, pudeat nos nostri, qui viri, atque principes
Populi sumus. Iu. In memoriã vobis redigite obsecro
Quo pacto Abrahamus, Isacus atq; Iacobus, patres
Nostri, qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Variis malis, & cladibus olim explorati, neque
Animum tamen despondentes, diuinum consequuti
Sint gratiam. Sic etiam nunc, fratres, Deus
Nos exerceri, haud extingui sinet. Ozi. Verissima

Qua

Quæ dixisti, sunt omnia: & laudo constantiam,
Ac pietatem tuam mea Iuditha. Nunc itaque
Te oramus, vt precibus, atque lachrymis tuis,
Placare nobis coneris Deum: tibi
Enim, quia mulier pia es & multò melior quã nos,
scio
Illum obtemperaturum magis. Iud. Ehodum, auf- Troch.
cultate, nam
Quod facere in animo concepi, exponã vobis. Aza.
Quid Iuditha?
Iud. Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui
ex vrbe egredi.
Neque hic, quid sim factura, perscrutari vos volo.
Deum tantùm orabitis, vt ancillam suam reuerti
Permittat incolumem. Id si euenerit, vti Catal.
Confido, promitto vobis salua futura omnia.
Ozi. I mea Iuditha: Deus tibi eunti, atq; redeunti
sit comes.
Iud. Spero ita fore, vos ad portam me operimini:
Ne sit qui egressum remoretur meũ. Ozi. Age, siet.
Deum
Immortalem! mulier mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, grauisq; seueritas
Ineſt in vultu, atq; in verbis fides. Aza. Adhac Troch.
Rara vitæ integritas, moresque amabilissimi
Eã commendant maxime. Huc accedit admirabilis
Quadã, quanquam in cultu neglecto, formæ gratia.
Sed hoc demiror Ozia, qua causa ea sit ex
Ciuitate itura, aut quidnam molitura sit Troch.
Mulier: nisi quitquid est, quod conatur, confido ei,

Et nobis omnibus ſucceſſurum feliciter.
Ozi. Confido ego hercule quoque. Sed nunc ſi placet,
Ad portam recta concedamus via, atque eam
Troch. *Illic expectemus, dum veniat. Aza. Age, in nobis*
nihil eſt mora.

Actus IIII. Scena III.

IVDITHA.

Eiuſdem generis verſus.

DIfficile pol, atq; arduũ eſt, quod molior, & tamẽ
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Succeſſuram ex ſententia. Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo poteſt,
Orandus eſt mihi Deus, vt meis ſuccurrere
Et ſubvenire dignetur conatibus.
Clementiſſime, cœli terræque conditor, Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeo memorabilẽ
Victoriam contra hoſtes olim tribuiſti tuos:
Oro te, atque obſecro, vt diuina gratia
Tuaque benignitate animum corrobores mihi:
Vt in eo, quod tuo, vt arbitror, afflata numine
Troch. *Adorior, facinore, conſtanter perſeuerem.*
Ne patere mi Deus, vt hoc impium, atq; barbarum
Hominum genus impune in ſanctiſſimum tuum
Illudat nomen: noſque diuino tuo
Hactenus addictos cultui, maioribus
Affligat cladibus: bello; ſuperatos miſerrimam
In ſeruitutem abripiat ſibi. Quin potius, pro tua
Troch. *Priſtina erga nos, effice, facilitate & clementia,*
Vt glorioſus ille, atque efferus ſuarum virium

Oſten-

Oſtentator, eiuſque numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illuſus muliere, intereat turpiter.
Vtque ipſa re nobis declares, quam nihil
Omnino adverſus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires: Tum quàm miſere inſaniant,
Et quantopere ſeſe fallant, qui copijs,
Qui gladijs, qui ſentis, atque ſagittis, qui quadrigis, Hypert.
ſuoque
Equitatu freti, contra te inſolenter criſtas erigunt:
Erit hoc per totũ terrarum orbem memorabile, tuo
Imprimis glorioſum nomini, ſi is, qui Troch.
Non ſolùm homines, ſed etiam ipſum cœlum ſuis Scaz.
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellica virtute, ſed per inermem fœminam, è
Medio ſublatus, riſui ſit omnibus.
Hæc quæſo nunc ſic nobis eveniant Deus:
Vt impij hominis exempti tyrannide,
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificen-
Eia, feliciter ſucceſſurum auguror, (tiam.
Adeo divino afflatus œſtro, animus geſtit mihi.
Nunc tempus eſt, ad exeundum vt me parem.

Actus IIII. Scena IIII.

OZIAS, AZARIAS, IVDITHA.

Eiuſdem generis.

BOno animo eſto Azaria, haudquaquam etiam ceſſat, &
Illam iamiam hic tibi ãdfuturam polliceor: proin
Tu vanam iſtam ſolicitudinem quæ te diſcruciat,
Ex animo fac vt amoveas tuo. Aza. Credo quidem Troch.

Venturam eam Ozia, sed quid sit effectura nescio.
Ozi. Nescio ego quoq;, & tamen spero Deum non
deserturum suos:
In eo omnis spes sit nobis: quandoquidem in humanis
viribus,
Aut opibus nobis præsidij est nihil. Aza. Sed me illa
spes
Nos frustretur, vereor miser. Ozi. Age, non fiet, bene
Troch. *Ominare, at eccam eam cum ancilla huc conspicor*
Catal. 2. *Accedentem. Aza. Est, an non est? certe ipse est.*
Eia, vt venusta,
Atque elegans est, omni suo mundo expolita,
Dimet. *Ornataque splendidissime.* (gratia.
Ozi. Tum quemuis ornatum natiua forma excellit
Troch. *Iud. Adsum Ozia, vt quod facturam me recepi,*
Vobis præstem. Ozi. Hem, constanter, atq; fortiter,
Lando. Iud. Deum omnes tantùm orate supplices,
Vt quicquid illud est quod molior, sua
Nobis secundet indulgentia. Aza. Eheu Iuditha
Quàm ego nunc tibi timeo miser?
Dimet. *Iud. Azaria, absit timor, animique trepidatio nihil*
Cuiquam innocenti incolumi accidere potest mali.
Tum si omnino moriendum fuerit; pro patria mori
dulce &.
Decorum erit mihi. Dum ne ob malefacta pereo,
Scaz. *parui æstimo,*
Ozi. O mulierem piam fortem, atque strenuam!
Age, macte virtute: Deus faxit, vt quicquid
Scaz. *Id est, quod animo tam magno concepisti tibi,*
Nobisque omnibus, ex animi sucedat sententia.

Iud.

Iud. Spero ita futurum. Nunc portam Ozia iube
Aperiri, vt, quo ire constitui, rectâ pergam via.
Ozi. Effectũ est quod vis, en patet. Deus deducat, ac
Reducat te salvam, atq; incolumem. Aza. Egressa
est illa, quo
Animo atque consilio planè nescio. Ozi. Ego quoque
Id, quod facere conatur, ne coniectura quidem Troch.
Asse qui possim: nihilominus tamen id profuturum
Confido: nam mulierem esse scio ea prudentia
Atq; ingenij industria, vt quodcunq; fuerit aggressa, Troch.
Temere, aut inconsiderate, sed sapienter, & (non
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza. Est ist hoc quidem in his nostris calamitatibus
Et erumnis magnum solatium mihi:
Sed illud multo maius ac firmius
Esse arbitror, quod mulier est antiqua fide, Troch. 2.
Moribus integris, ac rara vitæ sanctimonia:
Et propterea spero Deum illi adiutorem fore.
Ozi. Idẽ & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,
Vt ad somnũ nos cõponamus: cras simulac diluxerit,
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atque exhortabimur sedulo. Aza. Age, vbi vales: I præ, sequor.

Actus IIII. Scena V.

IVDITHA, ABRA, LABRAX, THRASO.

Eiusdem generis versus.

GAudeant tãdem nos hunc superasse mõtem, cuius
Ascensus difficilis, atq; molestus fuit, (vt
Ita descensus nobis erit facillimus. (cul
A. Est vt dicis hera. I. Tu exortus solis, qui non pro-

Abesse videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Ab. Verum id quidem: at at, quid hoc? Iud. Quid
Abra? Abr. Nescio (no
Quos huc ad nos armatos properare video. Iud. Bo-
Animo esto, facilè illos placavero: meditata enim
Iamdudum in pectore mihi sunt consilia omnia.
Lab. Vide dum sodes diligenter Thraso,
Catal. *Ut fontes hos obseruandos, ac præsidio satis*
Firmo muniendos cures. Thr. Isthuc hercule
Troch. *Curatum est sedulo: nullus enim iampridem hauri-*
endæ aquæ
Troch. *Gratia, cuius tamen inopia laborant maximè,*
E ciuitate vnquam fuit ausus egredi.
Sed hem, quid isthuc Labrax? mulieres duas
Troc. 2. *Propiùs huc accedentes conspicio. Lab. Prò Iupiter!*
Monstri simile. Ehodum, caueamus ne os sublinatur
Nobis. Quin procurramus eis obviam,
Ac cõprehendamus, quantũ possumus. Hem consistite
Istic illico, atque gradum cohibete venefica.
Iu. Saluete viri humanissimi. La. Apage, dico ego
Nobis insidias fieri. Iu. Animo quieto estote, ac mittite
Nos obsecro: nam neq; vobis insidiæ, neque
Quicquam omnino à nobis metuendum uli.
Th. Id ne fiat summa est adhibenda cautio.
Sed cuiates estis, aut vnde venitis tam manè?
Iud. Mulier sum Hebræa, ex ciuitate Betulia
De nocte huc ad vos egressa clanculum. Lab. Hem,
Troch. *Betulia! qua gratia? Iud. Vt imperatori*
Scaz. *Vestro indicem, in quàm afflicto, atq; misero statu*
Troch. *Res sint ciuium? & simul commonstrem quo modo*

Vrbem

Vrbem facillime capere posſit, ne vnoquidem
Ex copijs ſuis amiſſo. Th. Eho, bene hercule:
Atque ſapienter à te factum eſſe arbitror
Mulier, quæ in tempore ſaluti proſpexiſti tuæ.
Nam ea pol forma eſſe videris mihi, vt potiùs
Seruari, quam cum ſceleratis illis perire debeas.
Neque eſt quod à nobis metuas tibi. Quin ſcio
Aduentum & conſpectum tuum Holoferni duci
Noſtri gratiſſimum futurũ. Agite dum, ſequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Iud. Placet.

Actus V. Scena I.

HOLOFERNES, AMMONIDES.

Eiuſdem generis verſus.

PVlchre pol etiam nunc, quod à me eſt inſtitutum Catal.
Procedit opus, atq; adeo opportunè admodũ hæc
Mulier ſe nobis obtulit: quæ quomodo
In ciuitate ſeſe habeant res, mihi narrauit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam eſſe fœminam?
Qua hercule venuſtiorem nullam vſquam arbitror
Reperirier. Quare nimis ego illam aſpicio lubens.
O faciẽ pulchrã! deleo omnes dehinc ex animo muli- (eres: Troch.
Tædet harum quotidianarum formarum,
Sed eccum Ammonidem exeuntem conſpicor.
Am. Quamquam in ſubigendis hiſce Iſraelitis
magnus hactenus
Nobis ſuſceptus eſt labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandumque eſſe exiſtimo, vel ob
Eam ſolùm cauſam, quod tam formoſæ, atq; optime
Moratæ, apud illos reperiantur fœminæ. At (de
Eccũ imperatorẽ, haud prævidẽ. H. Hẽ Ammoni-

Quid ais? itane & huius mulieris Hebræ tibi
Forma placuit? A. perplacuit pol dux illustrissime.
Hol. Eia, minime te hallucinatum esse arbitror:
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festiuitatem prædicem,
Plane nescie Ammonide: & nosti, vt opinor, quam
Troc.2. *Oculatus formarum spectator siem.*
Am. Ne cõparanda pol quidẽ hæc est ad eas, quæ
in regionibus
Reperiuntur nostris. Hol. Noua figura oris, color
Verus, corpus solidum, ac succi plenũ. Porro mores
Tam excellenti forma per omnia congruunt. (huic
Troch. *Prætexea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Prudentiamque in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit (acturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed intro nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros reuertamur. Am. Agedum, vt*
libet, sequor.

Actus V. Scena II.

IVDITHA, ABRA, THRASO.

Eiusdem generis.

ENimvero gaudeo, Deoque gratias ago,
Cum id quod meditor, etiam nunc mihi cedat
feliciter.
Hem sequere me Abra. A. Vix ausim hera, cum
militibus
Completa sint hic omnia. Iud. Esto animo bono,
Dimet. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen

Ducis

Ducis Holofernis ſalue, atq́; incolumes erimus: id
Per tota edixit caſtra, ne nobis, etiam (enim
De nocte egredientibus, obſit, aut noceat quiſquam: Troch.2.
Sed obviam video nobis venientem neſcio
Quem: præſenti, fortique animo fac vt ſies.
Thr. Spero ego noſtros hos excubandi vigilandique
Labores admodum breues futuros, cùm iſti apellarũ Catal.
Gregi ad reſtim res iam devenerit planiſſimè. Scaz.
Sed neſcio quem pedũ ſtrepitũ mihi audire videor.
Mulierẽ illam Hebræam eſſe credo, cui noctis etiã
quolibet
E caſtris egredi vt liceret, imperator
Noſtri voluit exercitus. Ipſa herculè eſt cũ ancilla, Catal.
adoriar,
Ac cõpellabo comiter. Nam pol mulier mihi
Viſa eſt elegans, probiſque ornata moribus.
Matrona ſalue, quò tibi iter eſt? Iud. Oratum exeo
In proximã hanc vallẽ: quod ab Holoferne principe
Veſtro permiſſũ eſt mihi. Thr. Perge vt cœpiſti. in his
Noſtris caſtris nullus erit, qui aut dicto, aut facto Catal.
nocebit
Tibi. Iud. Pro iſthoc benefício vobis gratiã habeo, &
Habitura ſum, quo ad vixero. Abra ſequere. Thr.
O mulierem
Feſtinam, atque pulchram! In vita pol venuſtiorem Troch.
Vidi nullam. Itaque minime hercule mirum, ſi eam
Magni faciat princeps, nihilq; illi negãdũ exiſtimet:
In Subſiſtendi nobis hic iam dabitur locus.
Secede hinc iſtorſum pauliſper, donec te vocem.
Magnas tibi mi Deus ago gratias, quòd hæc,

Qua

Quæ numine tuo afflata, facere cœpi, mihi satis
Secundasti hactenus. Oro te porro, Pater
Clementissime, vt quemadmodum aliás frequenter
Ah. *Maiores nostros, omni humana destitutos*
Catal. 2. *Ope, prater ipsorum spem atque expectationem,*
Gravissimis eximisti periculis,
Hostesque eorum, quam vis opibus, atque copijs
Potentes, invicta tua virtute deleviſti,
Et extirpasti funditus: ita nunc quoque,
Nostri misertus, hunc superbum atque impium,
Per me de medio sinas tolli tyrannum.
Troch. *Vt re ipsa, atque adeo grauissimo suo edocti malo*
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud vnquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant:
Eos q; inani opera, atque labore defatigari,
Scaz. 2. *Qui aduersum te tuoque cultui addictos,*
Bellum susciſiunt. Peccata quidem nostra maxima
Esse fateor, sed tua mi Deus longe maior
Troch. *Est benignitas: qui si nobis nunc opitulari*
Digneris, profectò fiet, vt omnes tui
Numinis cultores diuinam tuam
In se collaudent atque predicent beneficentiam:
Vtq; alij horum clade, interituque territi,
Troch. *Neq; vim, neq; vllam iniuriam inferre audeant*
Nobis. Quod vt nunc per me, gratia tua
Adiutam eueniat, obsecro, atque obtestor te Deus.
Sic tua maxime cunctis innotescet clementia,
Si se facilem piamque in nos nocentes exerat.
Ebodum Abra, tempus est, vt vnde venimus,
Eò redeamus. Ab. Vbi voles: præcede, consequar.

AC-

Actus V. Scena III.

HOLOF. MOABVS, BAGOAS, IVDITHA.

Eiuſdem generis verſus.

O Piparum, delicatumq; vti præcepi, fac vt appares (etiam
Conuiuium Moabe: nam diem hunc totum, atque
Noctem, in lætitia cupio degere. Mo. Es hoc, & ſi
quid aliud eſt
Quod imperas, effectũ dabo princeps honoratiſſime.
Hol. Ad hæc, vinum nobis pincerna vt optimum
Promat, id imprimis fac cures ſedulo. Mo. Fiet. Troch.
Hol. Atque adeone quid omnino deſit, quod ad
Voluptatem excitandã, quodq; ad luxum & delicias
Aptũ atq; accommodũ ſiet. Mo. Memini, tametſi Catal.
Non admoneas. Hol. Tum Hebream iſtam mulierẽ
Nobis cupiam adeſſe in conuiuio, vt ſua
Nos recreet atque oblectet elegantia.
Quin Bagoæ id dedam negotij. Eho Bagoa,
Prodi ocyus. Bag. Præſtò ſum domine, hem, impera
Si quid per me fieri velis. Hol. Iſraelitidem
Illam mulierẽ abſque mora conueni, eiq; commodè
Loquẽdi perſuade, vt diẽ hũc nobiſcũ in gaudio, ac
Hilaritate exigat. Ba. Dabo herclè operam, & me Scaz.
impetraturum
Confido. Hol. I, atq; matura reditũ, eamq; huc vide
Vt reducas mihi. Verbis pol vix paſſem conſequi
Moabe, quantopere huius mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores eius amabiles, Troch.
Vultuſque decorus, tum vox illius, atque oratio
Quouis melle dulcior, animum commouerint
Meum.

Meum, Mo. Nihil mirum: namque haud similis est
mulier mulierum
Nostrarum, quæ student demissis esse humeris,
Cervice erecta, ac vincto pectore, vt graciles fient.
Catal. *Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Cibum*
Scaz. *Sibi subtrahunt. Quanquam bona est natura,*
Reddunt est curatura inuideas, In hac
Genuinæ formæ gratia est: verus color, nulla
Cerussa, purpurissо, aut stibio fucatus. Hol. Ego pol
Nullam in vita venustiorem vidi fœminam.
Quare non desinã neq; cõquiescam, donec ea potiar.
Opperiamur paulisper hic, dum redeat Bagoas:
Quod iamiam futurum confido. Mo. placet. Bag.
Optimè
Pol, atque sapienter facis mulier, quæ principi
Nostro animũ induxisti obsequi. Iu. Ita decet ô bone
Nihil ille vnquã mihi imperabit, quod non sim lubẽs
Atque expeditè facturus. Bag. Benignè dicis, laudo
Dimet. *& sapis*
Mea quidem sententia.
Sed age, properemus, ne quid nostra illum offendat
cunctatio.
Hol. Vt omnis mora, cupidè quicquam optanti, sem-
per solet
Esse ingrata & molesta. At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho quis me fortunatior
Si quidem huius mulieris fruendæ copia
Concedatur mihi? Mo. Id quidem facillimè
Impetraturum te scio: nam quæ fœmina est
Scaz. *Quantumvis formosa, atque nobilis, quæ non*

Ad

Ad nutum ſe morigeram præbeat tibi?
Hol. Blãde illum appellabo, atq; ſalutabo comiter.
Eho mea voluptas, meum ſuavium,
Aduentus pol tuus eſt mihi gratiſſimus.
Oh, vt te amplector lubens. Iud. Na ego mulierum Troch.
omnium
Quæ viuunt ſum fortunatiſſima, qua placeo tibi
Dux inuictiſſime. Hol. Teneõne te mea Iuditha.
Maxime animo expectata meo? At ſatis iam ceſ-
ſatum eſt diu:
Eamus cõmeſſatum, Am. Vbi voles accũbe domine,
Parata enim ſunt omnia. Hol. Ehẽ Iuditha, tu mihi
Dextrum claude latus. Iu. Id quidẽ faciam lubens.
Si quidem ea quæ ancilla apparavit, apponi ſinas
Mihi. Hol. Sino: Moabe, fac vt accumbant cæteri.
Mo. Curabo ſedulo. Hol. Nunc genio indulgeamus, Catal.
Atque hilares ſimus omnes. Agite, quiſque ſibi
Sumat, quod palato, atque gulæ ſapiat maxime. Troch.
Nam neminem apud menſam decet verecundier.
Moabe, hunc tibi præbibo cyathum. Mo. Vt tibi ſa-
luti ſit precor
Princeps clariſſime. Hol. Hem, vide vt reſpondeas,
Idque vnico hauſtu. Mo. Faciam hercule ſedulò,
Nam fauces ariditate crepant mihi. Quid hoc,
Satin' tibi placet domine? Hol. Pol ſtrenuum
Virumque fortem te eſſe indico. Oh, mea
Vita, mea voluptas vnica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Iud. Id quidem vt nunc cupide,
atque libenter faciam, tua
Domine mihi præſtat benignitas. Hol. O mulierem

Lepi-

Lepidissimam, dispeream, nisi te plus quàm oculos
amo meos.
Da mihi osculum anime mi. Iud. Neque hoc, neque
Troch. *Aliud, quod à me petieris amplius, tibi negandũ putẽ*
Hol. Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi? Bag. Hunc
cyaphum
Tibi, si placet, plenis propino faucibus,
Dux ornatissime. Hol. Age, nihil recuso, sed
Troch. *Audin'? ad fundum vsque ebibas velim. Bag Nihil*
pol est
Æque quod fecero lubens. Hol. Mea Iuditha,
Quanto iam formosior videre quam
Dudum: quanquam ante semper mihi visa es pul-
cherrima?
Iud. Certe tu pol quidem mi domine multo nunc es
hilarior.
Hol. verbum hercule hoc verum est: Sine Cerere,
& Baccho friget Venus.
Nunc genio indultum est satis. Age dũ surgamus, &
In conclave vnà eamus, delicium atque suauium
meum.
Iud. Nihil detrecto. Hol. At at, quid istuc? vicit
vinum quod bibi:
At dũ accubabã, quã videbar mihi pulchre sobrius!
Nunc postquam surrexi, neq; pes neque mens satis
Suum officium facit. Mo. Ehem, quid stas Bogoa?
Obserua principem, atque illum in conclave duciio.
Bag. Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere
vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subueni,

Solu

Solus enim tantum pondus ſuſtinere non poſſum.
Mo. Nunquam herculè, ita vt nunc, vino eum vide obrutum.
Bag. Progredere placidè. Moabe, ego te ſubſequor.

Actus V. Scena IIII.

IVDITHA, ABRA.

Eiuſdem rationis verſus.

EHem Abra, tu hinc à me foris abſiſte longiùs,
Ac diligenter obſerua omnia. Ab. Faciã hera.
Iud. Nunc tempus eſſe arbitror, vt cuius exequendi gratia
Huc veni, aggrediar opus. Tu mihi Deus vires
Suffice, animumque confirma mihi: ne in memorabili
Ac præclaro hoc facinore deficiam turpiter. Scaz.
Sic diuina tua maieſtas tuaque potentia
Euaſerit longè commendatiſſima:
Si non per hominum vires neque militum Troch.2.
Copias, ſed per me imbellem mulierem,
Nos, qui religioſe tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia; ſucceſſurum arbitror, adeo mens gaudio
Geſtat mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Ab. Hera, adſum. Iud. Caput hoc in coreacea tua
Reconde pera. Ab. Hui caput. Iud. Tace, atque deſine
Rogare quicquam, modò, cuius ſit, narrabo tibi.
Ab. Væ miſeræ mihi. Iud. Tace inquam, & eſto animo bono.

Deum

Deum propitium habemus nobis; at moue
Troch. *Te quantum potes. Ab. Mouebo pol, sedulo.*
Iud. Inter eundem nihil est quod metuamus mali:
Nam principis edicto satis tutæ sumus.
Ab. Vide etiam sodes, ne nimiũ tibi confidas hera.
Iud. Oh, potin' vt desinas? nihil periculi est
Inquam: nam aditorem Deum mihi esse sentio.
Ab. Ego pol quid egeris planè nescio: tum cuius sit caput
Quod in pera reconditum gesto, multò minus,
Neque de eo quid dicam, aut quid suspicer scio.
Iud. Nunc istuc percontari desine. Postea scies.
Ab. Etiamne lõgius ire paras? quo me ducis miseram?
Iud. Quieta esto obsecro, ant vrbem recta imus via.
Nec quicquam nunc est quod timeas: nam longius
A castris digressæ sumus. Quin haud procul
A ciuitate nos iam abesse existimo.
Ab. Vtinam tu hæc vera prædices: sed dic mihi
Amabò cuius sit caput quod porto. I Cuius sit rogas?
Ab. Ægedum dic sodes. Iud. Cuius arbitrare? Ab. Nescio
Hera: sed nihil est pol æquè quod sciam lubens.
Iud. Age dicam, quandoquidem diuina gratia
Omni periculo nunc exemptæ sumus.
Nam ad portam venimus. Ab. Oh, audire gestio.
Iud. Holofernis Assyriorum principis est hoc, quod geris, caput.
Troch. 2 *Ab. Væ miseræ mihi, nobisque omnibus. Iud. Tace*
Stulta: quos tu miseros appellas? ego omnium
Puto esse felicissimos: vtpote quibus

Propi

Propitius eſt Deus. Ab hera, tene anſam fuiſſe rem
Tantam aggredi? Iud. Quidni Abra? Non ſit
ſine periculo
Facinus magnum, ac memorabile: & Deum mihi
Adiutorem fore ſperabam. Neque hac me ſpes Scaz.
Fefellit: diuina enim ope, non meis id eſt
Effectum viribus. Sed quid portam pulſare ceſſo, Catal.
Et viribus tam inſperatum impertire gaudium?
Heus heus, aperito aliquis protam protinus ah, quid
moramini?
Rem omnem vobis incolumen ſaluamq; eſſe nuncio.

Actus V. Scena V.

MELCHIAS, IVDITHA, SADOCVS, OZIAS, IOACHIMVS, ACHIOR.

Eiuſdem generis verſus.

CVius ego vocem hic audio? Iud. Cuius arbitra-
re? Mel. Neſcio.
Iud. Hem, neſcis Iuditha. Mel. Tune huc reverteris
Iuditha, quam iamdudum interiſſe, putaueramus? Catal.
Iud. Deus ſua me ſeruavit clementia:
Sed portam aperi, iam vos beauero. Mel. Nihil
Detrecto ingredere. Age, nunc dic ſodes Iuditha,
Quidnam adferas bonarei. Iud. Dicam ſed non niſi
Conuocatis ciuitatis optimatibus. Mel. Hem Sadoce Troch.
Propera, ac Ioachimū ſumū ſacerdotē, & Oziam,
Reliquoſq; vrbis noſtræ proceres huc accerſe ocyus.
Sad. Cauſæ quid dicam? Mel. Iuditham rediſſe.
Eho, vola. (bis
Mea Iuditha, dic amabo quid ſit factū? aut vnde re-

Salutem iam anguraris, cùm in grauissimis malis
Versemur miseri? Iud. Haud miseros ego sed felices
esse arbitror,
Troch. *Quos Deus sua protegit ac defendit clementia.*
Mel. Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam
istuc sit boni,
Quòd te nunc nobis adferre ais, id hercule
Nimis scire cupiam Iuditha. Agedum, ne celata,
obsecro.
Sed video vnà cũ Sadoco accedẽtẽ Oziã, & ceteros
Quos accersi iussisti ciuitatis principes.
Iud. Hos ego nunc ingenti complebo gaudio.
Ozi. Ehem mea Iuditha, itane nobis te saluam restituit Deus?
Iud. Vti vides Ozia: atque adeo re gesta felicissimè.
Itaq; animo iam nunc vos tranquillo atq; quieto esse
Catal. *impero:*
Scaz. *In vtramuis aurem ociose vt dormiatis*
Fratres. Ozi. Eho, dic mihi, quid factum est; aut
quid istuc est
Iuditha, quod tibi feliciter cessisse prædicas.
Iud. Nescitis quantum ego vobis aduentu meo apportem boni.
Ozi. mitte ambages oro. Quin potius vnico
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: quæ quidē
Afflicta, imò desperatæ nobis fuerũt hactenus.
Iud. Agite, expediam paucissimis. Hem. Abr. quod habes
Impera profer caput. Abr. Accipe Hera. Iud. Eia
adeste,

Atque

Atque ſpectare obſecro prodigium. Hoc Holoſer- Troch.
nis caput
Eſt principis Aſſyriorum, cuius inſuperabilem
Tyrannidem, vireſq; inuictas extimuiſtis hactenus.
Ozi. O facinus inauditum! Caput Holoſernis Iudi-
tha?
Quam ego rem nouam audio? Iu. Deum immorta-
lem! nihil
Vnquā in vita audiui admirabilius. Tun' hoc caput
Aſſers Holoſernis? Iud. Contemplamini obſecro
An non ſit. Ozi. Pra gaudio, ita me Deus amet,
vbi ſim neſcio.
Quia præter ſpē, atque incredibile hoc nobis accidit.
Ioa. Bone Deus, cui vnquam quicquam aquè feliciter, atque commodè
Euenit! aut quis nobis fortunatior?
Nemo hercule quiſquam: nam in nobis Deus po-
teſtatem
Plane per te mea Iuditha oſtendit ſuam.
Iud. Vere tu quidē iſthuc dicis, atq; pie, vti te decet Troch.
Ioachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonum, haud Scar.
mea
Induſtria aut virtute, ſed diuina ope
Et præſidio adepti ſumus. Nam maius id eſt opus,
Quam vt humana hic quicquā ſibi vires arrogent.
Ozi. Scio mea Iuditha, ſcio, non niſi Dei opitulante
gratia (nus
Te facinus tam arduū perficere potuiſſe, nihilomi-
Erit hoc tibi memorabile apud poſteros tamen,
Te maximo vita periculo, in tanta rerum omnium

Desperatione nobis subuenisse: teque
Troch. *Patriæ salutem vitæ præposuisse tuæ. Iud. Nihil moror*
Inanem gloriam: Deo solùm nobis sunt maximæ
Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem & integram
Illæsamque pudicitiam seruauit mihi.
Sed auscultate fratres, quid nunc porrò vos facere velim. (muris
Ozi. Quid Iuditha? Iud. Caput hoc Holoferuis ex
Scaz. *Suspendendum, & mox simulac exortus sol fuerit, in hostium*
Castra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato impetu
Illi perculsi, ad excitandum principem
Suum procurrent illico.
Dimet. *Quem vbi obtruncatum atque volutatum in sanguine*
Suo conspexerint, subita formidine
Atque pauore exanimati, fugient protinus.
Quos vna cum illis, qui hæc montosa loca incolunt,
Vos insequuti facile trucidabitis,
Atq; interimetis omnes. Sed prius Achiorē velim
Huc ad nos accersi iubeatis: vt videat eius caput
Qui gentem Israeliticam eōtempsit tam procaciter.
Et à quo ad nos, tanquam ad mortē est missus. Ozi.
Age, fiat, hem
Sadoce, propera, atque Achiorem ex nostris huc accerse ædibus.
Sad. Faciam hercule sedulò. Ozi. O nos felicissimos!

Eia

Eia Iuditha, ne tu mulier es pia, atque beata Troch.
Præreliquis, quæ vivunt, mulieribus: cum tibi
Propitius sit Deus, qui tanta tamque prodigiosa per
Te nobis præstitit. Iud. Ozia, hic solus laudandus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconijs.
Sed adest Achior, ehodum Achior, en caput illius, Scaz. i
Qui propter nos tibi infensus, se perditurum te
Miseris minabatur modis. Ach. Deus bone,
Quid isthuc est prodigij? ah, animus pol stupet
Genuaque deficiunt mihi. Ioa. Ehem, quid istuc Achior?
Itane in terram prolaberis? animum recipe obsecro, &
Ad te redi. Ach. O admirandam Dei potentiam!
O mulierem quavis beatiorem fœmina,
Nihil vnquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus inuolutus Troch.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiose colam Deum:
Si modo vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Ioa. Euge, recipimus ac libenter hercule.
I. Bene facitis: & Deo pol nobis est habenda gratia.
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. Age, placet: faxo vt armatos
Nostros omnes hic præsentes videatis protinus.
Ozi. O nos felices, cum tua opera ac virtute, mea Iuditha,
Immanem hunc, impiumq; tyrannū e medio sustulit
Deus. Sed quonam nos munere tantam hanc tuam

Erga nos compensabimus beneficentiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus præconijs?
Nihil vnquam tam magnifice dicemus vel faciemus tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Iud. Apagesis, nihil
Dimet. *Ego me promeritam existimo,*
Quod diuina acceptum ferri debet clementiæ:
Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam, impium
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propina hostibus:
Nisi quid dissentitis fratres. Ioa. Et hic, & alibi tibi
Lubenter parueremus Iuditha. Sadoce, otyus
Hoc effectum reddito. Sa. Faciam hercule sedulo.
Ozi. O Deus, seruа obsecro nobis hæc bona.
Troch. *Sed Melchiam eccum redeuntem conspicio procul, Bone*
Deus, quanta hominum adducit multitudinem?
Videte sodes quam læti & quam alacres sient.
Ioa. Nihil pol mirum, tanto ac tam insperato intellecto nuncio.
Troch. *Iud. Portã nunc aperiri iube. Ozia, vt omnes impetu*
Inopinato simul in hostes irruant.
Ozi. Agedũ pãdatur porta. Eia præbete vos viros:
Et strepitu clamoreque quanto potestis maximo,
In hostium irrumpite castra, & diuina freti gratia,
Fugate, sternite, atque trucidate impium, (te
Ac barbarũ istud hominũ genus. Me. Eho, procedi-
Viri, victoriam nobis in manibus constitut Deus.
Fugam dabũt, vbi ducẽ suum occisum cognouerint.

Actus

Actus V. Scena VI.

THRASO, LABRAX, BAGOAS, AMMON.

Eiusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc vsque excubandum
ac vigilandum fuit:
Cum reliqui nostri exercitus duces genio
Interea indulserint, vinoque se compleuerint
Affatim. Lab. Haec belli alea est, sed lucescit: quiescē- Troch.
Atque adeo potandi, si lubet, iam dabitur copia. (di
Sed quid hoc rei est, quod tantam ciuium
Ex vrbe conspicio erupisse multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. Nescio per Iouem: quin huc ad nos recta per-
gunt via.
Lab. Credo vt sit: omnium rerum inopia, atq; des-
peratio,
Ignavos etiam fortes strenuosque facit. Thr. Age:
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quo pacto se habeat renunciemus. Lab. consulis
Probe. Bag. Expergiscere sodes Bagoa, somnumque
oculis excute:
Nam clarus iamdudum illuxit dies: pol crapulam
Hesteram nondū etiam me edormiisse sentio satis:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatū
meminerā
Lautius, nunquam prolixius. Nunc imperator Troch.
Noster in amore est totus, mulierem illam comple-
ctens, qua ego
Pol in vita elegantiorem vidi neminem.

Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonaide, quid
te tam mane
E lecto expulit, qui heri tantum biberas? Am. Sitis
Troch. *Mehercule è primo somno exporrectũ me hactenus*
Miris discruciauit modis. Ohe, cedò quod bibam.
Bag. Hui, etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc,
quod milites huc ad nos perturbatos properare video
Th. Opportune pol te hic stantem reperimus Bagoa.
Bag. Ab, quid trepidatis, quidve examinati estis ob-
secro?
Lab. Ad principẽ in conclave ingredere protinus.
Bag. Quodita? Thr. Rogas? hostes omnes ex ciuitate
Catal. *Egressi, celeri huc accurrũt gradu. B. Quid audio?*
Lab. Age, propera, quid stas? Bag. Non ausim. Thr.
Hem non? quid igitur
Faciendum censes? Am. Nostros facilè repulerimus
Scaz. *Mastigias. Lab. I sodes: Bagoa: nam quod*
Cauere potes, stultum est admittere. Ba. Eo. Am.
Vah, neque
Verum neque verisimile mihi videmini
Dicere, neq; vti sortes viros decet. Th. Vera hercule
Quæ nunciamus inuenietis omnia.
Et pol satis conijcere aut intelligere nequeo,
Vnde hæc tanta apud hostes exista rerum commu-
tatio, vt
Troch. *Qui ex muris vrbis iampridem vix ausi fuerint*
prospicere,
Nunc non metuant ad nostra castra propius impetu
Tanto procurrere. Bag. Væ nobis miserrimis.
O cœlũ, ô terra, ô maria Neptuni! Am. Hei mihi,

Quid

Quid ita times, tremiſq; Bagoa? Bag. Nullis ſumus,
Actum eſt Ammonide. Lab. Quid ita? cedo. Bag.
Perimus funditus.
Am. Quin dic quid eſt? Bag. Holoſernem noſtrum
principem
Obtruncatum in conclaui reperi miſer.
Adeſte vt ſpectetis flagitium. Am. Prohibeant
Iſthuc ſuperi, va nobis infelicibus.
Lab. O facinus indigniſſimum! Bag. Hebraea illa ve-
nefica
Os ſubleuit nobis, quam nuſquam ego inuenio, vah,
deſpudet
Tam turpiter nobis data eſſe verba. Am. Eſt vt
ais Bagoa, Troch.
Illa nos miſeros ſuis circumvenit fallacijs.
Thr. O ſcelus inauditum! ô ingentem confidentiam!
Hinc ille repentinus hoſtium incurſus Troch.
In nos. Eheu, quid conſily das Ammonide?
Am. Neque pol conſilij locum habeo, neque auxilij
copiam:
Nam ita ſum perturbatus, vt animum Dimet.
Ad cogitandum inſtituere nequeam. Tum pra formidine
Pedibus vix inſiſto miſer. Ba. Quin fugimus, quan-
tum poſſumus:
Dum ſalui, atque incolumes ſumus. Am. Nondum
vrimus per locum:
Namque hoſtium imminentium ſtrepitum, ac tubæ
Vocem audire videor mihi. Fugiamus Bagoa.
Bag. Probe mones. Am. Procurrite vos, ego iamiam

Cum

Cum toto sequor exercitu. Sed ne ego homo sum
Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam
Troch. *Periculo. Age, nihil moror exercitum:*
Namq́ hocce tẽpus præcauere mihi me, nõ alijs sinit

Actus V. Scena VII.

MELCHIAS, SADOCVS, AZARIAS.

Iambici senarij & septenarij.

NVnc irruendi tempus esse existimo.
Hẽ, macte virtute, Deus nostros conatus sua
Secundabit clementia. Sad. Agite, quisque se
Troch. *Virum præstet. Ne metuite impias hominum*
Barbarorum copias: nam aduersus hos abunde
Nos muniet, atq́ tuebitur Deus. Et si humanitùs
Octo. *Quid fortè nobis acciderit, equidem pro patria,*
Scaz. 2. *Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.*
Sed quidnã hoc esse dicam Melchia, quod è castris
Videmus prodeuntem neminem? Mel. Credo
Illos resciuisse imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse. Sad. Ita
Octo. *Me Deus amet, vt mihi nunc verũ videris dicere.*
Accedamus propius. Deũ immortale desertæ hic e-
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia (go
Hic nobis sunt relicta splendidissima. Mel. O
Admirandã diuini numinis clementiã! Aza. Bone
Octo. *Deus, quam sæpe eueniunt, quæ non audeas*
Sperare? Sed quidnam faciendum censes Melchia?
Hostesne persequemur, an prius vrbis principes
Scaz. *Huius rei reddemus certiores, vt*
Ex illorum sententia agamus, quicquid hic
Faciendum porro sit nobis? Mel. Mittamus protinus

Ali-

Aliquem: quin tu potius i: Azaria, rei
Tam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus,
Seruabimus, partim fugientes insequemur Catal.
Hostes. Aza. Nihil pol vnquam iniunctum est mihi,
quod fecerim
Lubentius. Næ ego gratissimum apportabo nunciũ. Octo.
Age Azaria, omnem è corpore torporem excute:
Viarumque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Eum tibi abunde pensatum iri credito. (queo.
Sed satis hic cessatum est, nunc me in pedes quantũ

Actus V. Scena VIII.

OZIAS, IVDITHA, IOACHI, AZARIAS.

Eiusdem generis.

ENimvero nisi me mens fallit, spero ex sententia
Hanc rem nobis porro eventuram Iuditha: Octo.
Adeo animus nunc gaudio gestit mihi. Iud. De eo
Pol haud dubito Ozia. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos modò, qui nuncium
Nobis [illegible], ac iucũdũ sunt allaturi. Ioa. Id quidẽ
Et ego brevi confido fore. Aza. Deus bone!
Boni quid adfero? Sed nequaquam hic mihi
Subsistendũ arbitror. Ad vrbẽ sine vlla pergo mora.
Ozi. Hem Iuditha, nescio quẽ huc accurrentẽ video.
Bonũ hercule, id quod apportat, fore auguror, video
Vt gestiat, vtque lætus, atque alacris siet.
Iud. Azarias est. Ioa. Aut ille est, aut oculi hallucinantur Catal.
Mihi. Aza. Sed nõ procul à porta video stare, nescio

Quos

Catal.2. *Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Io.Is*
Est ipsius, occurramus. Aza. Eho, nemo gestientem
Azariam vidit? nemo illi gratulatum
Aduenit? Iud. Audin' quid dicat Ozia? Ozi. Oh,
quid ni audiam.
Aza. Sed adsunt, quos optabam.]*Iud. Hem Aza-*
ria, quid ita

Troch.2. *Gestiuant quid latus es obsecrò? A. Mea Iuditha.*
Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.
Hostes subito terrore, ac formidine
Exanimati, cunctis fugerunt turpiter.
Ozi. O summis laudibus celebrandam Dei
Benignitatem! ô numinis

Dimet. *Diuini nunquam nobis reticendam clementiam.*
Ob Azaria, oh mi frater, quid nobis felicius,
Si quidem tu hæc vera prædicas? Aza. verissima

Octo. *Reperietis quæ nũcio. Nũc adeo ad vos sũ missus, vt*
Quid præterea faciendum sit, statuatis protinus.
Ioa. Agite dum, ingrediamur, vt accitis cæteris
Vrbis magnatibus, de eo vnà consultemus: &
Tantam, tamq; admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudemus, atque prædicemus beneficentiam.
Iud. Pie atque prudenter: præcedite vos, sequor.

PERORATIO.

Iambici senarij & septenarij.

Posthac egredientem hic nullum videbitis.
Nã si quid est quod restat, intus transigetur. At
Subsistite etiam nunc paulisper, & coronidis vice

Octo. *Quam auctor subijcit, audite admonitiunculam.*
Hæc quã spectastis, sacra est historia, nõ ludicra, am

Pro.

Prefana fabula. Itaque ad anagogen, ac myſticum
Arcanum q̃ rei ſenſum animos advertite ſedulò.
Vidiſtis hic Holofernem glorioſum atq̃ impium
Suarum virium oſtentatorem, qui non modò
Homines pios, ſed ipſum etiam Deum protacitèr
Cõvitijs probriſq̃ inceſſere eſt auſus. Sed quã precor Octo. 2.
Cataſtrophen nefanda illius ſortita eſt immanitas,
Decoque exoſa oſtentatus? Non fortiter
In acie cum viris pugnans, ſed ebrius
A muliere imbelli obtruncatur turpiter.
Eant nunc impijs tyranni ac viribus,
Opibuſq̃ ſuis confiſi ſeſe iactitent:
Miniſque cœlum territantes, neminem ſibi
Aut formidandum, aut extimeſcendum putent.
Cum nihil adverſus Deum ipſorum impotentes
Valeant molitiones, nihil conatus improbi, Troch.
Quos divina aduti ope facile declinant boni,
Vt ſacra hac nos decet, monetque hiſtoria: quam
Ludo vobis hic exhibuimus comico.
Qui ſi placuit, agite dum ſedes, plaudite.

FINIS.

PSEVDOSTRATIOTAE
FABVLA IOCOSA, atque ludicra.

ACTORVM NOMINA.

PHORMIO, Victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis vxor.
BROMIA, Dorionis vxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, Rusticus.
NISA, Chremetis vxor.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

PAcem, & quietam vobis ac publicam
Tranquillitatem grex exoptat scenicus.
Quicunq; huc conflueritis, fabulam hanc novam
Spectaturi, nostrosq; Ludos comicos
Hodie vestra decoraturi præsentia:
Vos appello, quicunque liberalibus
Atque ingenuis animum excoluistis artibus:
Et candida qui humanitate præditi,
Studijs bonorum provehendis sedulo
Incumbitis, nigrosque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt inscitiam.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram, aut seriam, vt consuevimus hactenus,
Verùm festivam, iucundam, atque ludicram.

Iocu

Iocos hoc tempus postulat, & facetias
Salesque, sed castos tamen atque innoxios.
His nos iam ludere permisit Didascalus.
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, qua se defendere
Facile queat ab inuidorum morsibus.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius vlciscaris, quàm si auribus
Obturatis prætereas, nihilque æstimes.
Abunde sibi satis factum putabit, si suam
Operam vobis non difficilem esse senserit.
Cui hoc solum est in votis, vt quas hactenus
Et fecit, & posthac facturus est, bonis
Probet comœdias: siue illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ Ludicræ. Verùm satis
Prolixa oratione præfatus mihi
Videor. Agite dum ad argumentum fabulæ,
Attenti quæso estote absque illis fabulis.

PERIOCHA.

Duo combibones admodum dilucvlo
Forus vna egressi, ad potandum commeant.
Vxores per totum illos quærunt oppidum.
Mox deprehensos plagis contundunt plurimis
Hi postea Hispanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur rusticum, miserisq; eum
Exercent, & crudum modis. Qui sumptibus,
Magnisque impendijs grauatus, coniugis
Subsidio ex ædibus ambos exturbat, probe
Sugillatos. Compulsi mox inopia;

Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum vxoribus redeunt in gratiam.

Actus I. Scena I.

PHORMIO.

Senarij & septenarij Iambici.

NÆ ego hominũ qui vivunt sum infelicissimus,
Cui præter alia eaq́ innumera incommoda;
tam procax,
Difficilis, tamque imperiosa vxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeo suis dies noctesque me exagitat,
Cruciatq́ præstigijs. Quanquam operi sedulò intẽtus
Vsque officio meo perfungor gnaviter.
Scaz. *Nunquam tamen suis me rixiis atque iurgijs*
Obtundere, & enecare cessat bellua,
Mirum est profectò etiã nũc animi compotẽ esse me,
Neque iampridem redactum esse ad dementiam,
Qui cum tali Tisiphone annos nou vixi plurimos.
O me temerarium atque hominem multò omnium
Stultissimum! qui tam duro, & inamabili
Capistro collum irretiendum præbui: vnde quo
Pacto me expediam, aut quibus rationibus
Troch. *Exoluam, plenè nescio miser: tam arcto,*
Scaz. *Tamq́ insolubili nodo illigatum me esse sentio, vt*
Male illos perdat Iupiter, nobis iugum
Istud qui imposuerunt grauissimum: qui tam
Scaz. *Molestas, odiosasque maritis iniẽcere compedes.*
Octo. *Sed quid agas? quod factum est, infectum reddi non*
potest.
Cui cum cacodæmone, vt aiunt, navem ingredi
Contingit;

Contigit, ei inter nauigandum mores illius
Omnesque sunt ferendæ iniuriæ, non diutius
Tamen, quam cum in portum sit perventum: tum eo
Relicto liberum est abire quolibet.
Sed quam procul ego adhuc ab illo portu absum miser?
Neque de vlla re sum solicitus magis, quam ne Scaz.
Ad eum nunquam accessus concedatur mihi:
Nisi quis Deus Apomechanes, *vti dici solet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quouis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc sperandum est mihi, cùm vltra
Nestoreos annos illa sit victura sacrilegà. (Hem,
Sed iam satis superque querelarum esse existimo. Scaz.
Virum, non fœminam te esse recordere Phormio.
Quin potius ita te compara, vt quicquid animo
Ægrè est, procul abs te remouendum atque pellendum putes.
Agedum, sic pol posthac facere certum est mihi.
Nunc itaq; quemadmodum statueram, his Bacchanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longius ab vrbe dissitos,
Perambulare pergo probè, vti conspicamini,
Oneratus. Quoniam hos tempore, rusticis passim Scaz.
Conviviis, atque genio indulgentibus, Catal.
Confido commeatum ventri haud defuturum
Famelico: idque sine labore, atque opere tamen,
Quo pol domi misere crucior, ac torqueor
Infelix. Sed quemnam hùc procul accedentem conspicor?
Estne his Dorio familiaris meus, ac fidissimus
Compotor? is est ipsius, commode hercule.

Hic illum præstolabor, dum propius accesserit:

Actus I. Scena II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

Hypert. *MIrum ni mihi mater fuerit Ignavia*
Paterq; Lethargus, ita laborem corpus extimescit
Troch. *Meum, adeoque nihil otio dulcius est mihi. Itaque*
Scaz. *Relicta quæ me iam satis superque defatigauit*
Octo. *Officina; atque vxore, quam habeo domi,*
Quouis molestiorem Xanthippe, lebete ac cacabo
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim lætitia, commessationibus,
Conuiuijsque perstrepunt, hinc longius
Abire decretum est mihi vbi mea me haud facile
Est inuentura blitea. Satis iam diu
Non sectus ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me: non opus,
Troch. *Quod quidem cane peius, & angue semper horrui,*
Sed pabulum huic gulæ, atq; aqualiculo gratissimũ:
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliquem
ouillum, bene
Troch. *Assum; cui quidem potus si accesserit*
Talis, quali à summo mane, vsq; ad multam noctem
Scaz. *heri*
Me opplebã largiter. Deus bone, tam ego me quouis
Scaz. 2. *Apitio beatiorem, atque adeo ipso Mida,*
Aut Crœso ditiorem existimem. Et spero
Euenturum quod auguror, adeò animus præter

Soli-

Solitum gestit mihi. Sed ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul Scaz.
Hinc stantem conspicor, ad iter quoque instructum,
Vti videtur. Nullum pol ego nunc obvium
Mihi dari malim. Accedam atque alloquar. Hem,
hiscine
Astabas Phormio? oh, vt te aspicio lubens?
Phor. Tuus quoque per Iovem conspectus, Dorio,
Mihi longe est gratissimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conspicatus, substiti
Lubenter hercule, atque aduentū expectani tuum.
Dor. Facis amicè, atque vt te decet. Dimet.
Sed quid te tam mane euocauit è lecto, qui heri
Tantum biberas? lucri bonus odor, opinor, afflauit Scaz.
Nares tuas. Phor. Non pol spes lucri, aut quæstus Octo.
tam diluculo, at
Vxor suis è nido me exturbauit iurgijs.
Dor. Quid audio! etiam hic illa tecum litigat?
Phor. Quasi tua hoc nunquam fecerit hactenus. D.
Frequentius
Quàm volui Phormio. Phor. Credo, & tamen mea
Tuam longè superat procacia: itaq; nusquam mihi
Cōceditur illa præsente quies. Et ob id vbivis gentiū
Malo esse, quam domi. Dor. Sapis mea quidem Octo.
Sententia, nam ego quoque crucem non æque atque
meam
Exhorresco veneficam. Sed quò nunc est iter?
Aut vbi quæstum tibi futurum existimas?
Phor. Ego hoc tempore, mi quid amice simulē, nullo Scaz.
Labore me fatigare statui: à quo aliàs quoque

Scaz. *Non mediocriter abhorrere ſoleo, ſed quod*
Dies hi poſtulant, curandum cuticulam
Mihi eſſe dixi genioque indulgendum affatim.
Dor. Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus
te paras?
Phor. Vis dicam Dorio? vt os vxori ſublinam.
Dor. Ha, ha, hà, adeundem modum ego quoque non
Octo. *raro fallo meam.*
Sed quid quod te rogem? Phor. Quod obſecro? Dor.
non ſitis?
Phor. Vtinam ſit qui iſthuc cupiat experier,
Mihiq; cantharum offerat, mule peream
Niſi totum, quantumuis capacem, protinus vnico
Hauſtu ebibam. D. Mihi quoq; ex cõpotatiuncula,
Quam in multam noctem producebamus heri,
Fauces ariditate crepitant. Phor. Eamus ergo, quid
Stas? Sed vbinunc cernùſiam arbitrare nos (quere.
Inuenturos bonam? Dor. Non procul hinc: hem, ſe-
Recta iſthuc iam te deducam via. Phor. Quo? Dor.
ad Lesbiam.
Troch. *P. Feſtiuamne illam mulierculam quæ in proximo*
Hoc habitat vico? Dor. Eam ipſam. Phor. Eamus
ergo: nam
Nimis vereor, ne, ſi hîc ſubſiſtamus diutius,
Vxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepat
Troch. *Oſtium: in pedes nos coniiciamus quantũ poſſumus.*

Actus I. Scena III.

PERILLA.

Eiuſdem generis verſus.

EHo, quid hoc monſtri eſt? quò tam ſubitò meus

Hinc se subduxit furcifer? credo hinc eum
Aliquem conspexisse cacodæmonem, adeo
Has horret ædes, adeoque invitus est domi.
Non tamen illum puto hinc tam cito abisse longius,
Sed alicubi hic astare otiosum pro foribus.
Et cum vicinis de rebus frivolis, nihilque ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier,
Aut percontari res novas, quod pol multo facit
Lubentius, quam opere se exercet suo. At
Quid hoc? nusquam hic ego illum conspicio misera.
Peris, mirum ni se rursus aliquo abdiderit
In diversorium, aut in proximum potius.
Eheu, nullum me miseriorem usquam arbitror
Mulierem vivere. Vtinam terra dehiscat, meque
absorbeat Octo.
Suo hiatu: tam me vitæ pigeat ac tædet meæ.
Nam cur hanc luce frui cupiam diutius?
Quocunque me verto, luctus atque miseria
Me urgent, premunt, undique. Tum paupertas,
Profecto opus verumque necessariarum (*graue* Catal.
Penuria, ad hæc liberorum grex inops.
Nudus, atque famelicus, hi me redigunt infelicem, Troil.
Vt quò me vertam, aut quid agam plane nesciã. At
Frustra hic ego lamentando consumo diem.
Quin potius missas facio querimonias,
Quibus proficio nihil: atq; me ita comparo,
Non perpeti diutius nebulonis contumelias. Octo.
Quem iam, vbi vbi est, per totum quæram oppidũ,
inuentumque ita Scaz.
Exercebo, atque vlciscar sacrilegum, vt huius

Diei, meique (quoad vivet,) memor fiet.
Et primùm visam apud Dorienem vicinũ hunc, vbi
Eum nunc esse cogito: nam cum illo potitat
Libenter, dignum pol patella operculum:
Adeo ille huic nostro est similis per omnia,
Ignavus, iners, tardus stipes, potator strenuus.
Vnum si noris, alterum cognoveris:
In eodem mihi videntur ludo edocti ad nequitiam.
Sed ecquem Bromiam eius vxorem, hanc adoriar.

Actus I. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA.

Senarij & septenarij Iambici, admistis paucis octonarijs.

VBi ille scelus est? vah, nusquam est: heu me misseram, occidi:
Rursus tam mane? vt illum dij deaque perdant, qui
Scaz. *Tot mihi curas, tot solicitudines parit. (giam.*
Porcum pol mihi maritum malim, quam hũc vasti-
Por. Irata est, neque quæ loquitur intelligo satis:
Accedam propius, atque compellabo. Hem Bromia,
Quid est, quod hic stomachare ante ostium? aut quid accidit
Tibi? satin' salværes? Bro. Hem, Perilla, tun'
Hic astabas? ignosce, non prævideram. (age,
Te. Per. Credo, sed quid tristis es, aut quem incusas?
Dic sodes Bromia. Bro. Quem incusem rogas? quem nisi meum?
Per. Maritum? Bro. Eum ipsum, qui nunc si detur, faxo meas
Experiatur manus: ostenderem quid sit, dolis
Ac sycophantijs vxorem fallere.

Per.

Per. Tu pol mecum eodem luto hæres Bromia.
Sed quid tuus ille designavit? aut vbi nũc est obsecro?
Bro. Credo hinc illũ abijsse in malã crucem, & vtinã
Reuertatur nunquam. Per. Ego quoque idem sæpe
imprecata sum.
Meo. Sed cedò quod te rogo.
Bro. Dicam. Cum heri totũ potando exegisset diem,
Tandem multa nocte reuersus domum, Deum Dimet.
Immortalem! quam, ille temulentus excitet,
Ibi nobis tragœdiam, quas turbas, & tumultus
Ciet! nunc quoq; cum ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clam subduxit modo. Per. Facile,
Ita me Deus amet, id esse diuinabam: eosdem enim Catal.
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea huc illum quæsitum egressa sum foras.
Bro. Quid ais: ò nos infelices, quæ talibus
Mæritis nupsimus: quid restat obsecro,
Nisi vt perpetuo simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. Neque de meo
Quicquam spei est reliquum mihi,
Adeò in naturam iampridem illi versa est malitia,
Tamẽ inultũ quod, mihi fecit hodie, nunquã auferet: Dimet.
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diuersoriis,
Pugnos, si vivo, non evitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Vlciscar impudentiã. Atque idem Bromia tibi quoq;
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeo tales eos

Nobis noſtra reddidimus indulgentia: dictũ eſt ve-
Phryx non niſi verberibus emendari ſolet. (tus;
Bro. Agedum placet. Malo nodo malus nobis
Quærẽdus eſt cuneus. Per. Recte, laudo. Br. Sequar
Scaz. *Quocunq; præceſſeris. Per. Vngues mihi pol pruriũt:*
Væ illis ſi quidem in noſtras hodie incidérint manus.

Actus II. Scena I.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, SYRA.

Eiuſdem generis.

HEm Dorio quo pacto ſe tua habent fauces, & quomodo
Catal. *Valet Stomachus? Dor. Rogas Phormio? pol gut-*
tur ſiccitate
Iamdudum exaruit mihi: & lupo eſurientior
Sum. Phor. Mihi quoque ſitim non paruam hæc
concitauit ambulatio.
Dor. Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:
Nam pumice aridior, & quauis ſpongia
Siticuloſius ſum magis. Sed eccam Lesbiam
Foras conſpicio prodeuntem. Iupiter
Supreme, quam elegans & quam venuſta eſt? forma gratia
Venerem ſuperat ipſam. Leſ. Demiror nullum ex ci-
Huc etiamnum diuertiſſe ad ientaculum, (vibus
Præſertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. *Quo aduenturos ſperabam plurimos. Præter*
Opinionem iſthuc me caſtor accidit mihi.
Sed credo vt ſit, frugalitatem ac temperantiam
Scaz. *Multos docet penuria: & hoc bellum, quo plurimos annos*

He

Hæ noſtræ regiones miſeris iam diuexatæ ſũt modis,
Multorum loculos exhauſit penitus: hinc noſter quæſtus eſt
Frigidior. Nihilominus tamen credo adfuturos, à quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum ſit mihi.
Sed eccos quos volebã: pol ſalus me ſeruatam cupit:
Non alios magis ego nunc optarim mihi:
Nam belli ſunt homunculi, faceti atque lepidi.
Phor. Accedamus, eamque appellemus comiter,
Quem hic ante ædes præſtolare Lesbia,
Suauium, atque delicium meum? Oh, vt te amplectar lubens. Troch.
Leſ. Vos opperiebar aduenientes. Dor. Facis amicè, & vt
Te decet. Leſ. Aduentus pol veſter multo omnium
Mihi eſt gratiſſimus. Dor. Vis vt id ex animo exiſtimem
A te dici Lesbia? age, da mihi oſculum meæ
Feſtiuitati. Leſ. Nihil detrecto: tale enim
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi eſſet maxima. Sed intrate ſodes, atq; ſarcinas
Deponite, vt hilarem lætumq; hunc ſumamus diem.
Phor. Placet: ſed cantharum promi, & menſam inſterni iube.
Leſ. Nihil in me erit moræ. Hẽ Syra, ocyus exi Syra. Scaz.
Syr. Adſu: quid me facere iubes hera? Leſ. Inſterne
Menſam. Dor. Primùm omnium amabo ceruiſiam Scaz.
Promi iube, nam ingens fauces meas vrget
Ariditas. Leſ. Nè tu pol antiquum Dorio obtines.

Age

Troch. *Age Syra, prome cantharum. Dor. O dulciſſimam*
Cantiunculam! Leſ. Tales mihi hoſpites
Dimet. *Gratiſſimi eſſe ſolent: nam edaces illos pamphagos*
Nihil moror. Syr. Sit faſta vobis hæc cereuiſia.
Dor. Habeo pol gratiam Syra;
Tibi viciſſim benefaxim lubens: præbibo tibi
Dimidium Phormio. Phor. Perge, quid cunctare
Scaz. *ceſſator?*
Troch. *Nam ſiti hercle iamdudum enecor. Vt Dij*
Deæq; te omnes perdant, totum exhauris impudens?
Dor. Quæſone agrè feras, nam imprudens ebibi:
Mirũ ni mihi fauillæ aut prunæ inhæreãt in gutture,
Nam vix & iamnum me bibiſſe ſentio.
Troc. 2. *Leſ. Mitte iſthæc Syra, & ſine mora alium prome*
Cantharum: atque audin', fac diligenter annotes.
Syr. In hoc profectò obliuioſa neutiquam
Eſſe ſoleò. Phor. Vah, quid moraris peſſima?
Non verba tua, ſed cereuiſia meam mihi
Troch. *Reſtinguet ſitim. Leſ. Quietus eſto, iamiam*
Aderit: atque ecoum. Syr. Hem, accipe. Phor. Vtinã
tam cupide Deus
Animam excipiat meam, atque ego nũc hunc arripio cantharum.
Dor. Vt hauriit belluo! Bithum cum Baccho
Commiſſum dixeris. Leſ. Agite, apparata iam ſunt
omnia;
Vbi Voletis accumbite. Phor. Accumbamus Dorio.
Hic ego mihi locum deligo. Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum vt Syra nobiſcum quoque

Accum-

Accumbat iube, Les. Syra cape sedem, & Dorioni Troch.
Te adiungito. Syr. Nihil est quod aque fecero
Lubens. Las. Nunc admouete manum patinis, apud
Mensam etenim neminem decet verecundarier.
Pho. Ego me herculè semper eo fui animo, vt si quid
Vnquam esset appositum, incunctanter, atque libere Scax.
Attingendum, ac discerpendum putaverim.
Dor. Rectè, laudo: nãque ideo non apponitur cibus
Vt oculos oblectet, sed vt ventrem saturet famelicũ.
Les. Hem, ne cerenisia desit curato Syra.
Syr. Faciam pol sedulò. Les. Eho, Phormio, hunc
Tibi præbibo cantharum. Phor. Vt saluti sit precor
Mea Lesbia, mea voluptas vnica. Dor. Hem Syra,
Videre mihi subtristior. Dimet.
Nũ quid te torquet, aut solicitat? cedo. Syr. Nihil
Omnino anime mi. Dor. Frontem igitur exporrige
Ac te præbe hilarem. Syr. Id pol hoc tempus atque
locus hic postulat.

Actus II. Scena II.

PERILLA, BROMIA.

Eiusdem generis.

OPportunè adepol isthæc vicina Glycera
Nobis veniebat obviam, nostros maritos quæ Scax.
Ex vrbe egressos se vidisse dicebat modò.
Bro. Percommodè, ac feliciter sanè: ista enim
Nisi hoc nobis indicium fecisset, per oppidum
Totum hunc frustrà illos quæsivissemus diem.
At nunc eò recta tendimus via.
Per. Novi ego prostibulum isthuc, ad quod frequen-

ter

ter commeant.
Bro. Vbi illud est? Per. Non ita procul ab vrbe.
Bro. Quod est nomen hospitæ?
Troch. *Per. Lesbia. Bro. Vah, Lesbia? impurissima*
Illa est meretrix. Per. Tenes. Tum ancillam habet Syram,
Nostin'? Bro. Quid ni? non arbitror in toto oppido
Scortum vsquam esse impudentius: adeo similes habent labra
Lactucas. Sed quid quod te rogem? Per. Quid? Bro. Hiccine
Nos illos inuenturas autumas? Per. Non est dubium id quidem
Nam illic frequenter potitant. Hem Bromia.
Para vngues, non procul enim nunc ab ædibus absumus.
Bro. Non pol vngues modò, sed dentes etiam exacui meos.
Nunquam me per Iovem quisquam exorabit, quin meum
Istum hodie, vti meretur, vlciscar mastigiam.
Per. Meum quoque vah, quibus exercebo modis!
Næ ille sibi cum viragine rem esse dixerit.
Troch. *Sed placide accedamus, ne præsentiant.*
Ego præibo, tu subsequere Bromia. Bro. Hẽ sequor.

Actus II. Scena III.

PHORMIO, DORMIO, LESBIA.

Eiusdem generis.

O He Dorio, iã abunde satisfactũ est stomacho.

Nunc

Nunc haureamus, ac potemus strenuè.
Hem quid tibi vis Syra? cantharus vacuus est, quid
si hoc rerum statu
Incēdiū contingat, quo pacto restringuerimus? L. O!
Periculosum facinus! Hem, vola. Pho. Mea Lesbia,
Quanto mihi nunc formosior videre, quam
Dudum? Les. Certè quidem tu pol multo es hilarior.
Phor. Da sodes osculum meum suavium.
D. Bene hercule fecimus, quod longiuscule ab oppido
Sumus digressi: nam hic, vt opinor, non facile nos
Invenerint vxores. Phor. Quid si invenerint?
Nihil ego moror fœminam. Les. Eia; sic decet.
Viros vos esse iudico. D. Hem, prohibe tibi Phormio

Actus II. Scena IIII.

PERILLA, BROMIA, DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

O Cœlum, ô terra, ô facinus indignissimum!
Bro. Quid vociferare Perilla? Per. O Iupiter! hæccine
Vides, & pateris? Bro. Hem quid est? Per. Ambo Probe
Poti inter meretrices duas hic accubant,
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostij
Rimas prospiciens clanculum: irruamus Bromia.
Bro. Agedum præcede, sequor. Ego meo, tu tuo Troch.
In faciem vnguibus innola venefico.
Per. Hiccine sedes sacrilege? Bro. Hiccine quærendus eras nequissime? (mihi.
Dor. Me miserum! succurrite popularès. Phor. Hei
Perimor

Perimor infelix, ſubuenite inopi. Bro. Etiam
Subſidium implor as furcifer? Dor. Ignoſce obſecro.
Si aliàs vnquam pedem foras extulero, occidito.
Bro. Id nunc faciam. Phor. Eheu parce quaſo mea
Perilla. Per. Vah,
Tibi ego parcam omniũ? Dor. O me infeliciſſimum!
Ph. Ah, ſiccine me vxor ſtrãgulas? Per. Hẽ Bromia
Crumenas illis eripiamas: deinde abeãt, vel in malã
Crucẽ impuriſſimi. B. Hoc ago. Nunc quo dignus es
Abi ſcelerate. Per. Sic exercendi ſunt, qui rem de-
coquunt.
Bro. Qui meretrices impuras plus amant quàm
coniuges.
Scæn. *Per. Quod ſi omnes vxores ſuos maritos rem male*
Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam
Multi paſſim inuenirentur decoctores & adulteri:
Nunc ad quæ vis facinora illos impunitas
Illectat. Sed ſatis iam hic remorata ſumus diu,
Ad vrbem redeamus. Propediem ſupplicantes
Catal. *Aderunt famelici. Sed nihil agent, me mortuam*
Malim, quàm cum tali marito viuere. (domi.
Br. De iſthoc quid ſit futurũ, conſiliũ vnà capiemus

Actus II. Scena V.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.

Eiuſdem generis.

QVid nunc agendum nobis cenſes Dorio.
Audiebimuſne foris egredi? Dor. Circumſpice
Etiam ſodes, anne alicubi hic hæreant
Troch. 3: *Phormio. Phor. Perij, vt etiam nunc timeo miſer.*

Dor.

Dor. Circumſpicito inquam ne rurſus ex inſidijs
Nos adoriantur harpyæ obſcœniſſimæ. Scaz.
Me miſerum, differor doloribus, membra
Luxata ſunt omnia genuáq; labant mihi.
Phor. Mea. quoq; caput totum mihi tuber reddidit
Veneſica. Leſ. O viros fortes ac ſtrenuos!
Eho, quo pacto vobis hoc ſapit ientaculum?
Phor. Etiam rides peſſima? Leſ. Pol iam deſeſſa ſum Troch. 2.
Vos ridendo. Dor. Pergis inepta? Leſ. Eia, pugnatum
eſt fortiter;
Quid reſtat, niſi vt triũphũ agatis? Dor. Mitte ſodes
Iocari Lesbia: ſatis nos diſcruciat infortunium
Noſtrum, etiamſi tu iſtud tuis dicteris Troch.
Atque iocis non conduplices. Leſ. Pro Iupiter! Scaz.
Quàm velim me non vidiſſe tantum dedecus.
Viros vos cædi ab vxoribus vt pueros? ô inauditam
Infamiam, atque turpitudinem! at ſatis
Iam verborum eſt: nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro ientaculo.
Phor. Eho, quid numerabimus miſeri, quibus Troch.
Adempta ſunt marſupia? Leſ. Quid iſthuc mea?
Numerate inquã. Dor. Id quidem nihil habentibus
Difficillimum. Leſ. Iſthæc verba ſunt, quibus
Nihil moueor. Scio quid agam. Hem Syra, cacabum
Hunc, atq; lebetem intrò aufer. Phor. Hem, ſiccine
agis Lesbia?
Leſ. Quid ni? vbi perſolueritis quod debetis, reddentur protinus.
Valete. Phor. Quid nunc agimus Dorio? Dor. Neſcio

scio herculè,
Nam cum crumenam adimebat vxor, consiliũ etiã
Omne eripiebat mihi. Pho. Tamen inueniendum est
remedium huic malo:
Et damnum hoc ratione aliqua sarciendũ existimo.
Dor. Nihil malim, siquidem quid tale posset inue-
nirier.
Sed ne frustra quæras nimis metuo miser.
Phor. Ad vxores redeamus, culpamq; fateamur
supplices.
Scaz. *Dor. Rides? egon' isti supplicabo sacrilega?*
Nunquam faciam. Phor. Durum telum necessitas.
Dor. Suadere noli: nam pol inedia mori malim,
Quàm dominam difficilem, & tam imperiosam
perpeti.
Phor. Age, ausculta: inuenì aliud, quod magis
probes.
Troch. *Dor. Quid? Phor. Dicam, nosti opinor quàm multi,*
hoc præsertim tempore,
Passim per pagos, vicosque vagentur milites,
Nihil non impune perpetrantes. Dor. Illorum her-
culè
Iam ingens vbique est copia. At quorsum isthæc?
Dimet. *Phor. Milites*
Quoque nos esse assimulabimus:
Atque miseros hoc prætextu spoliabimus
Troch. *Rusticos. Dor. Dicis probe, si pro sepulchro*
Crucem statui velimus nobis. Phor. Vah nihil
Catal. 3. *Periculi est. Quasi non multo grauiora vbique*
Tolerentur scelera, & flagitia: inter arma

Silent

Silent leges. Dor. Pol vera prædicas sed vnde nobis
Arma? quibus & ab alijs dignoscuntur, & agricolis
Terrori esse solent milites. Pho. Si mutuo nùc possu-
Sumemus alicunde fœnore. Dor. Hem placet (mus,
Consilium: itaque & hic, & alibi tibi lubens
Obtemperavero. Phor. Benigne dicis, sequere me.

Actus III. Scena I.

NISA.

Eiusdem generis.

MIseram me quàm dura, asperaq; vitæ conditio
Nobis obtigit agricolis quibus à scelerati ssimis
Nihil vsqã tutũ est militibus: qui sibi licere in nos Scaz.
Quicquid lubet putant: Æquum sit, an iniquum
quod imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilq; pensi habent.
Tum nisi protinus ad nutum illis inservias
Sacrilegis, si quid eorum, quæ impudenter exigunt.
His denegaveris cædunt, spoliant, milleq; nos
Affligunt & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati, atq; felices sunt, qui hæc rerum statuit,
In vrbibus, & intra muros vitam exigunt;
Qui portis, atque mœnibus à se arcent hoc impium
Execrabileque hominum genus: cum ruri apud
Nos illis pateant omnia, vbi plerumq; ianuæ,
Feneſtraque ruinosis desunt tugurijs.
Adeo in cinerem pulveremq; versa sunt Troch.
Quæ possedimus omnia. Nunc quoniam qua porta-
veram
Ad mercatum, ova, gallinas, atque caseos satis

Troch. *Vendidi feliciter, pecuniaque*
Loculos oppletos gero, recta domum propero.
A qua cùm absum diutius, neque maritus neque
Liberi, satis officium faciunt suum.
Omitto liberos qui propter ætatem parum
Troch. *Sibi consulunt. Sed hominem tam grandem, virum*
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem.
Vecordem, atque ignavum esse, quæ mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul aduentantes conspicor:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parum.
Troch. *Abeo, atque in pedes hinc me quantum queo.*

Actus III. Scena II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem generis versus.

Scæv. *EHo Phormio, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hasta atque gladio? Phor. Probè
admodum.
Troch. *Nam nisi qui sis nossem, veteranũ quendam militem*
Te esse dicerem. Sed circumspice sodes, satin
Mihi hic thorax, galeaq; conueniant? Dor. Pol for-
ma gratia
Euenit, vt quicquid indueris, te deceat maximè.
Phor. Derides? Dor. Nequaquam, quod res est dico.
Sed
Meus hic ensis totus rubet ferrugine.
Intra annũ nec mundatũ, nec detersum esse dixeris.
Phor. Nihil refert cruore eũ rubere credent rustici.
Troch. *Dor. Ha, ha, he, scitè hercle. Pho. Sed cætera quoq;*
an me deceant, vide

Obsecro,

Obſecro. Dor. A capite vſque ad talos miles mihi Dimet.
Videre ſtrenuus. Phor. Vtinam
Ita armati hoſterno fuiſſemus die,
Cùm in diuerſorio nos adorirentur coniuges:
Nunquã viua è manibus noſtris euaſiſſent venefica.
Dor. Phy, tam periſſent, quàm extrema faba, quod
dici ſolet.
Sed vbi prædam paratam nunc nobis fore
Putas Phormio? nã iamdudũ ſtomachus latrat mihi.
Phor. In proximo hoc vico, ibi cadauer erit, quod Troch.
involabimus
Vultures. Dor. Itane arbitrare? Phor. Certe. Dor.
Sed vide
Etiam ne te iſthac fallat ſpes: neve quis ibi ſit, cui
Fucus ſuboleat, noſque agnoſcat: ita fabulæ
Fiamus vulgi, ac riſus ſimus omnibus.
Phor. Non fiet: tu modo fac ſis animo bono,
Vt fortem militem decet. Sed commode hic
Mihi quippiam ſuccurrit. Do. Quidnam iſthuc eſt
Phormio?
Cedò ſodes. Phor. Hiſpanos nos eſſe aſſimulabimus.
Dor. Quid, Hiſpanos? cur iſtud obſecro? non enim Dimet.
Intelligo. Phor. Vt terrori ſimus omnibus.
Nam nullum militum genus.
Eſt, quod magis metuãt, atque exhorreſcãt ruſtici.
Dor. Non illi ſoli per Iouem: nam nos quoque
Quales ſint, experti ſumus frequenter, adque non Seaz.
Sine magno noſtro, vt arbitror, malo: verùm
Quo pacto iſthuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam vterque ignoremus Hiſpanicam.

Phor. Tenea ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illi-
us Hispani
Sermone, quem pridem domi meæ dies
Scaz. Complures pertuli mihi
Dimet. Etiam nunc hærent in memoria. Dor. Vah, si isthuc
satis
Esse arbitraris, age, ego quoq; quedã memini ex iis,
Quibus mens mecum sæpe solebat stomatharier.
Phor. Istæc sufferentur, nam stupidi atque stolidi
sunt rustici,
Minimo illis os subleverimus negotio,
Dimet. Tum in vultu utrique is inest color,
Vt pro Hispanis probemur nos facillime.
At satis hic iam cunctati sumus. Eamus, ac bonis
Auibus Martis experiamur aleam. Dor. Placet.

Actus III. Scena III.

CHREMES, NISA.

Eiusdem generis.

NÆ ego agricolarum qui vivunt sum infeli-
cissimus,
Cui nulla vnquam conceditur quies, nullum ocium,
Troch. Nulla laboris intermissio, nulla denique
Tranquillitas, tam gravibus curis, ac negotijs
Molestis distrahor, atque obtundor vndique.
Nulli festi ac profesti omnes mihi sunt dies.
Tam imperiosam habeo vxorem, tamque difficile,
Ac morosam. Quæ cum ipsa dies totos domi
Troch. Desideat ociosa, aut cum vicinis garriat,
Non magis parcit marito, quã si asinum illũ iudicet

Mer-

Mercede conductum: adeò neque quid imponat, neque
Quid imperet mihi vnquam Cogitat: neque
Me recipit: neque atatem meam. Nunc sunt mihi
Concinandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pauimentũ, nunc conuoluenda stragula,
Nunc vaccæ mulgendæ, nunc lac agitandum, nunc
in agris Catal.
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum
stabulum: his Troch.
Aliisq; multò pluribus, Dimet.
Atque grauioribus occupationibus
Quis obsecro solus sufficerit? quis non Scaz.
Tanto succũbat oneri? Sed lupum eccum in fabula,
Hui, tam cito è mercatu? Va mihi, perij miser:
Vapulabo largiter: nam nondum, quæ modo
Imperabat exiens, curata sunt (agam.
Omnia. Hac mihi restant eluenda mulctralia: id Troch. 3.
Nisi. Hei miseræ mihi: genua labant, vox deficit:
Tum ager fatiscit spiritus. Deum immortalem!
quam fere Scaz.
Ego in istorum prædonum inciderã manus?
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul iam abesse gaudeo.
Atque vt hic quaque satis tuta sim vereor misera.
Chr. At At, quid ego illam turbatam, & metu exa-
nimatam conspicor? Troch.
Compellabo. Hem vxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quidue respicis

Identidem? satin' salva res? quid taces?
Nis. Actū est. Ch. Quid ita? cedò sodes. Nis. Nostra adepol
In dubio vita est. Chr. Quin dic quid sit. Nis. Paululum
Sine ad me vt redeam. Chr. Me miserum, quàm timeo, ne
Tu nunc tristissimum mihi nuncium adferas.
At omissis ambagibus, rem paucis expedi
Amabo. Sed quid hoc? video hinc procul aduentare nescio
Scaz. *Quos, hastis gladijsque armatos. O Iupiter!*
Dimet. *Serva nos obsecro. Nis. Hem, viden'?*
Illi me prædones per totum iter insequuti sunt
Hactenus, & nunc nihil magis metuo misera,
Quàm ne huc diuertant, nosq; suo crucient atque affligant modo.
Quare ocyus intrò nos recipiamus Chreme,
Atqu' occludamus ostium. Chr. Ne feceris Nisa:
Namque hac pacto multò illos irritaueris magis: & fores
Perfringent, aut irrumpent per fenestras
Catal 2. *Potius, quam se sinent excludier. Nis. Quid ergo*
Faciendum existimas, aut quid das consilij Chremes?
Chr. Opperiamur hic eos ante ostium,
Et comiter appellemus: fortasse vti
Prætereant, impetrabimus cum gratia.
Troch. *Nis. Vtinam id fiat. Sed animus mihi nescio quid præsagit mali.*
Chr. Bene ominare, res succedet opinione melius:

Nam

Nam ſpero adiuturum Deum. Tu modò fac ſis animo bono.

Actus III. Scena IIII.

PHORMIO, DORIO, NISA, CHREMES.

Eiuſdem rationis verſus.

NVnc vultus nobis eſt ſumendus Martius, Troch.
Et non niſi caſtrenſia proferenda verba.
Dor. Seſquipedalia pulloſq́, Bellonæ decentia.
P. Tum nomina quoque erunt mutanda nobis: nam Scaz.
Dorones, atque Phormiones inter Hiſpanos
Inveneris pauciſſimos. Dor. Scio iſthuc, atq́ ob id Catal.
Sennores *erimus vtrique. Neque alio ego te,* Troch.
Neque me vnquam appellabis nomine.
Hic militibus Hiſpanis mos eſt, & ſapiunt mea
Quidem ſententia, qui ſe metui, quam amari
Malunt. Nam facilitas contemptum, ſeveritas
Autoritatem parit. Phor. *Ita me Deus amet, vt*
Mihi verum videris dicere: namque eo
Facto fiet, vt & noſtra iuſſa ruſtici Troch.
Extimeſcant, nobiſq́ ad nutum ſuppeditent omnia:
Tum vt quidvis impunè faciamus. Nam quis ea
Audacia eſt, licet indignis ſit exceptus modis.
Vt Hiſpanum audeat incuſare militem?
Aut ſi id faciat, quid obſecro niſi malum condupli-
cat ſuum?
Sed iam ſatis hôc remorati ſumus. Domum
Hanc adoriamur proximam, quicunq́ hîc habitat
ruſticus. Catal.
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur

Planiſſime. Sed eccum cum proforibus ſtantem conſpicor.

Niſ. Hem Chreme, recta huc ad nos affectant viam.

Dimet. *O nos infeliciſſimos.*

Nimirum conſilium illud rectum eſt, de occludendis ædibus.

Chr. Mitte id, nihil inquã iuverit, imo oberit magis.

Non ſunt irritandi crabrones, quos cum volueris,

Placare nequeas. Prior ego illos cõpellabo. Saluete

Seaz. *Viri boni. P.* Apero vellaco, como es taeys ayſy?

Dor. Quin es peraeys Luterano? *Niſ. O miseram,*

Hiſpani ſunt: crucem non æque atque hos horreſco milites.

Phor. O traydores del Rey deſpachaos preſto:

Chr. Actum eſt, perij miſer.

Dor. Que hazcis tantas bozes: *Chr. Hei mihi, etiam verberas?*

Phor. A Luterano; trae paen blanco, y vino.

Niſ. O facinus

Troch. *Indignum. Chr. Noſtrate lingua me obſecro*

Compella Sennor: *nam neque quid loquamini,*

Neque quid velitis intelligo. Phor. Non? Ch. Noſta

Me Deus amet. Dor. Credo, quia parum placent.

Quæ loquimur ſimulat ſe non intelligere furcifer.

Niſ. Non pol intelligimus Sennores: *nam vernaculum*

Solum ſermonem nos callemus agricolæ, eo vtimini

Obſecro: quic quid iuſſeritis, effectum dabimus proti-

Dor. Inſterne menſam, prandiũq; nobis appara(nus.

Præſto Præſto, *quid cunctaris venefica?*

Chr.

C. Paramus ſedulo: vos modo deſinite ſtomacharier.
Niſ. Quicquid in cibus eſt nobis, apponemus liberaliter.
Pho. Hoc etiam atq; etiam cogitare, militem vobis Scaz.
Eſſe excipiendum regiũ: quapropter ne vulgaris, aut
Quotidianus apparatus ſit, cauete ſedulo: Troch.2.
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eumq; recentem, niſi cerebrum
Tibi velis hic diſpergier. Dimet.
Tum petaſonem, lardum, aut fumo indurata carnes
nolumus:
Seruate iſthæc vobis, nam talibus noſter
Non aſſuevit ſtomachus. Niſ. Atqui nihil præter
Illam eſt nobis vſquam in penario. Dor. Apage in Scaz.2.
Malam crucem garrula, vinũ etiam ex oppido ad-
Nobis volumus in veſperum, idq; Renenſe. (ferri
Chr. Hui. Phor. Præterea arnium ouillum, caprum, Scaz.2.
aut leporem potius: hæc
Niſi mature parata, atq; probe aſſa fuerint
Omnia, ve veſtris capitibus, atque ſcapulis.
Hac cõditione cõtenti nunc hiſcerimus vulgaribus.
Niſ. Eheu, ad reſtim iam nobis res redijt planiſſime.
Pho. Quid muſſitas peſſima? quod præceptũ eſt tibi
Fac exequare protinus: etiamne reſpicis?
Dor. Hem furcifer, vbi ſunt oculi? videſne cantharos
Eſſe vacuos? Chr. O me miſerum. Phor. Quid ſtas
ſtipes? vola.
Probe, vt arbitror ſe habẽt principia. Dor. Ruſticũ
Hic nactis ſumus ſatis opulentum, ac divitem.
Pho. Scieba ega iſthoc, & propterea te potiſſimum

Huc

Catal. *Huc deducebam. Dor. Feciſti probè, ſed eccum*
Accedentem ſilicernium: pol dignus eſt
Ad hunc qui tractetur modum. Chr. Sit fauſtus, ac
Felix vobis hic potius. Dor. Aconitum eſſe optes, vt
Arbitror,
Quo his exoneres ſuptibus. Sed quid quod te rogẽ?
Iamne ad macellum exiit vxor? Chr. Iamdudum.
Dor. Abi
Tu, atque ex corte adfer gallinas aliquot, eaſq;
Partim elixas partim aſſas cura ſedulò.
Catal. *Chr. Eheu me infelicem! etiamne amplius? trium*
Dierum vix mihi eſt familia. Phor. Ehem, quid
murmuras
Maſtigia? abi inquam, niſi pavimentum hoc tuo
Velis cõſpergi ſanguine, vt incedit teſtudo. Chr. Prò
Deum immortalem, quis me eſt infelicior?
Hos tantos ſumptus quis ferat vel ſatrapes?
Di perdant hoc imperioſũ, ſuperbũ, atq; intolerabile
Hiſpanorum genus: qui cùm domi ſunt, vix habent
Troch. *Quo ventrẽ exaturent famelicũ, appludã vorant,*
Vappum bibunt: tum nuditate horrent, ringuntur q;
inedia.
In his verò noſtris regionibus, haud ſecus
Ac heroes, magnateſq; coli, & honorari volunt.
Noſtrates autem adeo præ ſe contemnunt, vt pecu-
da potius,
Quàm homines eſſe illos arbitrentur. Quare eos
Odipeſſime: adeò vt ad occurſũ illorũ animus ſtatim
Inhorreſcat mihi. At metuo ne hic me audiant
Querẽtẽ: gallinariũ adibo, vt quod inſſerũt exequar.

AC.

Actus III. Scena V.

PHORMIO, DORIO.

Eiusdem generis.

OHe, nunc affatim expletis sumus, surgamus, & Troch. 5.
Ambulādo in vesperū exasnamus stomachū.
Tum visamus quot vaccas hic rusticus habeat in
stabulo.
Do. Quin ædes perscrutemur omnes, omnes arculas
Scriniaq; omnia; deniq; involemus, atque
Auferamus etiam quæ usui nobis futura sunt.
P. Quo iure? Do. Bellico. Ph. Placet: militibus enim
Quodcunque lubet licet, neque pol iniuria: Troch. 2.
Nam in republicā merita illorum sunt maxima.
Propulsant hostem, pugnant pro patriæ
Salute, pro aris, ac focis, pro libertate publica.
Hi si quid cupiam ademerint, si quem spoliaverint,
Aut ceciderint, si cui vim fecerint,
Si quid perfregerint, incusandi, aut culpandi erunt?
Dor. Nequaquam, nam cùm ex illis maxima perci- Troch.
piantur commoda,
Ad hæc levia connivendum est incommoda.
Phor. Recte dicis, sed pergamus, quò perlustremus
singula.

Actus IIII. Scena I.

CHREMES, NISA.

Trochaici, partim catalectici partim acatalectici.

PRò Deùm atque hominum fidem! minime mi-
ror si homines
Insanire incipiant ex iniuria.
Nis. O mores! ô flagitia! ô inauditam impiorum
Hominum

Hominum audaciam, atque malitiam? Chr. O ſuperbiam
Indiciorum, legumq́, oſcitantiam!
Per quã his nibulombus, & ſcurris quiduis impunè licet.
N. Hei mihi, mori malim, quã intãtis calamitatibus
Vivere & tam acerba perpeti. Chr. Non perpetiar
Amplius, atque adeo animã relinquam potius, quã
Iamb. 3. *non hos, vti*
Merentur, vleiſcar maſtigias; magnum eſt quod
molior:
Et ſpero adiuturum Deum.
Niſ. Quid Chreme? Chr. Vi ego illos pellendas, atq́ ex edibus
Exturbandos cenſeo: quandoquidem blandiendo
Et benefaciendo, omniaq́ tolerando nihil
Hactenus profecimus. Hac non ſucceſſit, rem alia
Iamb. *Nunc experiar via. Niſ. Mi vir, ſi tibi velis*
Conſultum, ſententiam muta: ne & ipſe te,
Et nos omnes perdas. Chr. Non me clã eſt periculũ
Hac in re eſſe maximum, verùm ſic animum
Induxi meum, priùs me perditurum
Meam vitam, quàm hac perpetiar diutius.
Tum ſi maximè velim ferre, facultates non ſinunt.
Iamb. *Nam vnam cœnam heri illis dedimus, quæ ſi iterũ*
Nobis ſit danda, actum ſiet. Vt enim alios
Sumptus omittam grauiſſimos, indeſinenter
Sorbendo, nobis quid vini abſumpſerunt? Eho
Quid futurum exiſtimas Niſa, ſi nos aſſidue exedant?

Ni-

Nis. Durũ quidẽ haud nego: sed levius fit patientia Scaz.
Quod mutari non potest. Chr. Niniam hercule
Improbi isti nostra abutuntur patientia,
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cum in furorem sese commutaverit.
Nis. Laudarem animum, nisi supra vires tuas
Esse quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. Nihil
Si moriendũ est, in tali facinore mori mihi (mecum:
Hac tam misera vita futurum est gratius.
Nõ fit sine periculo facinus magnũ, ac memorabile. Iamb.
Tu modo fac sis animo quieto. Nis. Facile possem,
Nisi sæpius, quantum armati valeant, experta essem Iamb. 4.
misera.
Chr. Audendum est: nemo ignavia victoriam
Est consecutus unquã. Prima cotio est acerrima,
Si sustinueris, post illas vt tubet Iudas lucebit. (hanc
Itaque hoc quicquid est periculi, magnarum erit
Remedium ægritudinum. Nam posthac incolumes
Sat scio fore nos, si semel infracto animo iniuriam
A nobis propulsaverimus. Nis. Ne Hercule
Quidẽ cõtra duos. Chr. Vah, quasi tibi desint manus
Tu fac vti colus in prõptu sit, ego mihi furcã sump- Iamb. 3.
Si illis machæra, & nobis vrbina est domi. (sero
Quanquã nõ magnopere istorũ me terret ferocitas,
Qua tum in nos bacchantur maxime, cum tuti post
principia
Vrbis belligerantur ebrij, tum eorum est
Operæprecium audire audaciam, quando miserum, Scaz.
Et inermem agricolam, qui referire non audet,
Maledictis lacessunt, atque verberibus.

At

Iamb. *At nunc faxo vt cum rustico minime ignavo sibi*
Iamb. *Rem fuisse sentiant; & superi, nisi quid me animus*
Fallit, nostros conatus iuverint. Nam qui tibi
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignavissimi.
Nisi. Si isthuc certum est tibi, age, parebo: tu modò
quid facto erit
Iamb. *Opus, impera. Chr. Nihil quidem amplius, misi vt*
Cum tempus fuerit, te talem præbeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissime.
Nisi. Euge, rem feliciter successuram auguror,
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Iamb. 2. *Modò aderunt opinor, rursus nos suis*
Adorituri maledictis, probris ac convitijs.
Quod si fiat, faxit se cum viragine
Congressos intelligant. Adeo ego iam ferre possum
Illorum minas, & contumeliosa verba. At
Iamb. 7. *Ecquem foras virumque prodeuntem. Tu*
Accede ad illos, ac primùm quidem experire
Si quidquam gratiæ impetrare queas: nã quod cavere
Potes, stultum est admittere. Quod si comiter
Blandeque loquendo nihil effeceris, nosque
Affligere, cruciare, atque verberare porro
Pergant, memento te virum esse. Ego introeo vt
Quæ ad pugnam opus erũt parẽ petersura è vestigio.

Actus IIII. Scena II.

DORIO, PHORMIO, CHREMES, NISA.

Eiusdem generis versus.

Quid istuc? itane ad clarum dormivimus diem?
Multa nox meis adhuc est oculis. Ph. Hic
veterum militum

Her.

Hercule eſt pellendus ab animo. Sed nauſea
Quæ tãta ſtomacho? Quidnã hæc ſibi vult oſcitatio?
Extendere nunc demum nervos iuuat, iuuat
Ab oculis propellere ſomnum. Dor. Quid an ructas Iamb. 4.
Hoſternam crapulam? Phor. Id quidem facio inſolens: nam vel
Ad cruda concoquenda ſtomachus mihi valet ſatis:
Nec ventrem tanta ſuburra vnquam grauatum Iamb.
memini, vt
A vomitu remedium quærendum fuerit mihi:
Quod ne nunc cõtingat periculum pol maximum eſt
Dor. Nihil hercule mirum, qui heri tantum cibi
Deglutineris, tot cyathos exorbueris.
Ph. Te quoq; nihil vnquã vidi edacius, aut bibacius Iamb. 2.
Quicquam. Dor. Certè aliàs non ſoleo eſſe partior
Aut abſtemius, verùm nunquam ante, quod ſciam,
Cœnam vnctius, nunquam prolixius.
Phor. Sic indulgere iuuat genio. Dor. Sic curanda
eſt cuticula.
Chr. Mortuum ego me malim, quàm hoc vobis de
Contingat ſæpiùs. Phor. Io Liber pater? (meo
Dor. Io, Ceres? quis nobis fortunatior?
Chr. Dij veſtris ſceleribus dignum vobis reddant Iamb.
præmium.
Niſ. Chreme, in promptu ſunt quæ parari iuſſeras.
Chr. Bene feciſti. Phor. At ecquem ſurciferum cum
coninge!
Vellico Luterano. Dor. Ennemigo de Dios. Iamb.
Chr. Blanda hercule atque amica ſalutatio. Phor.
Quid muſſitas ſcelus?

Chr.

Chr. Vos hic demirabar tam mane, qui heri
Tantum biberatis. D. An tibi id nimium videbatur
Sacrilege: An nos vento, aere, vilitare
Scar. *Credideras? Chr. Non profecto, sed tantos tamen*
Helluones ac tantos gulones esse vos
Iamb. *Nunquam existimaveram. Phor. Vah, tun' nos hel-*
luones
Appellabis mastigia? Nis. Qualis vos deprehendi-
Tali honestamus nomine. Nos agricolæ rudes, (mus
Atque simplices scapham scapham, ligonem
Iamb. 4. *Ligenem dicimus. Dor. Etiam sententias*
Loqueris parvula. Phor. Quid istuc, tu in tam gravi
Delicto isti impudenti, atque temerario
Audes patrocinarier. Nis. Quid tu mihi
Obiectas patrocinium? an non maximo
Nostro incommodo gravissimisq; impendijs
Vos tales heri per totum pertulimus diem?
Phor. Eho venefica, ego pol tibi, nisi taces,
Istam linguam pracidam impurissimam.
Abi ad macellũ, emptura quæ appares in prandiũ.
Iamb. *C. Hui etiam prandere hic statuistis? Itineri ego vos*
Accinctos putabam. Dor. Ha, ha, he, tota erras via.
Neque hodie, neque cras, neque perendino hinc dis-
cedemus
Die. Quare absq; mora ad vrbẽ te cõfer, ibiq; eme
Quæ parato opus erunt, atque vide ne quid desit nisi
Vapulare mavis sceleratissima. Chr. Ex
Cœna hesterna non pauca super sunt: ea
Vobis toto hoc sufficient die. Phor. Seruate vobis,
Liberisque vestris frusta illa, atque reliquias:

Ne

Nos recentia, integraque volumus. Chr. Recentia? Iamb.
Dor. Recentia inquam, atq; integra: quoties idem
Dicendum erit trifurcifer? Chr. Pecuniam
Igitur numerate, qua emantur recentia.
Phor. Pecuniam? hem tibi mastigia. Dor. Accipe
Sacrilega. Chr. Etiam verberare audetis pessimi?
Hem vxor, ad arma, ad arma: insonuit buccina.
Ni. In me nihil erit mora. Phor. Etiam referire
paratis
Audaciſſimi? huc ſi quid lubet. Non herculè
Vivi è manibus noſtris euaderis hodie. Chr. Siccine
Ais canis? Phor. Eho populares, ſuccurrite,
Atque auxilium ferte miſeris. Ni. Hem Chreme, Iamb.
virum
Te prabe. D. Va mihi. Phor. Interimor infeliciſſi-
Chr. Sic, ſic vobis apparamus integra. (*mus.*
Ni. Sic mercamur recentia. Chr. Eho Niſa, vide
Ne iſtum illabi ſinas ſcelus. Ego huic ſpiritum Iamb. 2.
Intercluſero. Ni. Vapula impuriſſime.
Dor. Pexy miſer. Phor. Interij. Ni. Quo pacto
hac vobis placent
Cupedia? Dor. Quomodo hoc villi ſapit? Dor.
Hei mihi.
Etiã illudĩs? Ch. Hem Niſa arma illis eripiamus
Atque ex ædibus exturbemus ſceleratiſsimos.
Ni. Non pol vivi ejcientur hodie, ſed efferentur
Mortui. Dor. Miſereas vos noſtri obſecro.
Ch. Apagite, apagite. Ni. Indigni qui vivant tamẽ. Iamb. 2.
Chr. O fortes atque ſtrenuos
Milites! Ni. O inſuperabilem ferociam!

Chr. Eia, pugnastis fortiter. Egregiam pol laudem
& spolia
Ad commilitones referetis magnificentissima.
Iamb. *Phor.* Fugiamus, fugiamus, dum euadendi datur
Copia———

Actus IIII. Scena III.

CHREMES, NISA.

Iambici, senarij & septenarij, admistis paucis octonarijs.

———*Iamne abierunt Nisa? Nis. An abierunt*
Catal. *rogas?*
Imo simulac elabendi facultas
Dabatur, non secus se coniciebant in pedes
Homines timidissimi, quàm lepores aut damæ au-
fugere solent,
Scaz. *Conspectis canibus venatorijs. Chr.* Non hercule
Reversuros illos credo propediem. Nis. Sic, sic
Exercendum est sceleratum hoc militum genus.
Quòd si omnes à se iniuriam & violentiam
Ad hunc propulsarent modum, haud pol quoslibet
Tanta audacia, tamq; intrepide passim lacesserent,
Troch. *Despoliarent, atque cruciarent improbi.*
Sed hoc quis euenturum credidisset Chreme? viros
Longa militia preliisq; frequentibus
Exercitatos, præterea Hispanos, qui bellica
Scaz. 3. *Virtute ceteris præstare dicuntur,*
Tam meticulosos, ignavos, & imbelles
Esse, vt quidvis potius eos, quam milites esse
Troch. 2. *Putes? Chr.* Prodigij, ita me Deus amet, simile, nec
Quid ipsis acciderit, divinare aut suspicari
Possum, nisi aliquam Nemesin, vel conscientiam
Sibi

Sibi multarum scelerum malè conscium, animum eis
Labefactasse penitus: vt cum superiores
Facile esse possent, mente tamen consternati, nec
Referire, neque se valuerint tuerier.
Nis. Mirum ni tale quid fuerit Chreme, nam post-
quam minis
Cœlum ante territabant, nihilq; non ferociter,
Atque animose loquerentur, cum ad pugnam est vē-
tum, arma illis statim
E manibus excidebant quasi pueris. Chrem. Pol. ve-
ra sunt
Quæ dicis Nisa: sed cur non istud potius
Nostræ audaciæ animoque forti ascribimus? Troch.
Quæ & inferioribus non raro pepererunt victoriã. Catal.
Semper in conflictu maximum periculum est ijs,
Qui maximè timent; confidentia pro muro habetur.
Tum desperatio etiam timidos strenuos facit. Troch.
Nam mori pol maluissem, quam illos perpeti
Diutius. Nis. Et ego quidem, sed nunc quia
Hoc prælium nobis ex animi sucessit sententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. Ita
certe decet.

Actus V. Scena I.

DORIO, PHORMIO.

Trochaici, partim catalectici partim acatalectici.

QVid nunc consilij capiemus Phormio?
Aut quo pacto tantum dedecus celabimus? Iamb.
Phor. Pol neque quid dicam, neque quò me recipiã,
neque quid agam scio.
Nam ad restim iam nobis res rediit planissimè.

Dor. Nil me herculè aliud restare video, deligenda
Dimet. *arbor est suspendio.*
Phor. Vtinam hic aliquid esset, quo me præcipitem
darem:
Nam vitæ iamdudum me tædet meæ.
Dor. Neque ego quicquam malim, quàm in hac re
defungier:
Adeò totus displiceo mihi. Phor. Vah crucior,
Bolum tantum tam subitò nobis ereptum esse è fau-
cibus.
Iamb.2. *D. Quarta herculè luna nos natos esse arbitror, qui-*
Tot calamitates, ac tanta eveniunt infortunia. (bus
Phor. Quartàne an quinta luna nati sumus, equi-
dem nescio:
Hoc certè scio, nos natos esse ad verbera.
Iamb.2. *Nam superioribus diebus ab vxoribus*
Multum diúque pulsati, semivivi ex earum
Euadebamus manibus: nunc iterum à rusticis
Cœsi vsque ad necē, ægrè membra trahimus miseri.
Dor. A Rusticis
Ais? imo vnus nos ad hunc exercuit modum,
A sola vxore adiutus, vah, merito me nunc nostræ
pudet
Ignaviæ. Phor. Ego pol magno impetu frequentes
Rusticorum turmas irruere in nos arbitrabar:
Iamb. *Hinc me subitus timor invadebat. Nam nisi*
Id putassem, continuò caput isti dissecuissem
Sacrilego, tum autem veneficam istam, vah, quibus
Excarnificassem modis? Dor. Frustra nunc isthæc
Fabulare

Mihi

Mihi postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut auertens, & ne simul quidem
Referire audens, vsque corpus verberandum prae-
bueris:
Et prior, simulac liceret, fugeris Iamb.
Protinus. Phor. Confiteor Dorio: quanquã tu quoq;
Statim fugisses, nisi cervice prehensum, atque vi
Prostratum in terram te resupinasset rusticus.
Phor. Non inficior: nam continuò cor, quod aiunt,
In genua mihi concidebat, qui alias esse soleo
Intrepidus. Credo vltricem aliquã nobis ab inferis Iamb. 4.
Fuisse immissam furiam, qui incusso repentinò
Terrore, nostram retuderit lasciviam,
Atque petulantiam: quæ iam omnem excedebant
modum. Dor. id fuit
Per Iovem. Sed ista mittamus, quandoquidem
Quod factum est, infectum reddi non potest. Quin
potius
Consiliũ capiamus, quid posthac nobis faciendũ siet.
Phor. Neque pol consilium habeo, neque auxilij
copiam. Iamb.
Actũ est, nihil restat, nisi vt inedia pereamus miseri
Dor. Durissimum id quidem mortis genus: quare Iamb. 5.
Quidvis malim & facere & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. Et mihi quoque
Onus quantumvis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. Hei mihi, nunc cupiam esse frugi, atque opere
exercendo
Totos defatigari dies, nisi

Frustra id cupiã infelix. Phor. Ah, quis nos inopes
Tecto dignabitur? quis ventrẽ saturabit famelicum?
Nã postliminio ad vxores reuertendi nullã herculè
Iamb.2. *Spem nobis superesse conspicio. Dor. Et tamen nisi*
Illa recipiant, actum est, perimus funditus,
Cùm ne vnius quidem obulus in loculis nobis sit reli-
quus.
Phor. Quàm velim nobis esse precatorem, aut pa-
tronum aliquem,
Iamb.6. *Qui blandè, accommodè loquendo, illis animum*
Emolliat, & nos restituat in gratiam.
Dor. Quin ipsi potius ad illas accedamus, & veniã
Precemur supplices: nam si ignoto cuipiam
Hanc delegaverimus prouinciam, periculum
Erit, ne, si ille rem euulgarit, fabula
Fiamus vulgi, passimq; traducamur, atque
Illudamur ab omnibus. Phor. Non improbarem
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed qua fronte obsecro isthuc tentabimus?
Dor. Perfricanda frons est, & pudor omnis est
Abyciendus egentibus: exorabiles
Faciles q; illas fore confido: nam fœminæ
Iamb. *Quemadmodum leues ob causas sæpe ad iracundiã*
Prouocantur, ita si quis modo paululum
Blandiatur, deliniuntur ac placantur facilè.
Phor. Age, age, mos gerendus est tibi, quandoquidẽ
Eò nos compellit necessitas: cui
Iamb. *Si quis conetur resistere, actũ agat: cum Dij quoque*
Huic dicantur cedere. Dor. Recta igitur eas, acce-
damus: at

Nescio

Neſcio quas iſtic procul ſtantes video, hem mane.

Actus V. Scena II.

PERILLA, BROMIA.

Eiuſdem rationis verſus.

ESt vt dicis Bromia, pro graviſſimo mariti
Crimine paululum ſupplicij vxori debet eſſe
Satis, nunc verò noſtra auſteritate ac ſævitia
Ita illos hic alienatos video, vt reditum ſibi Iamb.3.
Ad nos non audeant ſperare. Bro. Non iniuria,
Nam nimis pol duriter, neque vt vxores decebat,
Nos illos tractabamus. Perilla. Per. Verum
Dicis: noſtra culpa hæc turba, atque abitio
Euênit: Quapropter ſi contingat nunc meum Iamb.4.
Redire, & ſi frugi ſe in poſterum fore
Promittat, na ego libenter illum reciperem.
Bro. Ego idem quoque mihi faciendum abitrarer: nec
Id pol eo quòd non facilè vel perpetuò, ſi opus
Sit, carere illo poſſem: ſed quod comunes me mouent
Liberi, quibus alendis ego me imparem eſſe ſentio.
Tum moleſta, iniucunda, atque triſtis eſt
Solitudo. Per. Eadem me cura torquet Bromia.
Nam ni id eſſet, nunquam me exoraret quiſpiam
Quin perpetuo ſola eſſe malim; quàm tam multa
apud virum Iamb.
Perpeti. Bro. Ne queſo iſthac tam iniquo animo feramus
Perilla: quaſi aliy nihil vnquam faciant mariti
Quod diſpliceat vxoribus: aut quia nos non deliquimus

Fœmina. Sed quosnam quaeso eos dicam esse, quos
procul (bus
Hinc consistentes video? Pe. Viri nostri sunt, de qui-
Iamb. 8. *Loquimur Bromia. Bro. Pol eos esse augvror,*
Adeo ad occursum illorum mihi commovetur
Animus. Per. Is sunt ipsi, procedamus illis obviam,
Atque excipiamus comiter. Non licet hominem
Sepe esse vt vult, si res non sinit, ita tempus est
Nunc, vt mihi virum restitui gaudeam,
Nuper nihil minus. Bro. Mane, mane, isthoc
pacto in ipsos,
Atque in nos pessime consulucrimus, si tam
Leni, atque victo animo nos esse ostenderimus.
Per. Qui sic? cedo: non enim intelligo. Bro. Non?
at faxo vt
Intelligas. In nequitiam cito relabentur pristinam,
Si nos cupidas esse sui intellexerint.
Per. Quid igitur faciendum censes Bromia?
Bro. Subsistemus hic, atque vltro illos ad nos sina-
mus accedere, ac primum quidem quanquam
orant atque supplicant,
Iamb. 3. *Tamen vultu ad severitatem composito,*
Simulemus nos illos recipere nolle; tandem
Cum obsecrandi finem non faciunt, quasi
Precibus victa, egre culpam illis ignoscemus, atque
Recipiemus in gratiam, ita firmius
Illos alligaverimus: neque iterum audebunt, quod
semel
Experti sibi cessisse sciunt infeliciter.
Per. Consulis probe: atque ob id tibi lubens paruero

Actus

Actus V. Scena III.

PHORMIO, DORIO.

Eiusdem rationis versus.

HEm, Dorio, nisi quid mihi hallucinantur
Oculi, uxores ista sunt nostra, quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. Sunt hercule
Sunt. Animus mihi pol tremit formidine, Iamb.
Adeò ne quid nobis iterũ malefaciant, metuo miser.
Phor. Et mihi hercle pauore totum corpus inhorruit.
Abeamus Dorio, nam in illarum conspectum ego
Prodire ausim nentiquam. Dor. Eho, quò fugis
Stulte? resiste. Phor. Non ausim: nam nunquis ego à mea
Mihi timeo infelix. Dor. Resiste inquam. Phor. Nihil agis.
Dor. Nullam ego nobis aliam viam ad salutem esse Iamb. 2.
video.
Audendum est. Phor. Vide obsecro quid agas.
Dor. Nimirum quod ipsa res,
Tempusq́, hoc postulat, id ago Phormio. Phor. Nondum satis
Illarum videre perspexisse contumaciam.
Dor. Ah, non desines? neque vnquam auscultabis mihi?
Phor. Libenter auscultabo vero, Iamb. 1.
Si modo quæ ex vsu sunt futura consulis. D. Quasi
Isthic minus mea res agatur quàm tua: & quasi
Vllum aliud præter hoc nunc nobis restet confugiũ.

Quod

Quod si tu quid melius invenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitamq; tueamur ab inedia,
Age, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Iamb. *Nobis supereſt ſpes, ſi vbique excludimur,*
Si inuiſi atque exoſi paſſim ſumus omnibus,
Quid aliud, quàm quod neceſſitas nos facere cogit,
Faciemus miſeri? Phor. Miſeri profectò, vtcunque
Ceſſerit, novi ego meâ, quàm difficilis, ſuperba, (res-
Iamb.2. *Morosa, ac contumax ſit: tum quàm durum, atque*
moleſtum mihi
Fuerit hactenus, illius intolerabile
Imperium pati. Dor. Iugum ego quoque me ſcio
Suſcepturum minimè amabile, ſed quid facias? è
duobus
Malis, cùm vtrumque declinari non poteſt,
Iamb. *Quod minus leviuſq; eſt, eligendum cenſeo.*
Phor. Dicis pol ſapienter, atque ideo morem geram
tibi.
D. Bene facis, laudo. Nunc igitur abſque vlla mora
Ad eas accedamus, dum ſolæ ſunt, dumq; occaſio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Iamb. *Rerum ſolet eſſe primum* ———

Actus V. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA, DORIO, PHORMIO.

Iambici ſenarij & ſeptenarij, admiſtis aliquot octonarijs.

———*Viden' eos Perilla*
Accedentes propiùs? Per. Oh, video Bromia,
Et gaudeo. Bro. Hem, ſerua, triſtis ſeueritas

Sit

Sit in vultu. Per. Teneo. Bro. Tum in verbis gra-
vitas atque constantia.
Per. Memorem monuisse te dices. Bro. Toti pal-
lent meiu,
Terramq, prospectant identidem. Per. Vt res se Scæ.
Nobis dant, ita humiles atque elati sumus:
His nemo fuit magis animosus quisquam, aut intre-
pidus magis:
Nunc autem egestate, atque extrema rerum inopia
Perculsi, quàm submissi ac parvi animi sunt? quam
timent
Omnia, adeò vt non cognoscas eosdem esse?
Bro. Mirum ni frugi posthac sint futuri, si
Quidem reipsa iam deprehenderunt satis, quid sit Scæ. 3.
Apud alienos atque ignotos vivere.
Dor. Sequere me Phormio. Ego prior illas adoriar.
Phor. Præ pudore, ita me Deus amet, vix caput
Attollere audeo. Dor. Abijciendus est pudor Troch.
Inutilis. Sed heus, orationi fac subservias.
Vt si quid fortè ego defecero, tu succurras. Phor.
Dabo
Operam. Bro. Perilla accedunt, simulemus nos
velle abire, Catal.
Sequentur atque revocabunt nos, sat scio.
Dor. Ehẽ, siccine maritos fugitis uxores? Bro. Quasi
Non prævideris, ad illos respice. Quis est qui nos?
Hem, hiccine
Eratis perditi? Per. Itane in conspectũ nostrũ venire Catal.
Audetis impurissimi? Dor. Hanc vnã nobis ignoscite
Culpã, si aliam vnquã admiserimus vllam, occidite. Troch.

Phor.

Phor. Misereat vos nostri obsecro. Per. Abite quo digni estis furciferi.
Bro. Satis diu verba dedistis nobis, apagite.
Dor. Quod est peccatum, corrigemus sedulo.
Bro. Nempe vt soletis. Dor. Cerie mea Bromia.
Bro. Non audio.
Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.
Per. Vetus dictum est: decipi tali semel Dij faxint bene,
Dij faxint male, si bis idem deceperit.
Phor. Eia, sine te exorem meum suavium.
Dor. Da veniam obsecro mea voluptas vnica.
Troch.2. *Bro. Vt nunc blandiuntur sceleratissimi!*
Per. Ut adulantur impostores! Verùm talibus
Non facile pol nos circumvenietis fallacijs.
Dor. Eheu nos miseros! Bro. Neque lachrymis, neque querimonijs,
Troch. *Neque precibus vestris fidem habemus, itaq; nihil*
Agitis, si his nos flecti posse cogitatis.
Qui dũ quod vobis vultis, oratis, boni, atq; supplices estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,
Continuo ex supplicibus in contumaces, ex bonis
In pessimos mutamini. Dor. Non pol fiet meum
Troch. *Corculum: obsequentes vobis posthac erimus*
Per omnia. Phor. Quicquid iusseritis, effectum dabimus protinus.
Troch.5: *Dor. Commoveant vos, queso, communes liberi.*
Phor. Moveat tempus illud, quo voluptati
Vobis aliquando fuimus. Per. Quid isthuc? video Bromia.

Nobis

Nobis nõ licere, vti cœperamus, hoc portendere: hac
Conditione vos nunc recipiemus in
Gratiam ſi feceritis, quæ vos facere
Æquum eſt. Dor. Faciemus omnia: imperate.
Bro. Ego
Vobis leges, quibus erit parendum, recitabo:
Auſcultate, atque animum advertite ſedulò. Phor.
Hic ſumus. Bro. Principio, ne vnquam poſthac Troch. 2:
iniuſſu noſtro foras
Pedem efferatis. Dor. Hem placet. Bro. Nullus
ingrediamini
Diuerſorium. Phor. Ratum eſto. Bro. Feſto autem
die,
Cum ab opere vacandum erit, vſque domi deſi- Troc. 2.
dentis:
Nobis vero exire quo lubeat, ius, atque æquum eſto:
Dor. Age,
Nihil refragamur. Bro. Tum vt pecunia, rei
Familiaris, atque facultatum omnium Troch.
Penes nos adminiſtratio ſit, & cuſtodia.
Dor. Iſthuc quanquam durum, concedimus tamen,
Niſi quid diſſentis Phormio. Phor. Agedũ, placet.
Bro. Poſtremò obiurgati, & pulſati etiam, patienter
feratis, Troch.
Omniſq; vobis muſſitanda ſit iniuria.
Phor. Hui, iniquum id quidem. Per. Iniquum? hem vt lubet, nihil
Moramur. Dor. Mea Perilla, quieſce, faciemus
pol omnia.
Per. Nihil etiam audio ipſum. Phor. Peri. Per. Hẽ,
quid

quid taces? Phor. Age,
Assentior, siquidem huc me compellit necessitas.
Durum vt aiunt, telum. Bro. Iovem igitur lapidem
iurate, vos
Troch. *Hæc religiosi seruaturos omnia.*
Dor. Iuramus, firmia atque inviolata sunto. Bro.
Nunc
Domum recta hinc concedite,
Dimet. *Et ad opus vos conferte, nos sequemur protinus.*
Per. A nobis exemplum petite mulierculæ,
Catal. *Quæ ignavos, aut decoctores habetis*
Maritos: quo pacto emendandi sint discite.
Sic tandem ludicra hæc spectasse proderit
Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius,
Facta, & transacta iam sunt omnia: nos maritos
Catal. *Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.*

FINIS.